

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Рішенням
Полтавської обласної ради

№ ____ від «__» _____ 20__ р.

«ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ВИКОНАВЕЦЬ»
Товариство з обмеженою
відповідальністю «Нова Екологія»

Директор

_____ А.М. Циба

«__» _____ 20__ р.

«ПОГОДЖЕНО»

Т.в.о. Директора Департаменту екології
та природних ресурсів Полтавської
обласної державної адміністрації

_____ В.П. Олійник

«__» _____ 20__ р.

Розроблення регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області

Київ-Полтава

2021

ЗМІСТ

Вступ.....	3
I Загальні відомості про регіон проектування. Природні умови	5
1. Географічне положення	5
2. Кліматичні умови.....	5
3. Гідрографічна мережа.....	6
4. Ґрунтовий покрив.....	7
5. Рельєф.....	8
6. Стан ландшафтів, рослинного і тваринного світу.....	10
II Загальна характеристика схеми екомережі	26
III Характеристика структурного елемента екомережі.....	41
1. Ключові території (ядра).....	41
2. Сполучні території (екокоридори)	58
3. Буферні зони.....	66
4. Відновлювальні території	73
IV Обґрунтування рішень схеми екомережі.....	77
V Планово-картографічні матеріали	82
1. Картосхема екомережі з відображеними структурними елементами екомережі та їх складовими.....	82
2. Картосхема перспективного розвитку екомережі з відображенням, крім існуючих територій екомережі, територій, що плануються (чи можливі) для включення до екомережі.....	83
3. Картосхема зонування територій та об'єктів екомережі з відображенням ключових, сполучних, відновлювальних та буферних територій	84
4. Картосхема регіональної екомережі у системі екомережі природних регіонів сусідніх областей та національної екомережі	85
Додатки.....	86
Список використаних джерел.....	87

ВСТУП

Екологічна мережа – це єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і підлягають особливій охороні (Закон України «Про екологічну мережу», від 24.06.2004р. №1864-IV [76]).

До складових структурних елементів екологічної мережі Закон відносить:

- території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони;
- землі лісового фонду;
- полежахисні лісові смуги та інші захисні насадження;
- землі оздоровчого призначення;
- землі рекреаційного призначення;
- території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України тощо.

Громада Полтавщини володіє значними земельними ресурсами, її земельний фонд становить 2875 тисяч гектарів. У структурі домінують землі сільськогосподарського призначення, які займають 76% території — 2182,2 тисячі гектарів, лісів та інших насаджень — 285,9 тисячі гектарів (10%), площ під водою — 148,4 тисячі гектарів (5%), забудованих земель — 119,4 тисячі гектарів (4%), відкритих заболочених земель — 85,1 тисячі гектарів (3%) та відкритих земель — 12,9 тисячі гектарів (1%) [48].

Основними проблемами розвитку заповідної справи в області є:

- недостатнє охоплення заповіданням екологічно стійких природних комплексів;
- загальний показник заповідності в області 4,10% є нижчим за національний (6,05%) і європейський (12-15%);

– нерівномірність розвитку заповідної справи в межах області та як наслідок в окремих адміністративних районах – низький відсоток заповідності (1-2% при середньообласному 4,10%);

– недостатнє сприяння місцевих органів самоврядування розширенню площ ПЗФ на місцевому рівні.

В основу розроблення регіональної схеми формування екологічної мережі (РЕМ) Полтавської області покладені основні положення концепції створення екомережі:

– основою для розбудови регіональної екомережі є оптимізована природно-заповідна мережа Полтавської області, показник якої майже досягає середнього по Україні;

– екомережа Полтавської області є частиною екомережі природного регіону – Лівобережного Придніпров'я, що виявляється в органічному межуванні з основними структурними елементами РЕМ Лівобережного Придніпров'я (два національних – Дніпровський на півдні та Галицько-Слобожанський лісостеповий у центральній частині, що були попередньо визначені для території України, три регіональних (Ворсклянський, Псільський, Сулинський) та 9 місцевих екокоридорів, вздовж яких визначені природні ядра (біоцентри), функціонування яких забезпечують ключові території (природно-заповідні об'єкти), та буферна зона);

– основним шляхом розбудови екологічної мережі Полтавської області є подальша оптимізація природно-заповідного фонду регіону в напрямку створення національних та регіональних ландшафтних парків іншими екокоридорами, зокрема, Поліським, Дніпровським;

– створення РЕМ сприятиме відновленню та підтриманню екологічної рівноваги в першу чергу Лівобережної частини лісостепового регіону України, вирішенню проблем збереження біорізноманітності на видовому, ценотичному, ландшафтному рівнях та виконанню еколого-соціальних завдань суспільства.

І ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО РЕГІОН ПРОЕКТУВАННЯ. ПРИРОДНІ УМОВИ

1. Географічне положення

Полтавщина розташована в центральній частині України в лісостеповій зоні з помірно-континентальним кліматом. Понад 92% площі області знаходиться у межах природної зони Лісостепу, інші 8% - у межах степової природної зони Східноєвропейської рівнинної фізико-географічної країни. Площа Полтавщини – 28,75 тис. км² (4,6% від площі України) [44].

На півночі область межує з Чернігівською (107 км) та Сумською (238 км) областями, на сході – з Харківською (188 км), на півдні – з Дніпропетровською (173 км) і на заході – з Київською (19 км), Черкаською (225 км) та Кіровоградською (149 км). Загальна довжина меж близько 1100 км, з яких 162 км – по Кременчуцькому і Дніпродзержинському водосховищах.

Протяжність Полтавської області між її крайніми північною і південною точками становить 213,5 км, між крайніми західною та східною точками – 259 км.

Географічний центр області розташований на березі Псла поблизу сіл Герусове і Бірки Миргородського району. У цій точці встановлений пам'ятний знак у 2008 році, а в 2010 році створено ландшафтний заказник місцевого значення «Географічний центр Полтавщини» [43, 109].

Найкоротша відстань від рубежів Полтавщини до побережжя Чорного моря складає 330 км, а до побережжя Балтійського моря – понад 1000 км. На клімат області найбільше впливає перенесення повітряних мас із північної частини Атлантичного океану.

2. Кліматичні умови

Полтавська область майже цілком розташована в межах Антлантико-Континентальної області помірного кліматичного поясу. Найбільший вплив на формування погодних умов і клімату області мають величина і характер сонячного випромінювання, віддаленість регіону від великих водних мас, належність області до зони дії переважно атлантичних помірних та арктичних холодних повітряних мас, рівнинність.

Територія області належить до недостатньо вологої, теплої, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Середньорічна кількість опадів на території області змінюється, зменшуючись в напрямку із північного заходу на схід і південь (із 600 до 490 мм, відповідно і показників випаровування від 0,8 до 0,6). В літній період спостерігається підвищення

температур, а також тривалі посухи та суховії в південній та південно-східній частині. Середньорічна температура повітря складає 5,7-6,6°C. Середня температура повітря в січні мінус 5-7°C. Тривалість зимового сезону – 122 дні. Середня температура влітку (липня) – 19-20°C. Тривалість літнього сезону близько 120 днів [87].

3. Гідрографічна мережа

Річкова мережа Полтавщини включає:

- одну велику річку Дніпро, що протікає на південному заході області, довжиною 145 км, більша частина течії якої зарегульована водосховищами: Кременчуцьким та Кам'янським, повний об'єм яких становить, відповідно – 13 520 та 2 450,94 млн.м³;
- 8 середніх річок загальною протяжністю 1 360 км (Сула – 213 км, Удай – 129 км, Оржиця – 89 км, Псел – 350 км, Хорол – 241 км, Ворскла – 226 км, Мерла – 28 км, Оріль – 80 км);
- 1771 малих річок, водотоків і струмків загальною протяжністю 11 501 км (малих річок завдовжки понад 10 км в області нараховується 137, їх загальна довжина 3 596 км) [44].

Водні ресурси річок, що формуються на території області становлять:

- в середній по водності рік – 1 940 млн.м³;
- в маловодний рік 75% забезпеченості – 1 310 млн.м³;
- в надзвичайно маловодний рік 95% забезпеченості – 760 млн.м³.

Основними джерелами водних ресурсів області є річки Сула, Псел, Ворскла, Оріль та їх притоки, а також Кременчуцьке та Кам'янське водосховища на річці Дніпро. В межах області формується стік трьох річок: Сліпорід, Говтва, Тагамлик. Гідрографічна мережа річок області помірно розвинута, середня густота її, без врахування малих річок, водотоків і струмків довжиною менше 10 км становить 0,17 км / 1 кв.км, а з їх врахуванням – 0,45 км / 1 кв.км, що майже співпадає із середньою густотою річкової мережі в Україні. В області 65 малих водосховищ загальною площею водного дзеркала 6 332,4 га і загальним об'ємом 144,74 млн.м³; 2691 ставків загальною площею водного дзеркала 200 245 га і загальним об'ємом 279,012 млн.м³; 583 озера, загальною площею водного дзеркала 4 534 га і загальним об'ємом 7,85 млн.м³ води.

Загальна площа встановлених водоохоронних зон водних об'єктів, станом на 2020 рік, становить 365,0 га, з них внесено до державного земельного кадастру – 148,0 га.

Запаси підземних вод в межах області складають:

- прогнозні експлуатаційні – 4 046,5 тис.м³ / добу;
- розвідані та затверджені – 806,88 тис.м³ / добу.

Водозабезпеченість на одного жителя в середній по водності рік за рахунок місцевого стоку становить 1,33 тис.м³ / рік. Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області. Підземні води залягають у виді декількох водоносних горизонтів, які відрізняються по своїх запасах та хімічними показниками. Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області [68].

4. Ґрунтовий покрив

Ґрунтовий покрив регіону, зокрема й тип ґрунтів, зумовлений континентальним кліматом, ліською та степовою рослинністю, різноманітністю рельєфу, ґрунтового зволоження та має територіальні відмінності [106, 62].

У західній лісостеповій зоні переважають чорноземи глибокі малогумусні, здебільшого легко- та середньосуглинисті, поширені опідзолені деградовані суглинкові ґрунти легкого механічного складу й змиті чорноземи, а також сірі опідзолені ґрунти.

У східній лісостеповій зоні найбільш поширені чорноземи глибокі мало- й середньогумусні середньоглинисті, друге місце за площею займають суглинисті ґрунти й опідзолені чорноземи. У долинах річок – дернові піщані та глинисто-піщані ґрунти. Трапляються чорноземно-лучні ґрунти, частково солонцюваті та солончакові.

У перехідній південній зоні поширені чорноземи типові потужні середньогумусні. Також наявні чорноземи глибокі середньо- та малогумусні легкого чи середнього механічного складу, трапляються чорноземи солонцюваті.

У південно-західній зоні на солонцюватих ґрунтах ґрунтовий покрив представлений переважно чорноземами глибокими, залишково- і слабо солонцюватими. Іноді трапляються засолені, лучні й болотні солонцюваті та солончакові ґрунти (рис. 1).

Карта ґрунтів Полтавської області

Рис. 1 – Карта ґрунтів України

5. Рельєф

Для Полтавщини характерна низовинна поверхня, так як загальну рівнинність території області зумовлюють неотектонічні рухи (переважно слабкої інтенсивності), та майже горизонтальний характер залягання пластів гірських порід. За розрахунками, її середня висота становить 110 м. Абсолютні висоти до 100 м становлять 47,6% площі поверхні області; від 100 до 150 м – 38,0%; від 150 до 204 м – тільки 14,4% її поверхні [44].

На загальному низовинному фоні поверхня Полтавщини з півдня на північний схід поділяється на кілька різновидних східців (рис. 2).

Рис. 2. – Схематичний профіль через поверхню Полтавської області

Найвища висотна ступінь - Придніпровська напівпохована цокольна височина, яка займає невелику ділянку на крайньому півдні області, на правобережжі Дніпра. Тут розташована найвища точка поверхні Полтавщини із абсолютною висотою +204 м.

Поверхня лівобережної частини області – Придніпровської низовини – характеризується нахилом із півночі й північного сходу на південь і південний захід. Цей же напрямок характерний і для річкової сітки. Середній похил поверхні по лінії профілю (рис. 2) між цими відмітками складає 1 м / км [44].

Формуванню кількох ступенів рельєфу у складі Придніпровської низовини на Лівобережжі Полтавщини передувала різниця в інтенсивності й спрямованості неотектонічних рухів. Верхні ступені утворюють відносно підвищену (1400-202 м) Полтавську рівнину, яка займає центральну і північну частини області, а нижні (65-140 м) – власне Придніпровську низовину, яка займає південну частину області. Утворення цієї найбільш зниженої частини рельєфу Полтавщини зумовлено мало інтенсивними неотектонічними рухами (з амплітудою +100...110 м). Невдовзі на півдні сучасної Полтавщини опускання ділянки земної кори змінилося інтенсивними тектонічними підняттями (їх сучасна інтенсивність становить до +7...+8 мм на рік), що й спричинило звуження долини Дніпра (ця ділянка була вибрана для будівництва дамби Кременчуцької ГЕС).

Найпоширенішим типом рельєфу на Полтавщині є ерозійно-аккумулятивний (зумовлений водним стоком – площинним, тимчасових або постійних водотоків). Найбільша глибина врізання річкових долин відносно вододілів (до 95м), спостерігається на північному сході області, на південному заході всього 30-35 м. Найбільша густина яружно-балочної сітки (1,4-1,8 км/км²) спостерігається на півдні Миргородського району і на ділянках високих правих берегів Псла, Сули, Ворскли [117].

Розташування річкових долин, в основному, зумовлене розломно-блоковою тектонікою. Долини асиметричні, з крутим правим та низьким лівим терасовими

бортами. Для заплав характерний хвилястий мікрорельєф, озера-стариці. У пониззях річкових долин заплави часто заболочені.

Межа льодовикових відкладів проходить в напрямку: р. Грунь – м. Гадяч – смт Шишаки – смт Решетилівка – смт Нові Санжари – межиріччя Ворскли і Орелі. Льодовикові і водно-льодовикові форми рельєфу поширені в західній і південній частинах області, що значно перетворені (місцями змиті) подальшою водною ерозією і акумуляцією. Гляціальні і перигляціальні відклади та комплекси рельєфу на території Полтавщини поширені нерівномірно. У похованому стані зустрічаються моренні і озерно-льодовикові відклади, форми льодовикового виорювання, а на поверхні – крайові льодовикові комплекси.

Серед інших типів рельєфу слід виділити древні зсуви та сучасні зсуви на крутих берегах річок. За оцінкою, їх загальна площа складає 3,5 км². Шишаковий (яружно-зсувний останцево-горбистий) рельєф характерний для річкових долин Полтавщини, найкраще виражений у місцях підмиву крутосхилів (на правобережжі Ворскли – біля Писаревщини, Стасів, Більська; на лівобережжі Псла – біля Шишак, Яресьок, Остап'є).

Набагато ширше поширений суфозійний рельєф. Суфозійні мікрозападини сформувались на плоских і недренованих вододілах, складених просадковими гірськими породами – лесами і лесоподібними суглинками. Перші надзаплавні (борові) тераси переважно піщані.

6. Стан ландшафтів, рослинного і тваринного світу

Різноманітність ландшафтів, рослинного і тваринного світу природних екосистем Полтавської області обумовлені, насамперед, природними чинниками – кліматичними, геолого-геоморфологічними, а також впливом антропогенних чинників.

Територія Полтавської області належить до класу рівнинних східно-європейських ландшафтів – низовинних та височинних підтипів. Її найбільше репрезентує лісостеповий тип ландшафтів [44, 117].

Поширеними на Полтавщині є інтразональні типи ландшафтів – заплавні, що зумовлено розвинутою гідрологічною мережею регіону.

Ландшафтна структура річкових долин характеризується найбільшою складністю та строкатістю, обумовлено неоднорідністю мезо- і мікрорельєфу, умов зволоження та складу гірських порід. Серед ландшафтів сучасних заплав найбільш характерними для області є: справжні луки і заплавні ліси на лучних, переважно солонцюватих ґрунтах, місцями – розвіяні піски (для заплав малих річок, а також

Ворскли та Псла) та болотисті луки на лучно- і торфово-болотних ґрунтах, низинні болота і торфовища, приурочені до заплава Сули, Оржиці, Удаю, широтного відрізка долини Хоролу.

Серед природних ландшафтів Полтавщини дотепер найкраще збереглися заплавні ландшафти. Найбільшої трансформації зазнали типові для регіону лісостепові ландшафти, але окремі їх складові частини (найчастіше на рівні урочищ) збереглися у природному стані (переважно фрагменти широколистяних лісів у ярах).

Сучасний рослинний покрив області має трансформований характер. Про ступінь фрагментації рослинного покриву свідчать висока розораність території (65-85%) та найменша залісненість (7,5%) у межах лісостепової зони України. Напівприродні ценози збереглися досить нерівномірно в різних частинах регіону на площах від 5 до 14%, проте більшість із них характеризується повноцінним складом і структурою рослинного і тваринного світу, грибів, мікроорганізмів.

Напівприродні ценози збереглися переважно у заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних антропогенних змін. Зональні типи рослинності – широколистяні ліси та лучні степи – займають незначні площі. Ліси зустрічаються переважно на терасах річкових долин. Поширенню лісів, крім антропогенного фактора, перешкоджає засолення ґрунтів, яке є характерним для цього регіону. Найпоширенішими на території Полтавщини є кленово-липово-дубові ліси, які репрезентують типові для Лівобережного Лісостепу широколистяні ліси, які географічно заступають тут грабово-дубові, поширені на Правобережжі України.

Найбільші масиви кленово-липово-дубових лісів приурочені до крутих і найбільш розчленованих правобереж'я річок Сули, Псла, Ворскли та їх приток. Трав'яний покрив широколистяних лісів флористично небагатий, утворений типовими неморальними видами. Угруповання грабово-дубовий лісів, які локально поширені в регіоні досліджень, переважно в північно-західній частині, приурочені до крутосхилів правих берегів річок Удаю, Сули, Хоролу, Псла, Ворскли, де горбистість та розчленованість рельєфу сприяють швидкому опідзоленню лісостепових ґрунтів [117].

Незначні площі займають заплавні ліси, які мають важливе водоохоронне значення.

Основні масиви заплавних лісів у регіоні зосереджені в пониззях річок Псла, Ворскли, Сули, представлені в центральній частині заплави дібровами, в

прирусловій – осокірними, в притерасній – вільшняками. Останні характеризуються значною фітоценотичною та флористичною різноманітністю, що обумовлене характером водно-мінерального живлення, різним ступенем зволоження, глибиною і складом торфу в регіоні. Соснові ліси області характеризуються незначною фітоценотичною та флористичною різноманітністю, що пояснюється подібними умовами їх формування на борових терасах річок із збідненими супіщаними ґрунтами та штучним походженням. Найпоширеніші угруповання представлені різновіковими сосновими насадженнями, що займають підвищені та вирівняні ділянки борових терас [117]. Ці флористично збіднені ценози характеризуються невисоким проєктивним покриттям травостою та участю лишайників та мохів на деяких ділянках. Дубово-соснові ліси займають більш родючі ґрунти борових терас – глинисті піски з суглинковими прошарками або легкі супіски.

Таблиця 1

Лісовий фонд регіону в розрізі земель цільового призначення та категорій земель (станом на 01.01.2021 року) ^[173]

№ п/п	Постійні лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки, землі запасу	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						усього лісових земель
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				
			усього	Із них лісові культури	Неімкнуті лісові культури	зруби	Галявини, біополяни	Лісові дороги, просіки, розриви	
І. Землі лісогосподарського призначення									
1.1	Полтавське ОУЛМГ	235,8	197,5	109,3	120,8	1,7	6,6	2,9	219,5
1.2	Інші постійні лісокористувачі	18,3	18,0	10,4		0,1		0,1	18,2
II. Землі іншого призначення									
2.1	Ліси та інші лісовкриті площі	37,9	37,7	15,1	0	0	0	0,2	37,9

№ п/п	Постійні лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки, землі запасу	Рілля	Сінокоси	Пасовищ	Піски	Болота	Води	Яри,	Інші	Загальна площа
1.1	Полтавське ОУЛМГ	0,3	0,8	0,1	0,3	13,3	0,2	0,9	0,4	16,3
1.2	Інші постійні лісокористувачі	0	0	0,1	0	0	0	0	0,1	0

Степова рослинність займає схили балок та річкових долин, нерозорані кургани, подекуди смуги на межах агроценозів (до 1% від загальної площі області). Лучні степи регіону характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю. Поширеними в регіоні є угруповання з високою участю мезофітів,

які займають нижні частини схилів північної експозиції, або більш плескаті ділянки. Характерною рисою цих ценозів є висока участь бобових і різнотрав'я. Верхні ділянки схилів займають мезоксерофітні та ксеромезофітні угруповання. Ксерофітні угруповання – фрагменти справжніх степів, приурочені до схилів південної експозиції, які зустрічаються переважно в південно-східній та південній частинах регіону. Еуксерофітні угруповання спорадично зустрічаються на верхівках стрімких схилів [19]. Псамофітні степи, які формуються на піщаних ґрунтах безлісних ділянок другої борової тераси річок (переважно Дніпра та Ворскли) та островів Дніпродзержинського водосховища, флористично збіднені і характеризуються високою участю псамофітів [123]. Ці угруповання складають флористичну та фітоценотичну специфіку південної частини області.

Найбільші площі в регіоні серед природної рослинності займають луки та болота. Заболоченість регіону (3,2%) найвища в межах лісостепової зони України, а заторфованість найнижча (0,02%). Рослинний покрив заплав регіону має комплексний та строкатий характер і включає переважно високотравні болота та луки. Болота в регіоні займають найбільші площі у заплавах річок (переважно в їх центральних і притерасних частинах), менші – на річкових пісках, зовсім незначні – по днищах балок. На вододілах болота практично не зустрічаються. Заплавні болота відмічено в долинах усіх річок регіону. Проективне покриття рослинного покриву досить високе (90-100%). Лучна рослинність регіону характеризується значною синтаксономічною та флористичною різноманітністю. Найпоширенішими на території Полтавщини є угруповання заплавних остепнених та справжніх лук, які формуються на дерново-лучних та чорноземно-лучних супіщаних та суглинистих ґрунтах підвищених ділянок центральної та приуслової частини заплав річок Сули, Псла, Ворскли та їх приток. Найбільш мезофітні ценози заплавних лук займають рівнинні ділянки центральної частини заплав. Мезофільні та гігромезофільні угруповання приурочені до знижених ділянок центральної частини заплав на дерново-оглеєних та перезволожених торф'янистих ґрунтах.

Характерною особливістю рослинного покриву Полтавщини в межах лісостепової зони України є зростаюча галофітізація. На терасах Дніпра та його лівобережних приток поширені солонці та солончаки (особливо в пониззях). Солончакуваті мулуватоглеєві слабозасолені ґрунти приурочені до притерасних та центральних частин заплав уздовж усієї течії річок. На заплавах річок регіону в еколого-динамічних рядах переважають галофітні варіанти остепнених та справжніх лук, що є наслідком значного розвитку тут процесів вторинного

засолення. Значні площі галофітних позазаплавних лук зосереджені на терасах Ворскли, на знижених ділянках третьої Дніпровської тераси (межиріччя Сули та Псла в південній частині регіону). Водна рослинність поширена більш-менш рівномірно у водоймах різних частин регіону і має порівняно сталий видовий склад.

Флористична різноманітність Полтавщини має вагомі кількісні показники: квіткових – понад 1500 видів, голонасінних – 3 види в природних умовах (понад 100 видів і різновидностей в культурі), папоротевидних – 16, хвощів – 9, плаунів – 3, мохів – 159, лишайників – 161 вид [28,30].

Вагомим показником стану сучасної флори і рослинності є кількість рідкісних видів і угруповань, які потребують охорони. У флорі вищих судинних рослин Полтавщини виявлено 169 рідкісних видів, в тому числі: 8 – занесених до Світового Червоного списку, 7 – до Європейського Червоного списку, 9 – до Додатку Бернської конвенції, 53 – до Червоної книги України, 167 – регіонально рідкісних, що охороняються в Полтавській області (табл. 2). У ценотичному відношенні серед рідкісних рослин переважають представники біогеоценозів, які зазнали найбільших змін – лісових (78 видів) та степових (69) [117].

Таблиця 2

Перелік видів рослин та грибів, що підлягають особливій охороні на території області (станом на 01.01.2021 року) ^[68]

Назва виду	Червона книга України	Бернська конвенція	Регіонально-рідкісні види	CITES	Європейський червоний список	Червоний список МСОП
1	2	3	4	5	6	7
Альдрованада пухирчаста	+	+				
Астрагал шерстистоквітковий	+				+	+
Аденофора лілієцвіта			+			
Азинеума сірувата			+			
Айстра заміщаюча			+			
Аконіт дібровний			+			
Аконіт шерстистовусий			+			
Анемона лісова			+			
Астрагал блідий			+			+
Астрагал довголистий			+			
Астрагал пухнастоквітковий			+			
Астрагал ріжковий			+			
Аспленій волосовидний			+			
Барвінок малий			+			
Барвінок трав'янистий			+			
Белевалія сарматська			+			
Білозір болотний			+			
Бобівник трилистий			+			
Билинець довгорогий	+					

Бровник однобульбовий	+					
Баранець звичайний	+					
Брандушка різнокольорова	+					
Булатка великоквіткова	+					
Булатка червона	+		+			
Багатоніжка звичайна			+			
Багаторядник шипуватий						
Водяний горіх плаваючий	+	+				
Верба чорнична	+					
Верба Старке	+					
Валеріана бульбиста			+			
Валеріана висока			+			
Верес звичайний			+			
Веснівка дволиста			+			
Вишня степова			+			
Вовче тіло болотне			+			
Воловик Гмеліна			+			
Волошка сумська			+			
Волошка східна			+			
Вужачка звичайна			+			
Гронянка півмісяцева	+					
Горицвіт весняний			+	+		
Глід український			+		+	+
Гніздівка звичайна	+					
Гадюча цибулька занедбана			+			
Галіміона бородавчаста			+			
ГвоздикаІвги			+			
Гвоздика розчепірена			+			
Гіацинтик блідий			+			
Гірчак зміїний			+			
Гоніолімон татарський			+			
Горицвіт волзький			+			
Горлянка Лаксмана			+			
Гострокільник волохатий			+			
Грабельки руські			+			
Громовик несправжньоокрасильний			+			
Гсушанка круглолиста			+			
Грушанка мала			+			
Голокучник дубовий			+			
Дифазіаструм сплюснутий	+					
Дзвоники персиколісті			+			
Егілопе циліндричний			+			
Егоніхон фіолетово-голубий			+			
Ефедра двоколоскова			+			
Жовтозілля дніпровське			+		+	
Жировик Лезеля	+	+				
Житняк пухнастоквітковий			+			+
Жито дике			+			
Жовтяниця черговолиста			+			
Журавлина болотна			+			
Змієголовник Рюйша		+	+			

Зозулині черевички справжні	+	+				
Зозулині сльози яйцевидні	+					
Зозулинець блощичний	+					
Зозулинець салеповий	+					
Зозулинець болотний	+					
Зозулинець обпалений	+					
Звіробій гірський			+			
Зеленчук жовтий			+			
Зимолюбка зонтична			+			
Зубниця бульбиста			+			
Зубниця п'ятилиста			+			
Їжача голівка маленька			+			
Козельці дніпровські			+		+	
Козельці українські			+		+	
Коручка темно-червона	+					
Коручка морозниковидна	+					
Коручка болотна	+					
Ковила волосиста	+					
Ковила Лессінга	+					
Ковила пірчаста	+					
Ковила вузьколиста	+					
Ковила найкрасивіша	+					
Косарики тонкі	+					
Карагана кущова			+			
Кермек широколистий			+			
Кизляк китицецвітій			+			
Козелець пурпуровий			+			
Конвалія звичайна			+			
Костяниця			+			
Котячі лапки дводомні			+			
Купальниця європейська			+			
Лікоподієлла заплавна	+					
Лунарія оживаюча	+					
Ластовень російський			+			+
Лілія лісова	+					
Любка дволиста	+					
Любка зеленоквіткова	+					
Латаття біле			+			
Латаття сніжно-біле			+			
Латук стиснутий			+			
Ломиніс цілолистий			+			
Льон австрійський			+			
Льон багаторічний			+			
Льонек солодкий			+			
Маренка пахуча			+			
Медунка м'яка			+			
Мигдаль степовий			+			
Наперстянка великоквіткова			+			
Очиток Борисової			+			+
Осока житня		+	+			
Образки болотні			+			
Одноквітка звичайна			+			
Оман високий			+			
Ортилія однобока			+			

Осока Буека			+			
Осока дводомна			+			
Осока кореневищна			+			
Очиток пурпуровий			+			
Орляк звичайний			+			
Плаун колючий	+					
Півонія тонколиста	+	+				
Плавун щитолістий	+					
Підсніжник білосніжний	+					
Півники борові	+					
Пальчатокорінник м'ясо-червоний	+					
Пальчатокорінник Фукса	+					
Пирій ковилолистий	+				+	+
Первоцвіт весняний			+			
Перлівка трансільванська			+			
Перстач білий			+			
Перстач прямостоячий			+			
Півники карликові			+			
Півники сибірські			+			
Півники солелюбні			+			
Півники угорські			+			
Під'ялиник звичайний			+			
Приворотень стрункий			+			
Проліска дволиста			+			
Проліска сибірська			+			
Пухирник звичайний			+			
Пухирник малий			+			
Пухівка піхвова			+			
Пухівка струнка			+			
Пармелія темно-бура			+			
Плаун булавовидний			+			
Рябчик шаховий	+					
Рябчик малий	+					
Рябчик руський	+					
Рястка Буше	+					
Ранник весняний			+			
Родовик лікарський			+			
Роман налівфарбувальний			+			
Росичка круглолиста			+			
Ряст Маршалла			+			
Ряст порожнистий			+			
Сальвінія плаваюча	+	+				
Сон широколистий		+	+			
Сон чорніючий	+					
Серпій увінчаний			+			
Сишоха голуба			+			
Синяк плямистий			+			
Смовдь піскова			+			
Солонець трав'янистий			+			
Стародуб широколистий			+			
Суниці мускусні			+			
Суховершки великоквіткові			+			
Сухоцвіт багновий			+			
Сухоцвіт лісовий			+			

Сфагнум болотний			+			
Сфагнум відстовбурчений			+			
Сфагнум гостролистий			+			
Сфагнум звивистий			+			
Сфагнум компактний			+			
Сфагнум магеланський			+			
Сфагнум обманливий			+			
Сфагнум торочкуватий			+			
Сфагнум центральний			+			
Страусове перо звичайне			+			
Тринія Китайбея			+			+
Тюльпан дібровний	+					
Таволга звіробоелиста			+			
Тирлич звичайний			+			
Тирлич хрещатий			+			
Хаммарбія болотна	+					
Хартолепіс середній			+			
Хвощ великий			+			
Хвощ зимуючий			+			
Хвощ лісовий			+			
Хвощ рябий			+			
Цибуля ведмежа	+					
Цанікелія стеблиста			+			
Чебрець Черняєва			+			
Чемериця Лобелієва			+			
Чемериця чорна			+			
Черешня пташина			+			
Чина паннонська			+			
Шафран сітчастий	+					
Шавлія, австрійська			+			
Шавлія буквицелиста			+			
Шавлія ефіопська			+			
Шипшина Хржановського			+			
Шолудивник Кауфмана			+			
Шолудивник пухнастоколюсий			+			
Щавель український			+		+	
Щитник австрійський			+			
Щитник гребенястий			+			
Юридея багатоквіткова			+			
Юридея гроновидна			+			
Юридея харківська			+			
Яловець звичайний			+			
<i>Всього</i>	<i>53</i>	<i>9</i>	<i>167</i>	<i>1</i>	<i>7</i>	<i>8</i>

Фауністичний список наземних хребетних Полтавської області включає 397 видів. Статус багатьох із них потребує уточнення та в цілому ретельної інвентаризації, оскільки 156 видів зникли з території Полтавщини або їх чисельність знаходиться під загрозою зникнення. Серед них: 18 видів занесених до Європейського Червоного списку, 70 – до Червоної книги України, 73 - потребують регіональної охорони (табл. 3).

Найвищими кількісними показниками характеризуються наземні хребетні прибережно-водних та водно-болотних екосистем, до яких приурочений 141 вид (птахів – 127, ссавців – 9, земноводних – 2 та плазунів – 3). Дещо поступаються гідрофільній групі лісові ценози, представлені 136 видами (птахів – 112, ссавців – 17, земноводних – 3 та плазунів – 4). Степовий компонент екосистем достатньо багатий і включає 56 видів (птахів – 36, ссавців – 15, земноводних – 1 і плазунів – 4). Найбідніші у видовому відношенні лучні екосистеми, до яких належить 22 види (птахів – 18, ссавців – 1 та земноводних – 3). Специфічну групу складають тварини урболандшафтів – 20 видів (14 – птахів і 6 – ссавців). Незначна кількість видів характеризується широкою толерантністю до середовища існування і складає групу євритопних організмів (18 видів ссавців та 1 – земноводних) [117].

Серед рідкісних тварин переважають гідрофільні, лісові та степові види і найменше їх серед синантропів. Більш вразливими є степові зооценози, в яких близько 53,6% видів потребують особливої охорони.

Таблиця 3

Перелік видів тварин, що підлягають особливій охороні на території області (станом на 01.01.2021 року) ^[68]

Назва виду (звичайна і наукова)	Червона книга України	Європейський червоний список	Регіонально рідкісні
Гагара червоновола. <i>Gavia stellata</i> Pontopp.			
Гагара чорновола. <i>Gavia arctica</i> L.			
Норець великий. <i>Podiceps cristatus</i> L.			
Норець сірощокий. <i>Podiceps griseigena</i> Bodd.			
Норець червоноший, або вухатий. <i>Podiceps auritus</i> L.			
Норець чорноший. <i>Podiceps nigricollis</i> C. L. Brehm.			
Норець малий. <i>Podiceps ruficollis</i> Pall.			+
Пелікан рожевий. <i>Pelecanus onocrotalus</i> L.	+		
Баклан великий. <i>Phalacrocorax carbo</i> L.			+
Бугай. <i>Botaurus stellaris</i> L.			
Бугайчик. <i>Ixobrychus minutus</i> L.			
Квак. <i>Ncticorax ncticorax</i> L.			
Чапля жовта. <i>Ardeola ralloides</i> Scop.	+		
Чапля біла велика. <i>Egretta alba</i> L.			+
Чапля біла мала. <i>Egretta garzetta</i> L.			+
Чапля сіра. <i>Ardea cinerea</i> L.			
Чапля руда. <i>Ardea Purpurea</i> L.			
Косар, або колпиця. <i>Platalea leucorodia</i> L.	+		
Коровайка. <i>Plegadis falcinellus</i> L.	+		
Лелека білий. <i>Ciconia ciconia</i> L.			
Лелека чорний. <i>Ciconia nigra</i> L.	+		
Фламінго. <i>Phoenicopterus roseus</i> Pall.			
Лебідь-шипун. <i>Cygnus olor</i> Gm.			+

Лебідь-кликун. <i>Cygnus cygnus</i> L.			
Лебідь малий. <i>Cygnus bewickii</i> Yarr.	+		
Гуска сіра. <i>Anser anser</i> L.			
Гуска білолоба велика. <i>Anser albifrons</i> Scop.			
Гуска білолоба мала. <i>Anser erythropus</i> L.			
Гуменник. <i>Anser fabalis</i> L.			
Біла гуска. <i>Chen caerulescens</i> L.			
Казарка червоновола. <i>Rifibrenta ruficollis</i> Pall. ;	+	+	
Огар. <i>Casarca ferruginea</i> Pall.	+		
Галагаз. <i>Tadorna tadorna</i> L.			
Крижень. <i>Anas platyrhynchos</i> L.			
Чирок-свистунець. <i>Anas crecca</i> L.			
Чирок-тріскунець. <i>Anas querquedula</i> L.			
Нерозень. <i>Anas strepera</i> L.			+
Свищ. <i>Anas penelope</i> L.			
Широконіска. <i>Anas clupeata</i> L.			+
Шилохвіст. <i>Anas acuta</i> L.			+
Гага звичайна. <i>Somateria mollissima</i> L.			
Чернь червонодзьоба. <i>Netta rufina</i> Pall.			
Чернь червоноголова. <i>Aythya ferina</i> L.			
Чернь білоока. <i>Aythya nyroca</i> Guld.	+		
Чернь чубата. <i>Aythya fuligula</i> L.			+
Чернь морська. <i>Aythya marila</i> L.			
Турпан. <i>Melanitta fusca</i> L.			
^нм-а. <i>Melanitta nigra</i> L.			
Морянка. <i>Clangula hyemalis</i> L.			
Гоголь. <i>Vucephala clangula</i> L.	+		
Луток. <i>Mergus albellus</i> L.			
Крохаль довгоносий. <i>Mergus serrator</i> L.	+		
Крохаль великий. <i>Mergus merganser</i> L.			
Савка. <i>Oxyura leucocephala</i> Scop. ;	+	+	
Скопа. <i>Pandion haliaetus</i> L.	+		
Осоїд. <i>Pernis apivorus</i> L.			+
Шуліка чорний. <i>Milvus korschun</i> Gm.			+
Шуліка рудий. <i>Milvus milvus</i> L. ;	+	+	
Орлан-білохвіст. <i>Haliaeetus albicilla</i> L. ;	+	+	
Орлан-довгохвіст. <i>Haliaeetus leucoryphus</i> Pall.			
Тювик європейський. <i>Accipiter badius</i> Gm.	+		
Зимняк. <i>Buteo lagopus</i> Pontopp.			
Канюк степовий. <i>Buteo rufinus</i> Cretzschm.	+		
Канюк звичайний. <i>Buteo buteo</i> L.			
Орел-карлик. <i>Hieraetus pennatus</i> Gm.	+		
Орел степовий. <i>Aquila nipalensis</i> Hodgs.	+		
Підорлик великий. <i>Aquila clanga</i> Pall.	+		
Підорлик малий. <i>Aquila pomarina</i> Ch. L. Brehm.	+		
Могильник. <i>Aquila heliaca</i> Sav. ;	+	+	
Беркут. <i>Aquila chrysaetos</i> L.	+		
Стерв'ятник. <i>Neophron percnopterus</i> L.	+		
Сип білоголовий. <i>Gyps fulvus</i> Habl.	+		
Змієд. <i>Circus ferox</i> Gm.	+		
Лунь польовий. <i>Circus cyaneus</i> L.	+		
Лунь степовий. <i>Circus macrourus</i> Gm.	+		
Лунь лучний. <i>Circus pygargus</i> L.			+
Лунь болотяний. <i>Circus aeruginosus</i> L.			
Боривітер степовий. <i>Cerchneis naumanni</i> Fleisch.	+	+	
Боривітер звичайний. <i>Cercheis tinunculus</i> L.			+

Дербник. <i>Aesalon columbarius</i> L.			
Кібчик. <i>Erythropus vespertinus</i> L.			+
Чеглок. <i>Hypotrionchis subbuteo</i> L.			
Балобан. <i>Falco cherrug</i> I. E. Gray.	+		
Кречет. <i>Falco gyrfalco</i> L.			
Сапсан. <i>Falco peregrinus</i> Tunst.	+		
Куріпка сіра. <i>Perdix perdix</i> L.			+
Перепілка. <i>Coturnix coturnix</i> L.			
Фазан. <i>Phasianus colchicus</i> L.			
Тетерук. <i>Lyrurus tetrix</i> L.			+
Деркач. <i>Crex crex</i> L.		+	
Погонич. <i>Porzana porzana</i> L.			
Курочка мала. <i>Porzana parva</i> Scop.			
Курочка-крихітка. <i>Porzana pusilla</i> Pall.			+
Пастушок. <i>Rallus aquaticus</i> L.			
Курочка водяна. <i>Gallinula chloropus</i> L.			
Лиска. <i>Fulica atra</i> L.			
Журавель сірий. <i>Grus grus</i> L.	+		
Журавель степовий. <i>Anthropoides virgo</i> L.	+		
Дрохва. <i>Otis tarda</i> L. ;	+	+	
Хохітва. <i>Tetrao tetrao</i> L. ;	+	+	
Джек. <i>Chlamydotis undulata</i> Iacquin.			
Лежень. <i>Burhinus oedicephalus</i> L.	+		
Тулес. <i>Squatarola squatarola</i> L.			
Сивка золотиста. <i>Pluvialis apricaria</i> L.			
Галстучник. <i>Charadrius hiaticula</i> L.			
Зуйок малий. <i>Charadrius dubius</i> Scop.			
Зуйок морський. <i>Charadrius alexandrinus</i> L.	+		
Хрустан. <i>Eudromias morinellus</i> L.			
Кречітка. <i>Chettusia gregaria</i> Pall.			+
Чайка. <i>Vanellus vanellus</i> L.			
Ходуличник. <i>Himantopus himantopus</i> L.	+		
Шилодзьобка. <i>Recurvirostra avosetta</i> L.			
Кулик-сорока. <i>Haematopus ostralegus</i> L.	+		
Чорниш. <i>Tringa ochropus</i> L.			
Фіфі. <i>Tringa glareola</i> L.			
Уліт великий. <i>Tringa nebularia</i> Gunn.			
Травник. <i>Tringa tetanus</i> L.			
Щоголь. <i>Tringa erythropus</i> Pall.			
Поручайник. <i>Tringa stagnatilis</i> Bechst.	+		
Перевізник. <i>Actitis hypoleucos</i> L.			
Мородунка. <i>Xenus cinereus</i> Guld.			+
Плавунець круглодзьобий. <i>Phalaropus lobatus</i> L.			
Крем'яшник. <i>Arenaria interpres</i> L.			
Турухтан. <i>Philomachus pugnax</i> L.			+
Кулик-горобець. <i>Calidris minutus</i> Leisl.			
Побережник білохвостий. <i>Calidris temminckii</i> Leisl.			
Червоноволик. <i>Calidris ferruginea</i> Pontopp.			
Чорноволик. <i>Calidris alpina</i> L.			
Побережник білий. <i>Calidris alba</i> Pall.			
Побережник ісландський. <i>Calidris canutus</i> L.			
Грязовик. <i>Limicola falcinellus</i> Pontopp.			
Гаршнеп. <i>Lymnocryptes minimus</i> Brunn.			
Дупель. <i>Gallinago media</i> Lath.			+
Бекас. <i>Gallinago gallinago</i> L.			
Вальдшнеп. <i>Scolopax rusticola</i> L.			+

Кроншнеп тонкодзьобий (малий). <i>Numenius tenuirostris</i> Vieill.	+	+	
Кроншнеп великий. <i>Numenius arquata</i> L.	+		
Кроншнеп середній. <i>Numenius phaeopus</i> L.	+		
Веретенник великий . <i>Limosa limosa</i> L.			+
Веретенник малий . <i>Limosa lapponica</i> L.			
Дерихвіст степовий. <i>Glareola nordmanni</i> Nordm.	+		
Поморник середній. <i>Stercorarius pomarinus</i> Temm.			
Поморник короткохвостий. <i>Stercorarius parasiticus</i> L.			
Мартин сивий. <i>Larus canus</i> L.			
Мартин полярний. <i>Larus hyperboreus</i> Gunn.			
Реготун чорноголовий. <i>Larus ichtyaetus</i> Pall.	+		
Мартин звичайний. <i>Larus ridibundus</i> L.			
Мартин малий. <i>Larus minutus</i> Pall.			
Мартин трипалий. <i>Rissa tridactyla</i> L.			
Крячок білощокий. <i>Chlidonia hybrida</i> Pall.			+
Крячок світлокрилий. <i>Chlidonia leucoptera</i> Temm.			+
Крячок чорний. <i>Chlidonia nigra</i> L.			
Крячок річковий. <i>Sterna hirundo</i> L.			
Крячок малий. <i>Sterna albifrons</i> Pall.			+
Чеграва. <i>Hydroprogne caspia</i> Pall.	+		
Голуб сизий. <i>Columba livia</i> L.			
Голуб-синяк. <i>Columba oenas</i> L.			+
Горлиця звичайна. <i>Streptopelia turtur</i> L.			
Горлиця кільчаста. <i>Streptopelia decaocto</i> Frivald.			
Саджа. <i>Syrhaptes paradoxus</i> Pall.			
Зозуля звичайна. <i>Cuculus conorus</i> L.			
Сипуха. <i>Tyto alba</i> Scop.	+		
Совка. <i>Otus scops</i> L.			+
Пугач. <i>Bubo bubo</i> L.	+		
Сова біла. <i>Nyctea scandiaca</i> L.			
Сичик-горобець. <i>Glaucidium passerinum</i> L.	+		
Ст хатній. <i>Athene noctua</i> Scop.			
Сова сіра. <i>Strix aluco</i> L.			
Сова довгохвоста. <i>Strix uralensis</i> Pall.	+		
Сова вухата. <i>Asio otus</i> L.			
Сова болотяна. <i>Asio flammeus</i> Pontopp.			
Сич волохатий. <i>Aegolius funereus</i> L.	+		
Дрімлюга. <i>Caprimulgus europaeus</i> L.			
Серпокрилець чорний. <i>Apus apus</i> L.			
Рибалочка звичайний. <i>Alcedo atthis</i> L.			
Бджолоїдка звичайна. <i>Merops apiaster</i> L.			
Сиворакша. <i>Coracias garrulus</i> L.			+
Одуд. <i>Upupa epops</i> L.			
Крутиголовка. <i>Iynx forguilla</i> L.			
Жовна чорна. <i>Dryocopus martius</i> L.			
Дятел зелений. <i>Picus viridis</i> L.			+
Дятел сивий. <i>Picus canus</i> L.			
Дятел великий строкатий. <i>Dendrocopos major</i> L.			
Дятел білоспинний. <i>Dendrocopos leucotos</i> Bechst.			+
Дятел середній. <i>Dendrocopos medius</i> L.			+
Дятел сирійський. <i>Dendrocopos syriacus</i> Hempr. et Ehr.			
Дятел малий. <i>Dendrocopos minor</i> L.			
Жайворонок степовий. <i>Melanicorypha calandra</i> L.			
Жайворонок білокрилий. <i>Melanicorypha leucoptera</i> Pall.			
Жайворонок чорний. <i>Melanicorypha yeltoniensis</i> I. R. Forst.			
Жайворонок малий. <i>Calandrella cinerea</i> Gm.			+

Посмітюха. <i>Galerida cristata</i> L.			
Жайворонок лісовий. <i>Lullula arborea</i> L.			
Жайворонок польовий. <i>Alauda arvensis</i> L.			
Жайворонок рогатий, або полярний. <i>Eremophila alpestris</i> L.			
Ластівка берегова, або шурик. <i>Riparrn riparrn</i> L.			
Ластівка сільська. <i>Hirundo rustica</i> L.			
Ластівка міська. <i>Delichon urbica</i> L.			
Іволга. <i>Oriolus oriolus</i> L.			
Крук. <i>Corvus corax</i> L.			
Горіхівка. <i>Nucifraga caryocatectes</i> L.			
Синиця вусата. <i>Panurus biarmicus</i> L.			
Синиця довгохвоста. <i>Aegithalos caudatus</i> L.			
Ремез. <i>Remiz pendulinus</i> L.			
Гаїчка болотяна. <i>Parus palustris</i> L.			
Гаїчка-пухляк (чорноголова). <i>Parus montanus</i> Bald.			
Синиця чорна, або московка. <i>Parus ater</i> L.			
Синиця чубата. <i>Parus cristatus</i> L.			
Синиця велика. <i>Parus major</i> L.			
Синиця блакитна. <i>Parus caeruleus</i> L.			
Синиця біла. <i>Parus cyanus</i> Pall.			
Повзик. <i>Sitta europaea</i> L.			
Підкоришник. <i>Certhia familiaris</i> L.			
Волове очко (Кропивник). <i>Troglodytes troglodytes</i> L.			+
Завирушка лісова. <i>Prunella modularis</i> L.			
Вільшанка. <i>Erithacus rubecula</i> L.			
Соловей східний. <i>Luscinia luscinia</i> L.			
Соловей західний. <i>Luscinia megarhynchos</i> Ch. L. Brehm.			+
Синьошийка. <i>Cyanosylvia svecica</i> L.			
Горихвістка чорна. <i>Phoenicurus ochruros</i> Gm.			
Горихвістка звичайна. <i>Phoenicurus phoenicurus</i> L.			
Чекан лучний. <i>Saxicola ruberta</i> L.			
Чекан чорноголовий. <i>Saxicola torquata</i> L.			
Кам'янка звичайна. <i>Oenanthe</i> L.			
Кам'янка лиса. <i>Oenanthe pleschanka</i> Lepechin			+
Дрізд чорний. <i>Turdus merula</i> L.			
Дрізд чорноволий. <i>Turdus atrogularis</i> Temm.			
Дрізд-чикотень, або горобинник. <i>Turdus pilaris</i> L.			
Дрізд білобровий. <i>Turdus iliacus</i> L.			+
Дрізд співочий. <i>Turdus philomelos</i> Brehm.			
Дрізд-омелюх. <i>Turdus viscivorus</i> L.			+
Очеретянка середземноморська. <i>Cettia cetti</i> Marm.			+
Кобилочка солов'їна. <i>Locustella luscinioides</i> Savi.			
Кобилочка річкова. <i>Locustella fluviatilis</i> Wolf.			
Цвіркун або кобилочка. <i>Locustella naevia</i> Bodd.			
Очеретянка тонкодзьоба. <i>Luscinia melanopogon</i> Temm.			+
Очеретянка прудка. <i>Acrocephalus paludicola</i> Vieill.	+	+	
Очеретянка лучна. <i>Acrocephalus schoenobaenus</i> L.			
Очеретянка індійська. <i>Acrocephalus agricola</i> Jerd.			+
Очеретянка садова. <i>Acrocephalus dumetorum</i> Blyth.			
Очеретянка чагарникова. <i>Acrocephalus palustris</i> Bechst.			+
Очеретянка ставкова. <i>Acrocephalus scirpaceus</i> Herm.			
Очеретянка велика. <i>Acrocephalus arundinaceus</i> L.			
Берестянка звичайна. <i>Hippolais icterina</i> Vieill.			
Кропив'янка рябогруда. <i>Sylvia nisoria</i> Bechst.			
Кропив'янка садова. <i>Sylvia borin</i> Bodd.			
Кропив'янка чорноголова. <i>Sylvia atricapilla</i> L.			

Кропив'янка сіра. <i>Sylvia communis</i> Lath.			
Кропив'янка прудка. <i>Sylvia curruca</i> L.			
Вівчарик весняний. <i>Phylloscopus trochilus</i> L.			+
Вівчарик-ковалик. <i>Phylloscopus collybita</i> Vieill.			
Вівчарик жовтобровий. <i>Phylloscopus sibilatrix</i> Bechst.			
Вічарик зелений. <i>Phylloscopus trochiloides</i> Sund.			+
Золотомушка жовтоголова. <i>Regulus regulus</i> L.			
Мухоловка сіра. <i>Muscicapa striata</i> Pall.			
Мухоловка строката. <i>Ficedula hypoleuca</i> Pall.			
Мухоловка-білошийка. <i>Ficedula albicollis</i> Temm.			
Мухоловка мала. <i>Siphia parva</i> Bechst.			+
Плиска жовта. <i>Motacilla citreola</i> Pall.			
Плиска жовтоголова. <i>Motacilla citreola</i> Pall.			
Плиска гірська. <i>Motacilla cinerea</i> Tunst.			
Плиска біла. <i>Motacilla alba</i> L.			
Щеврик польовий. <i>Anthus campestris</i> L.			+
Щеврик лісовий. <i>Anthus trivialis</i> L.			
Щеврик лучний. <i>Anthus pratensis</i> L.			+
Щеврик червоногрудий. <i>Anthus cervina</i> Pall.			
Омелюх. <i>Bombicilla garrulus</i> L.			
Пронурок (оляпка звичайна). <i>Cinclus cinclus</i> L.			
Сорокопуд-жулан. <i>Lanius collurio</i> L.			
Сорокопуд чорнолобий. <i>Lanius minor</i> Gm.			
Сорокопуд сірий. <i>Lanius excubitor</i> L.	+		
Шпак рожевий. <i>Pastor roseus</i> L.	+		
Горобець польовий. <i>Passer montanus</i> L.			
Зяблик. <i>Fringilla coelebs</i> L.			
В'юрок. <i>Fringilla montifringilla</i> L.			
Зеленяк. <i>Chloris chloris</i> L.			
Чиж. <i>Spinus spinus</i> L.			+
Щиглик. <i>Carduelis carduelis</i> L.			
Чечітка звичайна. <i>Acanthis flammea</i> L.			
Чечітка біла. <i>Acanthis hornemanni</i> Holb.			
Коноплянка. <i>Cannabina cannabina</i> L.			
Чечевиця звичайна. <i>Carpodacus erythrinus</i> Pall.			+
Смеречник. <i>Pinicola enucleator</i> L.			
Шишкар сосновий. <i>Loxia pityopsittacus</i> Borkh.			
Шишкар ялиновий. <i>Loxia curvirostra</i> L.			
Шишкар білокрилий. <i>Loxia leucoptera</i> Gm.			
Снігур. <i>Pyrrhula pyrrhula</i> L.			
Костогриз. <i>Coccothraustes coccothraustes</i> L.			
Просянка. <i>Emberiza calandra</i> L.			+
Вівсянка звичайна. <i>Emberiza citrinella</i> L.			
Вівсянка білоголова. <i>Emberiza leucocephalos</i> Gm.			
Вівсянка садова. <i>Emberiza hortulana</i> L.			+
Вівсянка очеретяна. <i>Emberiza schoeniclus</i> L.			
Вівсянка-дівровник. <i>Emberiza aureola</i> Pall.			+
Подорожник лапландський. <i>Calcarius lapponicus</i> L.			
Пуночка. <i>Plectrophenax nivalis</i> L.			
Джерелянка червоночерева. <i>Bombina bombina</i> L.			
Часничниця звичайна. <i>Pelobates fuscus</i> Laur.			+
Ропуха зелена. <i>Bufo viridis</i> Laur.			
Квакша звичайна. <i>Hyla arborea</i> L.			
Жаба гостроморда. <i>Rana arvalis</i> Nilss.			
Тритон гребінчастий. <i>Triturus cristatus</i> Laur.			+
Черепаша болотна. <i>Emys orbicularis</i> L.			

Ящірка зелена. <i>Lacerta viridis</i> Laur.			+
Ящірка прудка. <i>Lacerta agilis</i> L.			
Ящурка різнокольорова. <i>Eremias arguta</i> Pall.			+
Веретільниця ламка. <i>Anguis fragilis</i> L.			+
Вуж водяний. <i>Natrix tessellata</i> Laur.			+
Мідянка. <i>Coronella austriaca</i> Laur.	+		
Гадюка степова. <i>Vipera ursini</i> Bonap.	+		
Гадюка звичайна. <i>Vipera berus</i> L.			+
Кутора мала. <i>Neomys anomalus</i> Cabr.	+		
Підковонос малий- <i>Rhinolophus hipposideros</i> Bechst.	+		
Нічниця ставкова. <i>Myotis dasycneme</i> Boie	+	+	
Нічниця водяна. <i>Myotis daubentoni</i> Kuhl			
Нічниця вусата. <i>Myotis mystacinus</i> Kuhl			
Нічниця довговуха. <i>Myotis bechsteini</i> Kuhl	+		
Вухань звичайний. <i>Plecotus auritus</i> L.		+	
Вечірниця руда (дозірна). <i>Nyctalus noctula</i> Schr.			
Вечірниця мала. <i>Nyctalus leisleri</i> Kuhl.	+		
Нетопир Натузюса або лісовий. <i>Vespertilio nathusii</i> Keys. et Blas.			+
Кажанок північний. <i>Vespertilio nilssoni</i> Keys. et Blas.			+
Нетопир-карлик. <i>Vespertilio pipistrellus</i> Schr.			+
Кажан двоколірний. <i>Vespertilio murinus</i> L.			
Кажан пізній. <i>Vespertilio serotinus</i> Schr.			
Кролик дикий - <i>Oryctolagus cuniculus</i> L.			+
Заєць-біляк. <i>Lepus timidus</i> L.	+		
Ховрах малий. <i>Citellus pygmaeus</i> Pall.			+
Ховрах крапчатий. <i>Citellus suslicus</i> Guld.			+
Байбак. <i>Marmota bobac</i> Mutl.			+
Бобер. <i>Castor fiber</i> L.			+
Хом'як звичайний. <i>Cricetus cricetus</i> L.			+
Хом'ячок сірий. <i>Cricetulus migratorius</i> Pall.			+
Пеструшка степова. <i>Lagurus lagurus</i> Pall. .			+
Сліпак звичайний. <i>Spalax microphthalmus</i> Guld.		+	
Миша курганчикова. <i>Mus spicilegus</i>			+
Вовчок лісовий. <i>Dryomys nitedula</i> L.			+
Вовчок ліщинний. <i>Muscardinus avellanarius</i> L.		+	
Мишівка степова. <i>Sicista subtilis</i> Pall.	+		
Тушканчик великий, або Земляний заєць. <i>Allactaga major</i> Kerr.	+		
Вовк. <i>Canis lupus</i> L.		+	
Горностай. <i>Mustela erminea</i> L.	+		
Норка європейська. <i>Mustela lutreola</i> L.	+		
Норка американська. <i>Mustela vison</i> Schreb.			+
Тхір степовий. <i>Mustela eversmanni</i> Less.	+		
Перевязка. <i>Vormela peregusna</i> Guld.	+	+	
Борсук. <i>Meles meles</i> L.	+		
Видра. <i>Lutra lutra</i> L. ;	+	+	
<i>Всього</i>	<i>70</i>	<i>18</i>	<i>73</i>

II ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СХЕМИ ЕКОМЕРЕЖІ

Станом на 17.05.2021 природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 393 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142789,7562 га, що складає 4,966 % від загальної площі області (табл. 1, 2). З них 30 мають статус загальнодержавного значення (загальною площею 50958,62 га): 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

За інформацією Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області станом на 18.03.2021 встановлено в натурі (на місцевості) межі територій та об'єктів ПЗФ всього на площі 12271,07 га: загальнодержавного значення – 11 об'єктів загальною площею 5357,40 га; місцевого значення – 53 об'єкти загальною площею 6913,67 га (дод. 1).

У 2019 році Кременчуцькою міською радою розроблений Проект екологічної мережі міста Кременчука та погоджений Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації. Проект затверджений рішенням XXXVII сесії Кременчуцької міської ради VII скликання від 26.06.2019 загальною площею 1708,4553 га [115].

Отже, загальна площа екомережі Полтавської області становить 143740,8816 га, або 4,99 % від загальної площі області відповідно до прийнятих рішень, з них: території та об'єкти природно-заповідного фонду площею 142789,7562 га, землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони* – 881,2304 га, насадження, які не віднесені до земель лісгосподарського призначення* – 297,57 га, пасовища – 88,2938 га, сіножаті* – 121,8743 га, рілля – 3,1055 га, забудовані землі (землі загального користування)* – 143,4496 га, відкриті заболочені землі (болота) – 52,8126 га, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом* – 120,1191 га. (*складові елементи екомережі, наявні у межах об'єктів ПЗФ) (дод. 2, табл.4,5,6).

На території Полтавської області є необхідні ресурси для розбудови регіональної екологічної мережі, які увійдуть до екокоридорів та природних ядер .

До проектованої регіональної екомережі Полтавської області входять: два національних (Дніпровський на півдні, Галицько-Слобожанський лісостеповий у центральній частині), три регіональних екокоридори (вздовж долин головних приток р. Дніпро – Ворсклянський, Псільський, Сулинський) та 9 місцевих екокоридорів [22, 99, 169].

Природні ядра (біоцентри) охоплюють ділянки заплав річок з найвищою концентрацією різноманітних природних екосистем. Роль ключових територій відіграють об'єкти охорони ландшафтів та біотопів – ландшафтні та гідрологічні заказники, регіональні ландшафтні парки, заповідні урочища, які розташовані на заплавах річок (переважно заказники загальнодержавного значення). В межах проєктованих екокоридорів їх концентрація нерівномірна, тому для функціонування біоцентрів необхідне створення нових заповідних територій – національні природні та регіональні ландшафтні парки, ландшафтні заказники.

Більш-менш рівномірна насиченість природними ядрами середньодніпровської частини Дніпровського меридіонального екокоридору, які репрезентують унікальні природні комплекси для лісостепової зони України в цілому. Вздовж коридору розташовані різні за призначенням природно-заповідні території з вагомими показниками біорізноманітності, серед яких декілька орнітологічних – «Святилівський», ландшафтних – «Гора Пивиха», «Балка Широка» заказників, 12 пам'яток природи та 6 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Широтний екологічний коридор національної екомережі – Галицько-Слобожанський – має три вузлових ділянки з регіональними екокоридорами і одну – з меридіональним Дніпровським, який об'єднує регіональну екомережу з національною. В регіоні широтний екокоридор включає п'ять природних ядер, до складу яких входять Диканський РЛП, проєктовані РЛП Лубенський та Шишацький, а також 12 заказників загальнодержавного значення.

У межах Ворсклянського екокоридору відмічені найкращі умови (найбільша кількість заповідних територій, значні площі природної рослинності) для виділення п'яти природних ядер, які рівномірно розташовані вздовж долини р. Ворскла. З них три охоплюють його майже повністю в середній течії (Більсько-Котелевське, Дикансько-Опішнянське, Полтавське), два (Новосанжарське, Лучківсько-Кишеньківське) – в пониззі. Вздовж Ворсклянського екокоридору розташовано 33 природно-заповідні об'єкти. Із них – 5 об'єктів загальнодержавного значення (заказники: ландшафтний «Лучківський», гідрологічний «Малоперещепинський», комплексна пам'ятка природи «Парасоцький ліс», парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва («Ковпаківський», «Полтавський міський») та 28 – місцевого значення, в тому числі: 2 регіональні ландшафтні парки («Диканський», «Нижньоворсклянський»), 18 заказників (ботанічні – 6, гідрологічні – 4, ландшафтні – 8), заповідних урочищ – 8, ботанічні пам'ятки природи – 2.

Ширина Ворсклянського екокоридору від 5 км (у верхній частині) до 15 км (у нижній) дозволить включити всі характерні екотопи долини річки.

На лівобережжі р. Ворскла приєднуються два місцеві екокоридори – Коломацький та Мерлівський, які є важливими як сполучні із сусіднім регіоном – Харківським. Уздовж Коломацького місцевого екокоридору слід визнати діючим Іскрівський біоцентр із ключовими територіями (лісовий заказник «Іскрівський» та ландшафтний «Лизняна балка»).

У межах Псільського екологічного коридору виділено чотири природних ядра. В середній течії Псла два (Гадяцьке та Шишацьке) та нижній течії – три (Псільсько-Говтвянське, Нижньопсільське та Кременчуцьке). У гирловій частині Псільський екокоридор з'єднується з Дніпровським широтним екокоридором в районі Кременчуцького природного ядра. Вздовж Псільського екокоридора розташовані 39 природно-заповідних об'єктів. Із них – 2 об'єкти загальнодержавного значення (ландшафтні заказники: «Короленкова дача», «Нижньопсільський»), 38 – місцевого значення, серед яких: 25 заказників (ботанічних – 14, гідрологічних – 2, загальнозоологічних – 1, ландшафтних – 8), 11 заповідних урочищ, 4 пам'яток природи (ботанічних – 1, геологічних – 2, комплексних – 1). Оптимальна ширина Псільського екокоридору – до 10 км в усіх частинах.

На лівобережжі Псла майже паралельно розташований Говтвянський та у північно-східному напрямку Грунь-Ташанський місцевий екокоридори, а на правобережжі – найдовший серед місцевих – Хорольський, уздовж якого виначено два природних ядра.

Сулинський екокоридор включає чотири природних ядра, більш-менш рівномірно розташовані вздовж долини р. Сула (Лохвицьке, Лубенське, Оржицько-Семенівське, Нижньосульське). Його розташування в загальній системі регіональної екомережі значно підсилюється місцевим екокоридором по р. Удай, який насичений природно-заповідними територіями і є сполучною ланкою з північним Приполіським екокоридором.

Уздовж Сулинського екокоридору розташовані 34 території та об'єкти природно-заповідного фонду. Тут найвища концентрація заказників загальнодержавного значення: 1 ландшафтний («Сулинський»), 6 гідрологічних («Середньосульський», «Великоселецький», «Солоне», Рогозів Куток», «Плехівський», «Гракове»), орнітологічний («Святилівський»). Серед 25 природно-заповідних територій місцевого значення: 13 заказників (ботанічних – 1,

гідрологічних – 10, лісовий – 1, ентомологічний – 1), 8 заповідних урочищ, 4 пам'ятки природи (3 ботанічних, 1 геологічна).

Функціонуючим є біоцентр вздовж Удайського місцевого екокоридора (Пирятинський), що разом із Оржицьким місцевим коридором є сполучними у західній частині області із сусідніми областями – Чернігівською та Київською [22, 117].

Із 17 визначених природних ядер уздовж екокоридорів функціонуючими нині є 10. Серед них чотири (Дикансько-Опішнянське, Лучківсько-Кишеньківське, Кременчуцьке, Нижньосульське) мають найвищий захисний потенціал за рахунок наявності ключових територій загальною площею від 5 до 25 тис. га, шість – потужний – від 1 до 5 тис. га. Найменша ступінь захищеності природних ядер спостерігається вздовж Псільського та Хорольського екокоридорів, які в основі мають малі за площею заповідні території, тому їх доцільно розширити або об'єднати. Станом на 01.01.2021р. цінні природні території в області для створення нових або розширення існуючих об'єктів ПЗФ - не резервувалися [68].

Навколо ядер створюються буферні зони, до складу яких увійдуть долини малих річок, лісосмуги, пасовища та інші.

Рис. 3 – Картосхема гідрологічної мережі та розташування об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області

Таблиця 4

Складові структурних елементів екологічної мережі Полтавської області у 2021 році

№ з/п	Загальна площа області, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис.га								
			території та об'єкти ПЗФ	землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони*	відкриті заболочені землі (болота)	насадження, які не віднесені до земель лісогосподарського призначення*	відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом*	пасовища	сіножаті*	рілля	забудовані землі (землі загального користування)*
1	2874,8	143740,8816	142789,7562	881,2304	52,8126	297,5700	120,1191	88,2938	121,8743	3,1055	143,4496

(*складові елементи екомережі, наявні у межах об'єктів ПЗФ)

Таблиця 5

Розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) за їх значенням, категоріями та типами (станом на 01.01.2021 року)

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ	
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом				
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га			
		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Природні заповідники											
Біосферні заповідники											
Національні природні парки	2	22792,62*	6961,44 по Указу				2	22792,62*	6961,44 по Указу	15,962*	
Регіональні ландшафтні парки				5	53056,45**	X	5	53056,45**	X	37,157**	
Заказники, всього:	20	41226,9	X	159	38492,3048	X	179	79719,2048	X	55,829	
у т.ч. ландшафтні	9	32669,7	X	53	19516,4248	X	62	52	X	36,547	
лісові				3	2373,7	X	3	2373,7	X	1,662	
ботанічні	1	640	X	38	5213,34	X	39	5853,34	X	4,099	
загальнозоологічні	1	785	X	7	1614,2	X	8	2399,2	X	1,680	
орнітологічні	2	589,2	X	2	101,5	X	4	690,7	X	0,483	
ентомологічні				4	167,3	X	4	167,3	X	0,117	
іхтіологічні											
гідрологічні	7	6543	X	52	9505,84	X	59	16048,84	X	11,239	
загальногеологічні											
палеонтологічні											
карстово-спелеологічні											
Пам'ятки природи, всього	1	145	X	137	1739,0249	X	138	1884,0249	X	1,319	
у т.ч. комплексні				13	115,34	X	13	115,34	X	0,080	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ботанічні	1	145	X	110	1568,0149	X	111	1713,0149	X	1,199
зоологічні				2	7,42	X	2	7,42	X	0,005
гідрологічні				3	2,4	X	3	2,4	X	0,001
геологічні				9	45,85	X	9	45,85	X	0,032
Заповідні урочища				48	7116,2	X	48	7116,2	X	4,983
Ботанічні сади	1	18,0***	18,0 по Указу				1	18,0***	18,0	0,012***
Дендрологічні парки	2	20,9	X	1	7,6365	X	3	28,5365	X	0,019
Парки-пам'ятки садовопаркового мистецтва	4	442,5	X	13	179,64	X	17	622,14	X	0,435
Зоологічні парки										
<i>Разом****</i>	<i>30</i>	<i>64645,92</i>		<i>363</i>	<i>100591,2562</i>		<i>393</i>	<i>165237,1762</i>		
Фактична площа ПЗФ області	30	50958,62	6979,44	363	91831,1362		393	142789,7562	6979,44	100,00

Примітки:

* - з врахуванням площ ландшафтного заказника «Дейманівський» (622,7 га), гідрологічного заказника «Куквинський» (300 га), парку -пам'ятки садовопаркового мистецтва «Березоворудський» (45 га) загальнодержавного значення та загальнозоологічного заказника «Лесяківський» (746 га), гідрологічних заказників «Харківський» (540,2 га), «Гурбинський» (400 га), «Сасинівський» (150 га), «Березоворудський» (150 га), «Давидівський» (120 га), ботанічної пам'ятки природи «Лісопарк «Острів Масальський» (47 га), заповідного урочища «Куквин» (321,2 га) місцевого значення, які увійшли до складу НІ ІІІ «Пирятинський», а також з врахуванням площ частини ландшафтного заказника «Сулинський» (5361,1 га), гідрологічних заказників «Великоселецький» (1000 га), «Плехівський» (500 га), «Солоне» (369,1 га), «Рогозів куток» (1600 га) загальнодержавного значення та ландшафтного заказника «Онiшківський» (655 га), ентомологічного заказника «Тарасенківський» (3 га), гідрологічного заказника «Чутівський» (742 га) місцевого значення, які увійшли до складу НІ ІІІ «Нижньосульський»;

** - з врахуванням площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Білецькі плавні» (2980 га), який увійшов до складу РЛП «Кременчуцькі плавні» (загальна площа 5080 га), та площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Лучківський» (1620 га), який увійшов до складу РЛП «Нижньоворсклянський» (загальна площа 23200 га) без ліквідації статусу та категорії, встановленого заповідного режиму, а також з врахуванням площ ландшафтних заказників «Пісоцько-Конькове» (частини - 100,8 га), «Весело-Мирське» (частини - 57,0 га) і «Рашівський» (460,9 га), ботанічних заказників «Великий ліс» (182 га), «Терновий куц» (563,7 га), «Саранчина долина» (275,6 га), «Гадяцький бір» (403 га), «Дубина» (103 га), «Зозулинцеві Луки» (44,5 га) і «Книшівська гора» (159 га), гідрологічного заказника «Болото Моховате» (34,1 га), ботанічних пам'яток природи «Дуб черешчатий» (0,02 га), «Урочище «Галочка» (115 га) і «Краснолуцький гай» (75 га), заповідних урочищ «Гадяцький бір» (48 га), «Масюкове» (180 га), «Гадяцький бір» (25 га), «Гнилуша» (105 га), «Гадяцький бір» (42 га), «Лагузин яр» (111 га), «Сосновий гай» (46 га), «Безвіднянське» (663 га), «Гай -Займи» (114 га), «Голотовщина» (108 га) і «Діброва- Кобрієве» (144,5 га), які увійшли до складу РЛП «Гадяцький»;

*** - з врахуванням площ ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Дубовий гай» (1 га) та частини заповідного урочища «Зяяр'є» (14 га), які увійшли до складу Хорольського ботанічного саду;

**** - з врахуванням площ територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення, які увійшли до складу інших категорій.

Таблиця 6

Динаміка структури природно-заповідного фонду Полтавської області

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.0]	.2016 року	На 01.01.2018 року		На 01.0	.2019 року	На 01.0	.2020 року	На 01.0	.2021 року
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
Національні природні парки	2	22792,62* (9120,32)	2	22792,62* (9120,32)	2	22792,62* (9120,32)	2	22792,62* (9120,32)	2	22792,62* (9120,32)
Регіональні ландшафтні парки	5	53056,45** (44296,33)	5	53056,45** (44296,33)	5	53056,45** (44296,33)	5	53056,45** (44296,33)	5	53056,45** (44296,33)
Заказники загальнодержавного значення	20	41193,2	20	41226,9	20	41226,9	20	41226,9	20	41226,9
Заказники місцевого значення	156	38154,88	156	38154,88	157	38182,88	158	38257,68	159	38492,3048
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	145,00	1	145,00	1	145,00	1	145,00	1	145,00
Пам'ятки природи місцевого значення	134	1733,215	134	1733,215	134	1734,025	136	1734,085	137	1739,0249
Заповідні урочища	48	7116,2	48	7116,2	48	7116,2	48	7116,2	48	7116,2
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	18,00** (3)	1	18,00** (3)	1	18,00** (3)	1	18,00** (3)	1	18,00** (3)
Ботанічні сади місцевого значення										
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	1	8,9	2	20,9	2	20,9	2	20,9	2	20,9
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,6365	1	7,6365	1	7,6365	1	7,6365	1	7,6365
Зоологічні парки загальнодержавного значення										
Зоологічні парки місцевого значення										
Парки-пам'ятки садовопаркового мистецтва загальнодержавного значення	4	442,5	4	442,5	4	442,5	4	442,5	4	442,5
Парки-пам'ятки садовопаркового мистецтва місцевого значення	14	191,64	13	179,64	13	179,64	13	179,64	13	179,64
РАЗОМ	387	164860,2415	387	164893,9415	388	164920,7515	391	164997,6115	393	165237,1762
Фактична площа ПЗФ	387	142412,8215	387	142446,5215	388	142473,3315	391	142550,1915	393	142789,7562
% фактичної площі ПЗФ від площі області	x	4,95	x	4,95	x	4,95	x	4,95	x	4,96

Примітки:

* - з врахуванням площ ландшафтного заказника «Дейманівський» (622,7 га), гідрологічного заказника «Куквинський» (300 га), парку -пам'ятки садовопаркового мистецтва «Березоворудський» (45 га) загальнодержавного значення та загальнозоологічного заказника «Лесяківський» (746 га), гідрологічних заказників «Харківецький» (540,2 га), «Гурбинський» (400 га), «Сасинівський» (150 га), «Березоворудський» (150 га), «Давидівський» (120 га), ботанічної пам'ятки природи «Лісопарк «Острів Масальський» (47 га), заповідного урочища «Куквин» (321,2 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Пирятинський», а також з врахуванням площ частини ландшафтного заказника «Сулинський» (5361,1 га), гідрологічних заказників «Великоселецький» (1000 га), «Плехівський» (500 га), «Солоне» (369,1 га), «Рогозів куток» (1600 га) загальнодержавного значення та ландшафтного заказника «Онішківський» (655 га), ентомологічного заказника «Тарасенківський» (3 га), гідрологічного заказника «Чутівський» (742 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Нижньосульський»;

** - з врахуванням площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Білецькі плавні» (2980 га), який увійшов до складу РЛП «Кременчуцькі плавні» (загальна площа 5080 га), та площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Лучківський» (1620 га), який увійшов до складу РЛП «Нижньоворсклянський» (загальна площа 23200 га) без ліквідації статусу та категорії, встановленого заповідного режиму, а також з врахуванням площ ландшафтних заказників «Пісоцько-Конькове» (частини - 100,8 га), «Весело-Мирське» (частини - 57,0 га) і «Рашівський» (460,9 га), ботанічних заказників «Великий ліс» (182 га), «Терновий куш» (563,7 га), «Саранчина долина» (275,6 га), «Гадяцький бір» (403 га), «Дубина» (103 га), «Зозулинцеві Луки» (44,5 га) і «Книшівська гора» (159 га), гідрологічного заказника «Болото Моховате» (34,1 га), ботанічних пам'яток природи «Дуб черешчатий» (0,02 га), «Урочище «Галочка» (115 га) і «Краснолуцький гай» (75 га), заповідних урочищ «Гадяцький бір» (48 га), «Масюкове» (180 га), «Гадяцький бір» (25 га), «Гнилуша» (105 га), «Гадяцький бір» (42 га), «Лагузин яр» (111 га), «Сосновий гай» (46 га), «Безвіднянське» (663 га), «Гай-Займи» (114 га), «Голотовщина» (108 га) і «Діброва- Кобрієве» (144,5 га), які увійшли до складу РЛП «Гадяцький»;

*** - з врахуванням площ ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Дубовий гай» (1 га) та частини заповідного урочища «Заяр'є» (14 га), які увійшли до складу Хорольського ботанічного саду;

**** - сумарна площа території та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу території інших об'єктів ПЗФ.

У світі до Смарагдової мережі входять близько 3500 об'єктів. Статус «Смарагдовий об'єкт» – означає збереження природних екосистем – природних оселищ, важливих для Європи.

Українська частина Смарагдової мережі Європи на території Полтавської області сформована з 19 смарагдових об'єктів (рис. 4, табл.7, дод. 4).

Рис. 4 – Мережа Емеральд (Смарагдова мережа) на території Полтавської області

Характеристика об'єктів Смарагдової мережі на території Полтавської області

Назва смарагдового об'єкту	Тип, код	Загальна площа, га	Цінність	Заходи щодо збереження
Борівський	С, №UA0000184	5526.00	Охоплює рідкісні оліготрофні болота та види, перелічені в резолюції 6 (1998) Бернської конвенції	Лісове господарство. Існують обмеження використання в межах існуючих заповідних територій
Дніпродзержинське водосховище	С, №UA0000135	54004.00	Підтримує високу різноманітність видів птахів і являє собою важливу територію для значної кількості мігруючих птахів. Є частиною екологічного коридору річки Дніпро. Цей коридор один із трьох основних шляхів міграції в Україні.	Водогосподарство здійснює Міжвідомча комісія зі встановлення режимів роботи Дніпровських водосховищ. Є Положення про експлуатацію водосховищ Дніпровського каскаду
Диканський регіональний ландшафтний парк	С, № UA0000083	11966.00	Містить типові береги, лугові степи, рівнинні луки, балки й ущелини, мальовничі краєвиди річки Ворскла, поля, лісосмуги, сучасні українські села.	План просторового проектування, охорони та рекреаційного використання регіонального ландшафтного парку «Диканський». «ДІПРОМІСТО», 1995 р. Положення про Регіональний ландшафтний парк «Диканський» (2001).
Гадяцький регіональний ландшафтний парк	С, № UA0000185	13006.00	Ця ділянка має зону ялівцевого лісу, який лише один для Лівобережної лісостепової зони України. Деякі ялівцеві дерева мають вік понад 100 років. У районі села Вельбівка налічується більше сотні рослин, занесених до Червоної книги Великобританії	Лісове господарство. Існують обмеження використання в межах існуючих заповідних територій
Долина річки Хорол	С, №UA0000306	44962.67	Річка Хорол характеризується добре вираженою заплавою, рослинність долини поєднує водну рослинність русла річки з рідколісся (листяні ліси на правобережній заплаві, соснові ліси та піщані тераси), різні типи луків, мінеральні та торф'яні болота, засолені ґрунти та солонці, лучні степи. У межах Дніпровського берега, який значною мірою антропогенно	

			<p>трансформований зрошенням, вирубкою та розорюванням заплав річок, долина річки Хорол має важливе значення в контексті збереження природних та ландшафтних та місць існування.</p> <p>Особливо цінними є великі внутрішні інтегральні угіддя правобережних листяних лісів, високотрав'яні болота та луки, а також водна рослинність нижньої долини річки.</p>	
Христанівський заказник	С, № UA0000059	1706.00	<p>суттєво сприяє виживанню видів, що знаходяться під загрозою загрози, ендемічних видів, або будь-яких видів, перерахованих у Додатках I та II до Конвенції; 90 видів, перерахованих відповідно до Резолюції 6 (1998) Бернської конвенції, знайдені резидентами для тимчасового перебування</p>	Підготовка. (Новостворений об'єкт)
Долина річки Коломак	С, № UA0000328	6662.46	<p>Річка заболочена, заросла очеретом, але є широкі чисті плями. Береги частково вкриті вільхою, тополею, грушею, вербою. Береги піщані, тут велика зона відпочинку місцевих жителів. Є вид риб, занесений до Червоної книги України – <i>Carassius carassius</i>.</p>	
Кременчуцьке водосховище	С, № UA0000110	222530.00	<p>Підтримує високу різноманітність видів птахів і являє собою важливу територію для значної кількості мігруючих птахів. Сайт є частиною екологічного коридору річки Дніпро. Цей коридор один із трьох основних шляхів міграції в Україні.</p>	Водогосподарство здійснює Міжвідомча комісія зі встановлення режимів роботи Дніпровських водосховищ. Є Положення про експлуатацію водосховищ Дніпровського каскаду
Регіональний ландшафтний парк Кременчуцькі Плавні	С, № UA0000087	5098.00	<p>Стандартний представник гірської рівнини Дніпровської середини, що характеризується типовими та неповторними ландшафтами, багатую природною рослинністю та фауною.</p>	Положення про регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні» (2001).
Нижня та середня долина річки Псел	С, № UA0000312	67495.10	<p>Долина р. Псел (середня та нижня частини річки) має чітко окреслену заплаву з численними меандрами, бузинами, протоками та заболоченими ділянками. Високим ступенем репрезентативності с в долині характеризуються</p>	

			<p>типові екосистеми регіону - лучно-болотні заплави, неморальні широколистяні ліси (на крутих схилах правобережжя росте гірський дуб), лугові трав'яно-типчакові крани та південні степи. , змішані ліси лісистих терас. Вони утворюють добре збережені природні комплекси, які на території лівобережного лісостепового регіону зазнали значного антропогенного впливу в останні роки. Водно-болотні угіддя та ліси є найбагатшими фауністичними комплексами в межах Смарагдового об'єкта.</p>	
Новосанжарський	С, № UA0000098	11739.00	На території об'єкта (ландшафтний заповідник «Новосанджарське») охороняються терасові піщані рівнини з хвойними лісами та уламками піщаного степу.	Положення про Новосанжарський Заказник.
Нижньосульський національний природний парк	С, № UA0000082	18703.00	Більша частина площі цього об'єкта охоплює притоки річок Сула та Дніпро. Що стосується фауни, то це одна з найбагатших територій у Дніпрі, особливо з урахуванням водних тварин.	Новостворений парк
Нижньоворсклянський регіональний ландшафтний парк	С, № UA0000072	23192.00	Суттєво сприяє виживанню видів, що знаходяться під загрозою загрози, ендемічних видів, або будь-яких видів, перерахованих у Додатках I та II до Конвенції; 92 види, перераховані відповідно до Резолюції 6 (1998) Бернської конвенції, знайдені резидентами для тимчасового перебування	Зобов'язання щодо збереження від 7 різних землекористувачів. Положення про Регіональний ландшафтний парк «Нижньоворсклянський» (2003 р.).
Долина річки Оржиця	С, № UA0000330	9653.02	Річка Оржиця має високий рівень води. Вода має відносно невелику кількість водної рослинності, дно мулистого-глинисте, затоплення каналізоване і широке. Серед видів птахів з Резолюції 6 Бернської конвенції <i>Hieraaetus pennatus</i> (A092) мешкає на території ділянки	
Приорільський	С, № UA0000134	33372.00	Сприяє виживанню видів, що знаходяться під загрозою зникнення, ендемічних видів або будь-яких видів, перерахованих у Додатках I та II до	Положення про Приорільський Заказник від 05.03.1999

			конвенції; 43 види, перераховані відповідно до Резолюції 6 (1998) Бернської конвенції, визнані постійними або тимчасовими	
Пирятинський національний природний парк	С, № UA0000077	11991.00	Суттєво сприяє виживанню видів, що знаходяться під загрозою зникнення, ендемічних видів, або будь-яких видів, перерахованих у Додатках I та II до Конвенції; 79 видів, перерахованих відповідно до Резолюції 6 (1998) Бернської конвенції, знайдені резидентами для тимчасового перебування	Розроблений план управління до 2022 року.
Долина річки Сула	С, № UA0000309	47845.64	Майже скрізь уздовж течії річки добре проглядається річка Сула, але поросла водно-болотною рослинністю з низькими заболоченими берегами. Правий берег іноді утворений ярами та крутими схилами, вкритими лісами. На лівому березі річки — заплава з численними рукавами, занедбаними петлями та болотами. Зональні типи рослинності в природному стані утворюють невеликі території: широколистяні ліси на крутих правобережних схилах, окремі острови, степова і лучно-степова рослинність на схилах балок і долин. Найбільші площі природної рослинності займають водні та прибережні водні комплекси. Асоціюється з лучно-болотною рослинністю долини, які занесені до Червоної книги України. Також долина у степових районах багата видами, занесеними до Червоної книги України. Річкова долина є важливою для будь-яких водно-болотних і біляводних тварин, особливо птахів у період розмноження та сезонних міграцій.	
Удайський	С, № UA0000183	8517.00	Використовується для відвідування великою різноманітністю видів птахів — понад 50% видів птахів, перерахованих в Україні.	Водно-болотні угіддя та частково ліси. Існують обмеження використання природи в межах існуючих охоронюваних територій

Долина річки Ворскла	С, № UA0000311	62138.26	<p>Долина р. Ворскли, одна з найбільших лівих приток р. Дніпро, характеризується наявністю значних площ природної водної, річкової та вологої заплавної рослинності, великими лісовими масивами, цінними лучно-степовими ділянками. Долина Ворскли лежить на краю лівого берега Лісостепу в північно-східній частині Степу з великою різноманітністю біотопів з типовою та унікальною флорою, а також поширенням великої кількості видів на межі їх діапазони. Горбисті правобережні схили, де поширені високоцінні дубові ліси, переважно <i>Quercus robur</i>, <i>Acer platanoides</i>, <i>Tiliacordata</i>, а також степові ділянки. Для цих зональних типів рослинності характерна найбільша концентрація видів, занесених до Червоної книги України. Важливо також зберегти різнотравні та осокові луки, піщані тераси, заплавні комплекси з озерами, звивистими гілками, заболочені рівнини та добре представлену болотну рослинність. Лугово-болотна рослинність також багата рідкісними видами, серед яких занесені до Червоної книги України. Тваринний світ характеризується значним видовим різноманіттям, що зумовлено багатством і мозаїчністю місцевості території. Такі види тварин занесені до Червоної книги України долини. Велике значення для гніздування орнітофауни мають водно-болотні угіддя в долині. По долині Ворскли проходить відгалуження Дніпровського шляху сезонних міграцій птахів.</p>	
----------------------	-------------------	----------	---	--

1. Ключові території (ядра)

Природні ядра (біоцентри) охоплюють ділянки заплав річок з найвищою концентрацією різноманітних природних екосистем. Роль ключових територій відіграють об'єкти охорони ландшафтів та біотопів – ландшафтні та гідрологічні заказники, регіональні ландшафтні парки, заповідні урочища, які розташовані на заплавах річок. Це, передусім, об'єкти загальнодержавного значення, серед яких переважають заказники. В межах проєктованих екокоридорів їх концентрація нерівномірна, тому для функціонування біоцентрів необхідно створити нові заповідні території.

Особливості поширення та охорони рідкісних рослинних угруповань ключових територій екокоридорів наведено у *табл.9* [117].

Кременчуцьке природне ядро включає азональні природні екосистеми та зональні – широколистяні ліси та степи (на правобережжі), які охороняються на території 14 об'єктів ПЗФ.

Основу регіонального ландшафтного парку «Кременчуцькі плавні», площею 5080 га, складають ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Білецьківські плавні» (площа 2980 га) та система островів, серед яких найбільші – Шеламай, Стрілечий-4, Стрілечий-2 та півострів Кантареве Річище.

У рослинному покриві РЛП «Кременчуцькі плавні» ліси займають 30% території, зустрічаються як на заплаві так і на островах. Соснові ліси займають екотопи на боровій терасі між селами Чечелеве і Стара Білецьківка, на острові Стрілечий-4 та півостріві Кантареве Річище [10]. У комплексі з луками зустрічаються ділянки заплавних лісів, здебільшого з тополі чорної, тополі білої, верби білої. У заплаві Дніпра (урочище Грабське) зустрічаються ділянки заплавних дубових лісів. Вільхові заболочені ліси займають притерасні смуги біля сіл Стара Білецьківка та Чечелеве.

Болотна рослинність зустрічається фрагментарно на більш знижених ділянках островів, представлена високотравними угрупованнями з переважанням очерету звичайного та осока гостровидна.

Найбільші площі займають водна та прибережно-водна високотравна рослинність, які формують природні комплекси акваторії Дніпродзержинського водосховища, півостровів і різних за площею островів навколо проток, заток.

Луки, справжні й болотисті, поширені на вирівняних та плескатих знижених елементах рельєфу островів та прилеглої материкової території. Сухі піщані луки займають в парку значні площі.

Флора парку нараховує понад 650 видів вищих судинних рослин [51].

У флорі РЛП парку виявлено: очиток Борисової, козельці українські, водяний горіх дніпровський, сальвінія плаваюча, півники сибірськ, також 21 регіонально рідкісних видів.

Прибережно-водна фауна представлена значною кількістю видів. Ссавці – видра річкова, єнотовидний собака та ондатра, свиня дика; птахи – гоголь, орлан-білохвіст, лунь болотяний, чаплі, мартини, чорноголовий реготун, кричкі, очеретянки велика, лугова та чагарникова [167].

У водній фауні з хребетних тварин домінують 52 види риби.

Лісова фауна дещо збіднена. Хребетні тварини представлені птахами, плазунами, зрідка – ссавцями (козуля, лісова куниця, лисиця та єнотовидний собака).

Ландшафтну унікальність Кременчуцького природного ядра також визначають відслонення гірських порід, які охороняються як геологічні пам'ятки природи. На правому березі Дніпра – відслонення гранодіоритів та типових гранітів, на лівому – скеля-гранітний реєстр (відслонення сірих мігматитів докембрійського періоду), на острові Шеламай – гранітні відслонення.

Ключовими територіями Кременчуцького ядра є ландшафтний заказник «Балка Широка», ботанічний заказник «Довгораківський», заповідне урочище «Келебердянське», розташовані на правому березі Дніпра.

Цінні ландшафти з відслоненням дольодовикових порід охороняються на території ландшафтного заказника «Гора Пивиха».

Важливою ключовою територією Дніпровського екокоридору є орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Святилівський» (площа 139,2 га), який включає острів Петренки та групи невеликих островів об'єднаних під назвою «Голі острови», що знаходяться поблизу Сульської затоки на Кременчуцькому водосховищі.

Більсько-Котелевський біоцентр займає частину заплави р. Ворскла в її середній течії (навколо Котельви та Більська) з прилеглими правобережними та лівобережними ділянками (близько 10 тис. га). Ця територія характеризується високою залісненістю в межах регіону (близько 20%) і

включає різні лісові ценози – широколистяні ліси (кленово-липові на правобережних схилах), соснові ліси (на лівому березі віком понад 80 років), заплавні тополеві та вербові ліси, а також лучні ділянки та водні ценози.

Значну цінність мають флористично багаті унікальні степові ділянки на валах Більського городища та в ботанічному заказнику «Скоробір» (територія відома як історико-археологічний центр – скіфські поселення). Заповідні території, які репрезентують біорізноманітність: ботанічна пам'ятка природи «Барвінкова гора» (широколистяні ліси), заповідні урочища «Колода» та «Зіньківщина» (заплавні ліси, луки), «Ковпаківський» парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва (масиви соснових та мішаних лісів) [70].

Нижче по течії важливими ключовими територіями є заказниками, розташовані на території Борівського лісництва, які репрезентують здебільшого борові комплекси з різновіковими насадженнями сосни, похідними дубово-сосновими лісовими ценозами, менше із заплавними лучно-болотними та водно-болотними угіддями.

У межах заказників – ботанічного «Борівський» та ландшафтного «Великий і Малий лимани» охороняються еталонні ділянки сосни звичайної. Особливо цінними є орлякові та конвалієві ліси. На деяких ділянках значна участь брієвих мохів та лишайників. У складі флори виявляється ядро бореальних рослин (грушанка круглолиста, ортилія однобока, котячі лапки дводомні, плаун булавовидний, верес звичайний). Лучно-болотні комплекси з різноманітною флорою та рослинністю репрезентують гідрологічний заказник «Любка» та ландшафтний «Садочки».

Дикансько-Опішнянське природне ядро є повноцінно функціонуючим, базовою ключовою територією якого є регіональний ландшафтний парк «Диканський» (Полтавський район, площа 11 945 га), який репрезентує поєднання ландшафтів правого берега р. Ворскла з яружно-балковими системами і заплавних лівого берега в її середній течії. На території РЛП добре збереглася природна рослинність, яка складає 50% від загальної площі [135]. Основна площа лісових масивів зайнята формацією дуба звичайного. На території РЛП збереглися дерева віком понад 100-120 років, у більшості масивів їх вік складає 60-70 років.

Ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Парасоцький ліс», розташований в околицях с. Михайлівка Полтавського району, площею 145 га, являється унікальним масивом корінного

широколистяного лісу на правобережжі р. Ворскла – відомий реліктовий центр Лівобережного Лісостепу. Рідкісні реліктові види дерев: гронянка півмісяцева, лунарія оживаюча, ранник весняний. Флористичну унікальність складають 6 видів із Червоної книги України (тюльпан дібровий, гніздівка звичайна) та 5 регіонально рідкісних (рясти Маршалла та порожнистий). У фауні хребетних відмічено 156 видів (97 птахів, 42 ссавців, 10 земноводних, 7 плазунів).

Ділянки зі степовою рослинністю у межах Дикансько-Опішнянського природного ядра охороняються на території ботанічної пам'ятки природи «Пустовітка» та локально – урочище «Фесенкові горби» [135].

Значні за площею ділянки на заплаві зайняті лучною та лучно-болотною рослинністю.

Фауна хребетних тварин нараховує понад 40 видів ссавців, 170 – птахів, 10-плазунів. 12 земноводних. У широколистяних Диканських лісах водяться лось, козуля, кабан, заєць, борсук, куниця, лисиця, вовк, єнотовидний собака. У Приворсклянських болотах гніздяться сіра та руда чаплі, сірий журавель, крижень, кулики, в лісах – фазан, куріпка сіра.

Полтавське природне ядро характеризується наявністю різноманітних лісових екосистем, які оточують переривчастим кільцем приміську зону із північного (ділянки зональних широколистяних лісів, зокрема, Яківчанський ліс), північно-східного (приворсклянські вербово-тополеві, притерасні вільшняки Руднянського лісництва), східного (на лівобережжі - штучні соснові насадження, місцями - мішані ліси Чалівського лісництва) та південного боків (широколистяні масиви Розсошанського лісництва). Охороною охоплені локальні ділянки лісів із обмеженими площами (наприклад, «Урочище «Триби» - 5 га, ботанічний заказник «Руднянський» - 14,2 га). Найбільші площі кленово-липово-дубових лісів з участю граба охороняються у півдінно-східному локалітеті на правобережжі Ворсклянського екокоридору у заповідному урочищі «Вільшане» (258 га) та ботанічному заказнику «Розсошенський» (15,7 га). На лівобережжі Ворсклянського екокоридору природну цінність Полтавського ядра визначають незначні ділянки лучно-болотних ценозів та псамофітних степів. Водні та прибережно-водні ценози мають типовий видовий склад, найбільш порушені і збіднені - у межах м. Полтава.

Новосанжарське (Малоперещепинське) природне ядро, на відміну від інших ядер Ворсклянського екокоридору, включає найбільші площі соснових

лісів, високотравних боліт (на лівобережжі) та заплавних лук (на правобережжі). Біорізноманітність соснових насаджень на боровій терасі із фрагментами псамофітних ценозів охороняється у ландшафтному заказнику «Новосанжарський». Фіторізноманітність природних лучних ценозів із найчисельнішими популяціями рябчика шахового та шолудивника пухнастоколосого репрезентує ботанічний заказник «Зачепилівський». Рослинний і тваринний світ лучно-болотних і водно-болотних угідь охороняються на території гідрологічних заказників «Ревазівський» та «Мазанка».

Еталоном високотравних боліт є ботанічний заказник загальнодержавного значення «Малоперещепинський» (площа 640 га в околицях сіл Мала Перещепина та Маньківка Полтавського району). Територія заказника являє собою обводнену ділянку на уступі борової тераси. У центральній частині болота очерет звичайний утворює монодомінантні угруповання, по периферії - бульбокомиш морський; на сухіших ділянках - угруповання тризубців морського та болотного, осок видовженої та лисячої. На території заказника виявлена значна кількість рідкісних видів тварин і птахів [70].

Нижче по течії р. Ворскла (у Кременчуцькому районі) уздовж Ворсклянського екокоридору роль ключових територій виконують ландшафтні заказники «Шарівка» та «Перегонівський», які репрезентують цінні природні комплекси в долині річки: ландшафти нагірних дібров та лучних степів на схилі правого корінного берега), лучно-болотні заплавні екосистеми. У буферній зоні правобережжя р. Ворскла вагомою ключовою територією є ботанічний заказник «Драбинівка» [42].

Нижньоворсклянський біоцентр репрезентує регіональний ландшафтний парк, до складу якою увійшов ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Лучківський» - еталонна ділянка природних екосистем пониззя р. Ворскла (степових, лісових, лучно-болотних, водних) із типовими та рідкісними елементами рослинного та тваринного світу та система заказників на островах Дніпродзержинського водосховища [5].

Заказник «Лучківський» розташований в околицях с. Лучки Кременчуцького району, площа 1 620 га. Репрезентує різноманітні природні екосистеми пониззя р. Ворскли. На правому корінному березі р. Ворскла розташовані комплекси яружно-балкових систем, відкриті схили яких зайняті

залишками степів (південний варіант лучних степів, фрагменти ковилових та чагарникових), а байраки липово-дубовими, ясенево-дубовими лісами. На заплаві р. Ворскла представлені остепнені, справжні, заболочені та галофітні луки, високотравні та низькотравні болота, прибережно-водні та водні комплекси. Флора включає близько 850 видів вищих судинних рослин, серед них – 47 рідкісних видів [123].

Регіональний ландшафтний парк «Нижньоворсклянський» - природно-заповідний об'єкт поліфункціонального призначення, площею 23 200 га. Розташований на межі двох природних зон - Лівобережного Лісостепу і Степу, у пониззі р. Ворскла від Лівобережної та Правобережної Сокирки до Дніпродзержинського водосховища і репрезентує природні комплекси долини р. Ворскла, її заплаву, тераси, ряд островів у гирловій частині річки, акваторію частини Дніпродзержинського водосховища в межах Полтавської області. Характеризується різноманіттям екотопів, диференційованим рослинним покривом, багатими флорою та фауною, в складі яких — рідкісні види.

У складі флори РЛП виявлено 901 вид вищих судинних рослин, серед яких 68 рідкісних видів. Ценотичну унікальність визначають угруповання, занесені до Зеленої книги України (5), та регіонально-рідкісні (5) [124].

Фауна наземних хребетних тварин РЛП нараховує 239 видів, у тому числі: земноводних і плазунів - по 9 видів, савців - 42 види. Іхтіофауна пониззя р. Ворскла та Дніпродзержинського водосховища представлена 44 видами риб, із яких майже 30 є промисловими, а 20 - потребують охорони. На території РЛП відмічено 179 видів птахів, серед яких 142 виявлено у гніздовий період.

Фауністичну цінність РЛП визначають 19 рідкісних видів тварин занесених до Червоної книги України (мідянка, гадюка степова, чапля жовта, орлан-білохвіст журавель сірий, кулик-сорока, тхір степовий, борсук та ін.), 52 види - є регіонально рідкісними.

Гадяцьке природне ядро характеризується найвищими показниками фіторізноманіття та унікальності серед інших природних ядер Псільського екокоридору.

За особливостями розташування природних екосистем у складі Гадяцького природного ядра можна виділити два біоцентри.

Верхній біоцентр розміщений вище за течією по р. Псел. Основні площі його території займають соснові насадження (різновікові культури) та науково цінні мішані ліси, розміщені на боровій терасі р. Псел. Всі існуючі та

перспективні природно-заповідні об'єкти, які репрезентують його, знаходяться в межах та в районі Вельбівського лісництва (лівий берег р. Псел), декілька об'єктів знаходяться на правому березі. За категоріями із об'єктів цього біоцентру переважають заповідні урочища, 1 ботанічний заказник («Гадяцький бір»), 2 ботанічні пам'ятки природи. Правобережні об'єкти цього біоцентру репрезентують заплавні ліси - діброви та лучно-болотну рослинність (заповідне урочище «Гнилуша»).

Особливою ботанічною цінністю відзначаються природні луки та заболочені ділянки (праворуч від дороги Полтава-Гадяч), на яких збереглися популяції косариків тонких, зозулинця болотного, пальчатокорінника м'ясо-червоного та альдрованди пухирчастої [127].

Другий (нижній за течією) біоцентр Гадяцького природного ядра виділено в межах Лютенського лісництва. Природно-заповідні об'єкти представлені ботанічними заказниками та заповідними урочищами. Лівобережні ключові території біоцентру репрезентують ландшафти заплави лівого берега р. Псел із заплавними дібровами (заповідне урочище «Голотовщина» та борової тераси із масивами мішаних дубово-соснових лісів. Правобережні об'єкти цього біоцентру (ботанічні заказники «Жуківщина» та «Саранчина Долина») забезпечують, здебільшого, охорону угруповань нагірних дібров, які формуються на правобережних крутосхилах корінного берега р. Псел.

У межах Гадяцького природного ядра можна зустріти до 300 видів наземних хребетних, які об'єднані у 27 рядів, 74 родини та 185 родів. Фауну наземних хребетних РЛП можна розподілити за чотирма фауністичними комплексами: деревно-чагарниковим, прибережно-водним, лучно-степовим та синантропним. Птахів зустрічається близько 230 видів. Ссавців відмічено 52 види, що належать до 6 рядів, 16 родин та 38 родів. Плазунів відмічено 7 із 11 видів Полтавщини, що входять до складу лише трьох фауністичних комплексів. Земноводні представлені 10 видами, характерними для Полтавщини в цілому [155].

Шишацьке природне ядро витягнуто вздовж долини р. Псел і характеризується своєрідним ландшафтом, оскільки від с. Малий Перевіз до с. Яреськи берегова система р. Псел є виключенням у межах Лівобережного Придніпров'я, оскільки підвищеним є лівий берег із нагірними дібровами та фрагментами остепнених ділянок на верхівках, а правий – пологий, зайнятий

заплавними екосистемами та масивами штучних соснових насаджень (середньовікових).

Уздовж р. Псел у Миргородському районі знаходиться чотири природно-заповідних територій та об'єктів. Із них лише один частково репрезентує типові екосистеми регіону. Це ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Короленкова дача», який характеризується високими показниками ландшафтної, флористичної, фауністичної, ценотичної, ресурсної цінності, що значною мірою зумовлено геолого-геоморфологічними особливостями місцевості. Проте площа його недостатня (79 га) для оптимального функціонування різноманітних екосистем, які входять до його складу. Поряд із цим об'єктом виявлено дві ділянки, які репрезентують типовий лучний степ із фрагментами ковилових угруповань (проектований ботанічний заказник «Климівський» та ландшафтний «Хурси»), а також заплавні комплекси (широколистяний ліс та справжні луки) на території межиріччя річок Псел-Грунь-Ташань (проектований ландшафтний заказник «Ковалівський»).

Наявність різноманітних екосистем, насамперед, зональних, а також типових заплавних комплексів дає можливість розглядати територію існуючого ландшафтного заказника «Короленкова дача» при створенні вказаних інших трьох як верхній біоцентр Шишацького природного ядра.

«Короленкова дача» - ландшафтний заказник загальнодержавного значення в околицях с. Малий Перевіз Миргородського району. Площа 79,1 га. Об'єктом охорони є ділянка середньої течії річки Псла з унікальною геоморфологічною будовою: лівий берег - високий із дібровами та фрагментами лучних степів, правий - пологий, зайнятий заплавними комплексами. Флора вищих судинних рослин нараховує близько 300 видів. Місце поселення понад 230 видів хребетних тварин (10 – земноводних, 5 - плазунів, 179 - птахів, 42 - ссавців). Місцевість має історико-культурну цінність, що пов'язано з ім'ям В. Г. Короленка, дача якого знаходиться в урочищі Хотин па околиці села Куйбишевого.

Нижній біоцентр Шишацького природного ядра доцільно виділити на ділянці від смт Шишаки вниз по течії за с. Яреськи. Ця територія характеризується значним різноманіттям екосистем із типовими та рідкісними компонентами рослинного і тваринного світу. Цей центр є майже повністю перспективним, оскільки існуючі геологічні пам'ятки природи «Бутова гора»

і «Лиса гора» внаслідок обмеженої площі (по 5 га) повноцінно не репрезентують екосистеми широколистяних лісів [142].

Нині Шишацька територіальна громада Миргородського району відома діяльністю молодіжного еколого-натуралістичного центру, навчального екологічно-виховного комплексу, які започаткували створення нині функціонуючого музею В. І. Вернадського.

Шишацький біоцентр Псільського екокоридору РЕМ має важливе значення в життєдіяльності птахів в періоди сезонних кочівель та міграцій. Заповідні території біоцентра належать до долини Псла або безпосередньо межують із нею. У цілому, тут можна зустріти близько 200 видів мігрантів, у тому числі, 19 видів птахів, які занесені до Червоної Книги України.

Важливою також є територія біоцентру і для розмноження птахів. Висока мозаїчність інтразональних біотопів створює, порівняно з розораними прилеглими ділянками, незрівнянно кращі захисні і трофічні умови. У гніздовий період тут можна зустріти більше 100 видів птахів, у тому числі 13 видів, які потребують спеціальних заходів охорони.

Важливою ключовою територією є новостворений ландшафтний заказник «Байраківський» (Миргородський р-н), територія якого репрезентує типові лучні, водно-болотні та прибережно-водні природні комплекси.

Псільсько-Говтвянський біоцентр визначено у пониззі р. Псла у місці впадіння р. Говтва в р. Псел (околиці с. Говтва Кременчуцького району).

У центральній частині Полтавської області на території стику чотирьох районів функціонує ряд щільно розміщених природно-заповідних об'єктів, які є ключовими територіями Псільсько-Говтвянського біоцентру. Кожен із них забезпечує охороною лише окремі природні комплекси: гідрологічний заказник «Гирло Хоролу» - гідрофільні заплавні комплекси у районі місця впадіння р. Хорол у р. Псел (річище Хоролу, заболочені луки, високотравні болота, заплавні вологі ліси), ботанічний заказник «Кут» - заплавні комплекси р. Псел, здебільшого справжні луки, заповідне урочище «Кут» - заплавні кленово-липово-дубові ліси та остепнені луки на заплаві р. Псел. Гідрологічний заказник «Брідок» розташований біля місця впадіння р. Говтва у р. Псел, репрезентує цілісні заплавні, добре збережені природні комплекси із угрупованнями різних типів рослинності - лісового, лучного, болотного, водного.

Фауна наземних хребетних Псільсько-Говтвянського біоцентру нараховує 238 види, у тому числі, 186 видів птахів, 39 видів ссавців, 9 видів амфібій та 4 види плазунів. У цілому, це складає 59,8% від загальної кількості видів наземних хребетних, відмічених для Полтавської області (398 видів).

Із 186 видів птахів особливо важливе значення біотопи Псільсько-Говтвянського біоцентру мають для лісових видів, частка яких серед відмічених на території центру сягає 44,1% (близько 82 видів). Водно-болотні біотопи біоцентру у тій чи іншій мірі використовують 34,9% (до 65 видів) птахів, відкриті сухі простори населяють 15,1 % (28 видів) і ще 4,8% (9 видів) складають групу синантропних видів. У гніздовий сезон на території біоцентру можна зустріти більше 118 видів птахів. Цей біоцентр має важливе значення в життєдіяльності птахів в періоди сезонних кочівель та міграцій. Особливо важливу роль стації біоцентру відіграють саме у житті птахів.

У пониззі р. Псел функціонує система заказників, які утворюють своєрідний ланцюг ключових територій: ландшафтні заказники «Пашене», «Хорішки», «Псільський», «Заможнянський», ботанічні заказники «Глибочанський», «Манжеліївський». Більшість із них репрезентують заплавні природні комплекси в добре збереженому стані.

Ландшафтні заказники охоплюють різні частини долини р. Псел. Найбільш цінними є угруповання дібров із домінуванням конвалії звичайної. Основні площі заправ у межах заказників зайняті луками – справжніми на середніх елементах рельєфу, остепненими на підвищеннях, заболоченими на знижених ділянках заплави із близьким заляганням ґрунтових вод та засоленими. На заплаві попід правим корінним берегом часто зустрічаються замкнуті водойми – старорічища, зайняті водною та прибережно-водною рослинністю.

У ботанічних заказниках охороняються ділянки лучних степів із чисельними популяціями рідкісних рослин.

Ключовими територіями буферної зони на лівобережжі є гідрологічні заказники («Михайликівський», «Попенківський», «Хорунжівський», «Ударник», «Ксендзівський», «Буртівський»). Їх території виявляють значною мірою подібність щодо розташування в рельєфі та приуроченості до геоморфологічних елементів.

Нижньопсільське природне ядро охоплює заплаву Псла у пониззі. В цій місцевості долина має звивистий характер. Уздовж долини річки на обох

берегах є чимало стариць. Найкраще представлені типові для регіону) заплавні комплекси - ліси (тополівники, вербняки, діброви), фрагменти притерасних вільшняків, луки (справжні, заболочені, засолені, псамофіти, остепнені), болота (осокові та високотравні), прибережно-водні та водні угруповання. Вказані екосистеми охороняються на території трьох ландшафтних заказників - «Нижньопсільський» (504 га, загальнодержавного значення), «Заплава Псла» (885 га), «Лісові озера» (714,7 га, обидва місцевого значення). Територіально вони з'єднані між собою, тому що являють єдиний комплекс у пониззі р. Псел із високими показниками ландшафтної, ботанічної та зоологічної різноманітності та унікальності [20].

Фауна наземних хребетних Нижньопсільського біоцентру нараховує близько 270 видів, у тому числі 200 видів птахів, 45 – ссавців, 10 – амфібій та 10 – плазунів. Наукову цінність серед наземних хребетних Нижньопсільського біоцентру складають ссавці та птахи як найбільш чисельні та біоценотично значимі групи. Серед 45 видів звірів біоцентру 16 мають важливе ресурсне значення як об'єкти полювання та промислу, а 12 - можуть слугувати джерелом небезпечних захворювань людини та домашніх тварин. Із 200 видів птахів особливо важливе значення біотопи Нижньопсільського біоцентру мають для водно-болотних видів, частка яких серед відмічених на території центру сягає 40,0% (близько 80 видів). Лісові біотопи біоцентру використовують 39,0% (до 78 видів) птахів, відкриті сухі простори населяють 14,5% (29 видів) і ще 6,6% (13 видів) складає групу синантропних видів. У гніздовий сезон на території біоцентру можна зустріти більше 130 видів птахів. Нижньопсільський біоцентр має важливе значення в життєдіяльності птахів у періоди сезонних кочівель та міграцій. У цілому, тут можна зустріти майже 180 видів мігрантів.

Серед птахів, відмічених на території біоцентру, 55 видів належать до категорії мисливських і мають важливе господарське значення.

Еталонною ключовою територією вказаного природного ядра є ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Нижньопсільський», розташований між селами Омельник, Запсілля, Гуньки, Крамаренки Кременчуцького району. Площа 504 га. Репрезентує типові заплавні ландшафти в пониззі р. Псел, до яких приурочені природні лісові (білотополеві конвалієві, осокові, осикові, дубові), лучні, прибережно-водні та водні біоценози з типовим рослинним і тваринним світом. На прируслових

валах збереглися фрагменти остепнених лук. На даній території охороняються популяції рослин, занесених до Червоної Книги України.

На території заказника мешкає понад 210 видів наземних хребетних, які представляють деревно-чагарниковий, прибережно-водний, лучно-степовий та синантропний фауністичні комплекси.

Оптимальна ширина Псільського екокоридору до 10 км в усіх частинах.

На Лівобережжі Псла майже паралельно долині розташовується Говтвянський та у північно-східному напрямку Грунь-Ташанський місцеві екокоридори, а на правобережжі – найдовший Хорольський місцевий екокоридор, уздовж якого визначено два природних ядра.

Природні екосистеми пониззя р. Псел відіграють важливе водоохоронне, ресурсне та рекреаційне значення, що в цілому визначає їх соціально-екологічну роль у придніпровському регіоні.

Різноманітність ландшафтів та біогеоценозів *Лохвицького біоцентру* репрезентують гідрологічні заказники «Середньосульський», «Малярківщина», «Рангове» та «Христанівський».

Еталоном гідрофільних екосистем північної частини Лохвицького біоцентру є гідрологічний заказник загальнодержавного значення «Середньосульський», розташований між селами Гираві Ісківці, Млини, Яшники, Лука на площі 2234 га. У рослинному покриві найбільші площі займають болота, водні ценози. Відмічено запаси лікарських рослин. У фауні хребетних (понад 260 видів) переважають птахи (193 види), ссавців – 44 види, земноводних – 10, плазунів – 5, риб – 15. У заказнику охороняються рідкісні види флори та фауни.

Важливою ключовою територією Сульського екокоридору у південній частині Лубенського району є ландшафтний заказник «Христанівський» (між селами Христанівка та Бодаква). Він охоплює територію (1705,2 га) на заплаві р. Сула із різноманітними природними ландшафтами, які характеризуються багатим рослинним і тваринним світом – підвищеним правим берегом із остепненими та широколистянолісовими ділянками, заплавної частину із старицями, рукавами з водними та прибережно-водними комплексами, болотами – високотравними, низькотравними, чагарниковими, луками, місцями засоленими, а також притерасну частину із вільховими лісами та болотами [138].

Лубенський біоцентр охоплює територію вздовж заплави Сули від місця впадіння в неї притоки Удай до с. Маківці (понад 15 тис. га). Ця частина пониззя Сули характеризується найбільшою лісистістю в межах Лівобережного Придніпров'я (понад 25%), особливо навколо Лубен з північного боку (по правому берегу від русла річки). Ліси типові широколистяні, місцями з участю граба звичайного. Окремі їх масиви охороняються як ботанічні пам'ятки природи («Морозівська дача», «Мгарська дача»). В околицях Лубен розташовано ще чотири ботанічні пам'ятки природи, один парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва. Вище по течії Сули заплавні комплекси охороняються в гідрологічному заказнику. В південній частині проєктованого РЛП розташовані дві комплексні пам'ятки природи – «Олександрівський горб» та «Городище». У північній частині на правому березі р. Сула знаходиться «Висачківський кар'єр» на площі 22,9 га. Його цінність визначає наявність діабазової морфоструктури з прошарками інших порід. Абсолютна висота – 147 м над рівнем моря [70].

Оржицько-Семенівський біоцентр репрезентує система чотирьох гідрологічних заказників загальнодержавного значення, розташованих із правого та лівого берегів долини р. Сула, а також у її буферній зоні. Правобережне ядро утворюють заказники «Великоселецький» та «Плехівський».

Заказник «Великоселецький» займає площу 1 тис. га. у найширшій частині заплави р. Сула перед пониззям, яка характеризується наявністю старорічищ, заток, озер. Територія включає дві частини - Великоселецьку (більш обводнену) і Малоселецьку (із переважанням мілководь, заболочених та лучних ділянок). Флора і рослинність є типовими для водних, болотних (високотравних, осокових), галофітних ценозів. У водоймах поширені угруповання сальвінії плаваючої та латаття сніжно-білого. Уздовж русла відмічені лісові угруповання із верби білої та попелястої, калини звичайної. На слабозасолених вологих ділянках зустрічаються зозулинець болотний і пальчатокорінник м'ясо-червоний. Заказник має важливе водоохоронне значення.

Заказник «Плехівський» (площа 500 га) охоплює ділянку заплави р. Сула та її притоки – р. Оржиця. У рослинному покриві переважають високотравні болота та прибережно-водні ценози, які відіграють водорегулююче значення. У периферійній частині поширені різнотравно-злакові, осокові та лучні

угруповання. Найбільшу цінність складають водні ценози, у складі яких значна участь глечиків жовтих та популяції рідкісних видів. Ресурсну цінність заказника визначають значні запаси сировини лікарських рослин. На території заказника відмічено понад 230 хребетних тварин, серед яких переважають птахи (188 видів), у тому числі рідкісні [132].

Нижньосульський біоцентр включає систему старорічищ, заток, озер, високотравних та низькотравних боліт на заплаві р. Сула з типовим рослинним і тваринним світом.

Вагомою ключовою територією вказаного біоцентра до перехрестя із Дніпровським національним екокоридором є ландшафтний заказник «Сулинський» - еталонна ділянка прибережно-водних, водних, заболочених та лісових екосистем Сулинської затоки з багатим видовим складом флори і фауни.

Заказник «Сулинський» охоплює акваторію Сулинської затоки (площа 23290 га) із меандруючим річищем, мілководдями, глибоководними ділянками, островами з різноманітним рослинним покривом, що зумовлює багатство фауни хребетних (понад 120 видів). Основні площі займає галофільна рослинність (водна, прибережно-водна, болотна), рідше лучно-галофільна та лісова. Сулинська затока має оптимальні умови як риборозплідник. Іхтіофауна нараховує понад 30 видів риб. Мілководдя є нерестовищами багатьох промислових видів риб (ляща, сазана, судака, плітки, карася, окуня та ін.). Водно-болотні ділянки є місцем гніздування, відпочинку та харчування під час сезонних міграцій понад 80 видів птахів, серед яких і ряд рідкісних.

Ключовими територіями у буферній зоні лівобережної частини екокоридору є три гідрологічні заказники.

Заказник «Рогозів куток» займає заплавної ділянку лівого берега р. Сула (площа 1600 га). Найбільші площі займають високотравні болота із домінуванням очерету звичайного, рогозів вузьколистого та широколистого, куги озерної. Вагома участь у рослинному покриві галофільних лук із різним ступенем засолення, які чергуються із ділянками справжніх та болотистих лук, на яких виявлені рідкісні рослини. На території заказника розташовано два озера, найбільше — Судівське з чисельними популяціями латаття білого. У фауні хребетних переважають птахи водно-болотних та лучних екоотопів,

серед яких понад 70 видів тут гніздяться. У періоди міграцій чисельними є такі рідкісні птахи як журавель сирій, лунь польовий, гоголь та ін.

Заказник «Солоне» (площа 400 га) являє болотний масив на межиріччі Сула-Псел, де наявні значні площі солонців та солончаків. Гідрологічний комплекс складається із водних плес, заболочених та лучних ділянок. Навколо «Малого кільця» домінують угруповання куг озерної та Табернемонтана. «Велике кільце» оточене угрупованнями очерету звичайного і рогозу вузлистого. Особливість рослинного покриву периферійних ділянок визначає переважання галофітних угруповань солонцю звичайного, содника простертого, галіміони бородавчастої, камфоросми однорічної, які є малопоширеними для Полтавщини. Болото є місцем гніздування та годівлі типових та рідкісних водно-болотних птахів.

У гідрологічному заказнику «Гракове» (площа 500 га) охороняється лучно-болотний комплекс притерасної частини заплави річки Сула, цінність якого визначає солонцева та лучно-галофітна рослинність, а також рідкісні види флори. На заболочених ділянках поширені угруповання очерету, по периферії яких формується гідрофільне різнотрав'я. На території заказника відмічено 113 видів хребетних: птахів - 91, ссавців – 17, земноводних – 4, плазунів – 1. Заказник є стабілізатором водного режиму річки та місцем масового гніздування водно-болотних видів птахів: качок, куликів, чапель, гуски сірої та ін.

НПП «Нижньосульський» (у межах двох областей Черкаської та Полтавської на площі 18095,5 га, у т. ч. на території Полтавської області 10764,2 – майже 70%) створений на основі існуючих заказників у пониззі р. Сула – одного ландшафтного та п'яти гідрологічних заказників загальнодержавного значення. Основні площі в складі НПП займає акваторія Сулинської затоки Кременчуцького водосховища на межі Полтавської та Черкаської областей, а також цінні заплавні комплекси пониззя р. Сула зі значними площами заболочених ділянок, по периферії яких збереглися лучні, галофітні (засолені) та лісові екосистеми.

Пирятинське природне ядро репрезентує система заказників, різних призначенням: ландшафтних, гідрологічних, загально зоологічних.

Головною ключовою територією є НПП «Пирятинський» площею 12028,42 га, який охоплює заплаву р. Удай як із суцільних територій (на основі гідрологічних заказників «Давидівський», «Гурбинський» «Харківецький»,

«Сасинівський», «Куквинський», загальнозоологічного «Лесяківський», пам'ятки природи «Лісопарк «Острів Масальський», ландшафтного «Дейманівський», заповідного урочища «Куквин») так і окремих локалітетів у західній частині району (гідрологічний заказник «Березоворудський», парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Березоворудський») [168].

Еталоном природних екосистем НПП «Пирятинський» є ландшафтний заказник «Дейманівський» (площа 622,7 га), який репрезентує типову заплаву ділянку р. Удай з численними озерами та болотами. Переважають водно-болотні ділянки, по периферії яких розташовані справжні та галофітні луки. У флорі вищих судинних рослин - близько 250 видів, з яких 4 занесено до Червоної Книги України та 4 – регіонально рідкісні. Водяться 10 видів риб, 10 – земноводних, 4 – плазунів, 175 – птахів, 41 – ссавців. Заказник «Дейманівський» є регулятором водного режиму річки Удаю, місцем масового гніздування водно-болотних птахів. Найчисленніші серед них: курочка мала, крячок чорний, чомга, чапля руда, лунь болотний, ходуличник.

Гідрологічний заказник «Куквинський» репрезентує типову ділянку заплави річки Удаю з різними біоценозами: заплавними лісами, високотравними болотами, луками, прибережно-водними, водними. У гідрофільних екотопах – 75 видів хребетних тварин, на суходільних – понад 40. Найчисленнішими є птахи, серед них 26 – рідкісні. Лучно-болотні ділянки мають господарське, водно-болотні – водорегулююче значення.

Хорольське природне ядро охоплює частину заплави р. Хорол із масивами заплавних лісів, водно-болотними угіддями з типовим рослинним і тваринним світом, які охороняються у гідрологічних заказниках «Хвоцівка», «Комишитовий», «Костюки» та заповідному урочищі «Мелюшки». Північний біоцентр Хорольського ядра включає значні площі лісових екосистем, менші - лучно-болотних та водних у Миргородському районі.

Ключовою територією Говтвянського екокоридору є орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Михнівський» площею 450 га. Він розташований на заплаві р. Говтва (між селами Михнівка та Фрунзівка) і являє собою заболочену частину заплави з високим рівнем обводнення та чисельними водними плесами. На території заказника р. Говтва має звивистий характер, утворюючи чисельні затоки. Основні площі заказника зайняті болотною рослинністю з переважанням високотравних та низькотравних ценозів та набором типових гідрофільних видів флори. Територія заказника

характеризується високими показниками флористичної, ценотичної та фауністичної репрезентативності. На території заказника виявлено 190 видів хребетних, в тому числі, птахів 147, ссавців – 31, амфібій – 9, та плазунів – 3 види. Найчисельнішими є птахи водно-болотних екотопів. Серед гніздуючих відмічено 29 видів. Водно-болотні угіддя заказника є важливим місцем зупинки для відпочинку та живлення багатьох мігруючих птахів, серед яких особливо чисельними бувають гуси, качки, чайки, ластівка берегова та ін. Серед пролітних видів чимало. Наукова цінність Михнівського болота полягає в тому, що в складі типового заплавної комплексу воно виконує важливу водорегулюючу та водоохоронну роль, підтримуючи водний режим р. Говтва [72].

Поєднання природних комплексів із зональними (широколистяними лісами, лучними степами) та аональними - лучними, болотними, водними – репрезентують ключові території Говтвянського екокоридору – ландшафтні заказники «Гарячківський ліс», «Щербаки», «Говтва» із типовим та багатим видовим різноманіттям рослин і тварин.

У східній частині Полтавської області уздовж Коломацького екокоридору розташоване *Іскрівське природне ядро*, особливістю якого є висока репрезентативність і значна площа типових та унікальних зональних екосистем – широколистяних лісів та лучних степів із фрагментами південних ковилових та чагарникових, які охороняються на території лісового заказника «Іскрівський» та ландшафтного – «Лизняма балка». У балках останнього мешкають байбаки.

Важливими ключовими ділянками Коломацького екокоридору є ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Вільхівщинський» і гідрологічний заказник «Сторожовий», на території яких охороняються лучно-болотні та водно-болотні угіддя заплави р. Коломак. У рослинному покриві переважають високотравні і осокові болота, справжні та галофіти луки, водні та прибережно-водні ценози із типовою флорою. Вказані екотопи є місцем скупчення і розмноження болотних і водоплавних птахів.

Важливими ключовими територіями Орільського екокоридору є ландшафтний заказник місцевого значення «Усть-Лип'янка», де охороняються різноманітні галофіти, лучні, болотні, водні екосистеми, та загальнозоологічний заказник загальнодержавного значення «Руський Орчик» (площа 785 га на околиці с. Ряске), який займає правобережну ділянку

заплави річки Орлі з різноманітними біотопами: болотними, водними, лучними (здебільшого засоленими), широколистянолісовими, остепненими. На території заказника охороняється фауна хребетних, яка включає близько 250 видів: птахів – 192, ссавців – 41, плазунів – 5, амфібій – 10. Переважають птахи водно-болотного (74 види) і лісового (79 видів) комплексів. У період весняної та осінньої міграції тут зосереджуються близько 165 видів птахів.

Ботанічний заказник «Климівський» (степові екосистеми) і ландшафтний заказник «Климівський» (заплавні ліси, луки, болота) виконують функції ключових територій Орчицького місцевого екокоридору (схили правого корінного берега р. Орчик), що відіграє вагомую роль у міграції південних степових рослин.

2. Сполучні території (екокоридори)

Три регіональні екокоридори розташовані вздовж долин головних приток р. Дніпро (на Лівобережжі) - Ворскли, Псла, Сули. 9 місцевих екокоридорів охоплюють долини їх приток.

У межах Ворсклянського екокоридору відмічені найкращі умови (найбільша кількість заповідних територій, значні площі природної рослинності) для виділення п'яти природних ядер, які рівномірно розташовані вздовж долини р.Ворскли. З них три охоплюють його майже повністю в середній течії (Котелевсько-Більське, Дикансько-Опішнянське, Полтавське), два (Новосанжарське та Лучківсько-Кишеньківське) – у пониззі.

На лівобережжі приєднуються два місцеві екокоридори – Коломацький та Мерлівський, які є важливими як сполучні із сусіднім регіоном - Харківським. Уздовж Коломацького місцевого екокоридору слід визнати діючим Іскрівський біоцентр із ключовими територіями (лісовий заказник «Іскрівський» та ландшафтний «Лизняна балка»).

Ширина Ворсклянського екокоридору від 5 км (у верхній частині) до 15 км (у нижній) дозволить включити всі характерні екотопи долини річки [149].

Уздовж Ворсклянського екокоридору розташовано 33 природно-заповідні об'єкти. Із них – 5 об'єктів загальнодержавного значення (заказники: ландшафтний Лучківський, гідрологічний Малоперещепинський; комплексна пам'ятка природи Парасоцький ліс, парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва (Ковпаківський і Полтавський міський) та 28 – місцевого значення, в тому числі: 2 регіональні ландшафтні парки (Диканський,

Нижньоворсклянський), 18 заказників (ботанічні – 6, гідрологічні – 4, ландшафтні – 8), заповідних урочищ – 8, ботанічні пам'ятки природи – 2.

У межах Псільського екологічного коридору виділено п'ять природних ядр. В середній течії Псла два (Гадяцьке та Шишацьке), у нижній – три (Псільсько-Говтвянське, Нижньопсільське та Кременчуцьке) [154].

У гирловій частині Псільський екокоридор з'єднується з Дніпровським широтним екокоридором в районі Білецьківського природного ядра. Оптимальна ширина Псільського екокоридору до 10 км в усіх частинах. Уздовж Псільського екокоридора розташовані 39 природно-заповідних об'єктів. Із них – 2 об'єкти загальнодержавного значення (ландшафтні заказники: Короленкова дача, Нижньопсільський), 38 – місцевого значення, серед яких: 25 заказників (ботанічних – 14, гідрологічних – 2, загальнозоологічних – 1, ландшафтних – 8), 11 заповідних урочищ, 4 пам'ятки природи (ботанічних – 1, геологічних – 2, комплексних – 1).

На лівобережжі Псла майже паралельно долині розташований Говтвянський та у північно-східному напрямку Грунь-Ташанський місцеві екокоридори, а на правобережжі – найдовший місцевий екокоридор – Хорольський, уздовж якого визначено два природних ядра.

Сулинський екокоридор включає чотири природних ядра, які більш менш рівномірно розташовані вздовж долини р. Сула (Лохвицьке, Лубенське, Оржицько-Семенівське, Нижньосулинське). Його розташування в загальній системі РЕМ значно підсилюється додатковим коридором по р. Удай, який насичений природно-заповідними територіями в центральній частині ЛП і є зв'язуючою ланкою з північним (Приполіським коридором) [117].

Уздовж Сулинського екокоридору розташовані 34 території та об'єкти природно-заповідного фонду. Серед інших екокоридорів тут спостерігається найвища концентрація заказників загальнодержавного значення: 2 ландшафтних (Червонобережжя, Сулинський), 6 гідрологічних (Середньосульський, Великоселецький, Солоне, Рогозів Куток, Плехівський, Гракове), орнітологічний (Святилівський). Серед 25 природно-заповідних територій місцевого значення 13 заказників (ботанічних – 1, гідрологічних – 10, лісовий – 1, ентомологічний – 1), 8 заповідних урочищ, 4 пам'ятки природи (3 ботанічних, 1 геологічна).

Функціонуючим є біоцентр уздовж Удайського місцевого екокоридору, який разом із Оржицьким місцевим коридором є сполучними у західній частині області із сусідніми областями – Чернігівською та Київською [117].

Навколо ядер створюються буферні зони, яких в регіоні нараховується понад 100, які включатимуть малі річки. Вони також сприятимуть об'єднанню всіх екокоридорів.

Широтний екологічний коридор національної екомережі - Галицько-Слобожанський – має три вузлових ділянки з регіональними екокоридорами і одну - з меридіональним Дніпровським. Цим визначається його важливе значення, а саме об'єднання регіональної екомережі з національною. В регіоні широтний екокоридор включає п'ять природних ядер, до складу яких входять Диканський РЛП, проєктовані РЛП Лубенський та Шишацький, а також 12 заказників загальнодержавного значення.

Слід відмітити більш-менш рівномірну насиченість природними ядрами середньодніпровської частини Дніпровського меридіанального екокоридору. Кожне з них (Лучківсько-Кишеньківське, Кременчуцьке, Нижньосулинське) репрезентує унікальні природні комплекси не тільки для Середнього Дніпра, а в цілому і для лісостепової зони України. Крім того, вздовж цього екокоридору розташовані різні за призначенням природно-заповідні території, серед яких декілька відомих орнітологічних (наприклад, Святилівський - П), ландшафтних (Гора Пивиха, Балка Широка – П) заказників, а також пам'яток природи (12) та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (6) [92].

Організація функціонування регіональної екологічної мережі в Полтавській області сприятиме відновленню та підтриманню екологічної рівноваги в першу чергу Лівобережної частини лісостепового регіону України, вирішенню проблем збереження біорізноманітності на видовому, ценотичному, ландшафтному рівнях та реалізації еколого-соціальних завдань суспільства.

Таблиця 8

Характеристика біоцентрів екокоридорів РЕМ Полтавщини ^[117]

Назва біоцентру	Належність до екокоридору	Наявність екосистем	Ключові території (об'єкти ПЗФ)	Проектовані та перспективні
Більсько-Котельвівське (1)	Ворсклянський	Широколистяні, вербово-тополеві ліси, соснові насадження, заплавні луки, фрагменти лучних степів, болотні, прибережно-водні, водні	Ковпаківський парк, б.з. «Скоробір», б.п.п. «Барвін-кова гора», з.у. «Колода»	РЛП «Котелевський»
Диканько-Опішнянське (2)	Ворсклянський	Корінні широколистяні ліси, вербово-тополеві ліси, заплавні луки, фрагменти лучних степів	РЛП «Диканський», б.з. «Котове»	Л.з. «Міські Млини»
Іскрівське (3)	Коломацький	Широколистянолісові, лучностепові	Ліс. З. «Іскрівський», л.з. «Лизняна балка»	
Полтавське (4)	Ворсклянський	Залишки широколистяних лісів, соснові насадження, заплавні луки, болота, прибережно-водні, водні	з.у. Триби, з.у. Вільшане, б.з. Розсошенський	
Новосанжарське (5)	Ворсклянський	Високотравні болота, соснові насадження, заплавні луки	Б.з.«Малоперещепинський» «Зачепилівський», л.з. «Новосанжарський»	
Лучківсько-Кишеньківське (6)	Дніпровський, Ворсклянський	Байрачні та заплавні діброви, тополівники, соснові насадження (на островах), фрагменти ковилових та різнотравно-злакових степів, лучні (заплавні, засолені, піщані), болота (осокові, ви сокотравні, сфагнові), прибережно-водні, водні	РЛП «Нижньоворсклянський»	НПП «Нижньоворсклянський»
Кременчуцьке (7)	Дніпровський, Псільський	Плавневі та острівні системи з лісовими, лучними, прибережно-водними, водними	РЛП «Кременчуцькі плавні»	НПП «Кременчуцькі плавні»
Нижньопсільське (8)	Псільський	Заплавні ліси (білотополеві, вербові, кленово-дубові), лучні (остепенені, справжні, галофітні), болотні, прибережно-водні, водні	Л.з. «Нижньопсільський», «Лісова і озера», «Заплава Псла»	

Псільсько-Говтвянське (9)	Псільський, Говтвянський	Заплавні ліси і луки, соснові насадження, залишки лучних степів, високотравні болота, прибережно-водні, водні,	Ор.з. Михнівський, л.з. «Пашене», «Хорішки», «Псільський», б.з. «Глибочанський»	
Шишацьке (10)	Псільський	Широколистяні, мішані ліси, соснові насадження, фрагменти лучних степів, заплавні луки, прибережно-водні, водні	Л.з. Короленкова дача	Л.з. «Матяшівські луки, Полігон, РЛП «Шишацький»
Гадяцьке (11)	Псільський	Соснові насадження, широколистяні та мішані ліси, заплавні луки, прибережно-водні, водні	Л.з. «Пісоцько-Конькове», б.з. «Великий ліс», «Саран чина долина», «Терновий кущ», «Гадяцький бір»	РЛП «Гадяцький»
Хорольське (12)	Хорольський	Широколистяні та мішані ліси, заплавні луки, прибережно-водні, водні	П.п. «Заїчинські схи», б.з. «Великий і малий ліс»	
Північно-Хорольський (13)	Хорольський	Заплавні ліси та луки, прибережно-водні, водні	З.у. «Перевалкове», б.з. «Русиново-Дубина», л.з. «Ярмаківський»	
Нижньосульське (14)	Дніпровський, Сулинський	Прибережно-водні, водні, болотні, лісові, лучні (галофільні)	Л.з. Сулинський	НПП «Нижньосульський»
Оржицько-Семенівське (15)	Сулинський	Заплавні комплекси (лучні, болотні, прибережно-водні, водні)	Г.з. Великоселецький, Плехівський, Рогозів Кут	
Лубенське (16)	Сулинський, Удайський	Масиви широколистяних лісів, заплавні луки, болота, прибережно-водні, водні	П.п. Морозівська і Мгарська дачі	РЛП Лубенський
Лохвицьке (17)	Сулинський	Широколистяні ліси, болота, прибережно-водні та водні, заплавні луки	Л.з. «Середньосульський»	Л.з. Христанівський
Пирятинське (18)	Удайський	Лісові (вербово-тополеві, дубово-соснові), лучні, болотні (високо травні, осокові), прибережно-водні, водні	НПП «Пирятинський», л.з. «Дейманівський», г.з. «Куквинський», з.у. «Куквин»	НПП «Удайський»

Примітка. (1) - № біоцентрів відповідають вказаним на картосхемі, л.з. – ландшафтний заказник, г.з. – гідрологічний заказник, б.з. – ботанічний заказник, ліс. з. – лісовий заказник, ор.з. – орнітологічний заказник, з.у. – заповідне урочище, п.п. – пам'ятка природи, РЛП – регіональний ландшафтний парк, НПП – національний природний парк.

Таблиця 9

Стан охорони типових та рідкісних угруповань на природно-заповідних територіях Полтавської області в межах екокоридорів

Синтаксони	Категорія рідкості (мотиви охорони)	Поширення в регіоні	Території ПЗФ, де вони охороняються в межах екокоридорів
ЛІСОВІ			
**Угруповання дубових лісів (липово-дубових, кленово-липово-дубових та дубових) ліщинових	Угруповання на північно-східній межі поширення	На розчленованих правобережжях річок Удаю, Сули, Псла, Хоролу, Ворскли, переважно в центральній частині	I (B) – РЛП «Диканський», з.п. «Крупницьке», б.з. «Розсошенський», II (П) – л.з. «Короленкова дача», «Монастирище». Д – «Балка Широка», «Довгораківський», з.у. «Келебердянське»
**Угруповання дубових лісів татарськокленових	Типові для Лівобережжя, корінні	Зрідка на верхівках заліснених схилів в південно-східній частині	I (B) – л.з. «Лучківський»
**Угруповання грабово-дубових лісів з осокою волосистою та грабово-дубових лісів яглицевих	Острівні ділянки грабових лісів на східній межі поширення	Локально на розчленованих правобережжях річок Сули, Псла, Удаю, Хоролу, Ворскли	I (B) – РЛП «Диканський», II (П) – л.з. «Осове», б.з. «Великий і Малий ліс», г.п.п. «Бутова гора», г.п.п. «Лиса гора», III (C) – з.у. «Яри-Поруба», «Червонобережжя», б.п.п. «Мгарська дача»
Угруповання грабових лісів (дубово-грабових) кореневищноосокових	Угруповання на південно-східній межі ареалу	В трьох локалітетах	I (B) – РЛП «Диканський». III (C) – б.п.п. «Морозівська дача», л.з. «Монастирище»
Угруповання сосново-дубових та соснових лісів орлякових	Ділянки корінних старих суборів (дубово-соснових лісів) на борючих терасах річок	Локально, острівні ділянки в різних частинах регіону	I (B) – РЛП «Диканський», II (П) – РЛП «Гадяцький»
СТЕПОВІ			
**Угруповання ковили пірчастої	Рідкісні степові ценози, що скорочують ареал	Спорадично на верхівках схилів, на всій території	I (B) – л.з. «Лучківський», II (П) – б.з. «Величківський»

**Угруповання ковили волосистої	Рідкісні степові ценози, що скорочують ареал	Спорадично на верхівках схилів, на всій території	I (В) – л.з. «Лучківський», III (С) – л.з. «Червонобережжя», Д – з.у. «Келебердянське»
**Угруповання ковили Лессінга	Рідкісні степові ценози на північній межі ареалу	Зрідка у верхній частині схилів, по всій території	I (В) – л.з. «Лучківський»,
Угруповання житняку гребінчастого з віниччям сланким (фрагменти)	Ступові угруповання на північній межі ареалу	Поширені локально в південній частині регіону на верхівках схилів	I (В) – л.з. «Лучківський», Д – л.з. «Гора Пивиха»
ПСАМОФІТНІ (піщані)			
Угруповання келерії сизої, костриці Беккера, жита лісового, чебрецю Палласа (фрагменти)	Типові ценози псамофітних степів борової тераси Дніпра та Ворскли з обмеженим поширенням в регіоні	Зрідка на борових терасах Дніпра та Ворскли, переважно на островах водосховиз	I (В) – РЛП «Нижньоворсклянський»
ГАЛОФІТНІ (засолені)			
Угруповання солонцю трав'янистого, соднику простертого, галіміони бородавчастої	Регіонально рідкісні угруповання з типовими галофітами з обмеженим поширенням в регіоні	В південній частині регіону на солонцях та солончаках	III (С) – г.з. «Солоне», г.з. «Гракове», г.з. «Великоселецький»
БОЛОТНІ			
Угруповання високотравних та осокових боліт із бобівником трилистим та вовчим тілом болотним	Угруповання на південній межі ареалу	Зрідка в північній частині регіону, переважно в басейні р. Удай	III (С) – г.з. «Харківецький», «Великоселецький»
Угруповання евмезотрофних боліт із сфагнами (злаково-сфагнових, осоково-злакових, болотно-папоротево-злакових) (фрагменти)	Регіонально рідкісні бореальні угруповання на південній межі поширення	Зрідка на болотах-блюдцях борових терас Дніпра та Ворскли (на островах Дніпродзержинського водосховища)	I (В) – РЛП «Нижньоворсклянський»
ВОДНІ			

** Угрупування формації сальвінії плаваючої	Рідкісні для України реліктові угруповання	Спораднично, переважно в пониззях річок Псла, Ворскли, Сули, на затоках Дніпра	I (В) – л.з. «Лучківський», РЛП «Нижньоворсклянський», II (П) – л.з. «Нижньопсільський», III (С) – л.з. «Червонобережжя», г.з. «Великоселецький», «Середньосульський», Д – л.з. «Білецьківські плавні»
** Угрупування формації альдрованди пухирчастої	Рідкісні зникаючі реліктові угруповання	Дуже рідко на заболочених мілководдях (три локалітети)	I (В) – б.з. «Малоперещепинський», л.з. «Великий і Малий лимани»
** Угрупування формації латаття білого	Типові для водойм України реліктові угруповання, що скорочують ареал	Зрідка, переважно на затоках та старицях річок у різних частинах регіону	I (В) – л.з. «Вільхівщинський», «Лучківський», II (П) – з.у. «Діброво-Кобрієве», III (С) – г.з. «Великоселецький», «Середньосульський», «Харківецький», «Куквинський», Д – л.з. «Білецьківські плавні»
** Угрупування латаття сніжно-білого	Регіонально рідкісні угруповання на південній межі ареалу, що скорочують ареал	Зрідка, переважно на затоках та старицях річок у північно-західній частині регіону, переважно в басейні р. Удай	III (С) – л.з. «Дейманівський», «Сулинський», г.з. «Середньосульський»
** Угрупування глечиків жовтих	Типові для водойм України угруповання, що скорочують ареал	Поширені на затоках та на мілководдях річок Полтавської області	I (В) – л.з. «Лучківський», «Вільхівщинський», II (П) – з.у. «Діброво-Кобрієве», III (С) – г.з. «Великоселецький», «Середньосульський», «Харківецький», «Куквинський», Д – л.з. «Білецьківські плавні»
Угрупування пухирника звичайного (фрагменти)	Регіонально рідкісні малопоширені угруповання	Спораднично на всій території, переважно на мілководдях	I (В) – РЛП «Нижньоворсклянський», б.з. «Малоперещепинський», л.з. «Вільхівщинський»
** Угрупування водяного горіха дніпровського	Реліктові зникаючі угруповання	На старицях плавнів Дніпра	III (С) – г.з. «Куквинський», «Великоселецький», Д – л.з. «Білецьківські плавні»

3. Буферні зони

Миргородський район

До складу району входить 17 територіальних громад (адміністративний центр м. Миргород), площа району – 6,29 тис.км², населення – 209,74 тис.осіб.

Екокоридори	Ключові території	Елементи буферної зони
<p>Регіональні: Сулинський (113,9 км) Псільський (181,8 км) Місцеві: Хорольський (174,0 км), Грунський (39,0 км) Місцеві (2-3 порядку): Малі річки Вовнянка 30,6 км), Гнилиця (16,5 км), Саврай (6,3 км), Грунь (39,0 км), Лютецька (20,5 км), Веприк (10,9 км), Рашівка (10,9 км), Ткачеково (22,4 км), Артополот (54,0 км), Сулиця (18,7 км), Будаква (32,1 км), Суха Лохвиця (43,5 км), Глинна (17,3 км), Лаптур (13,2 км), Крива (23,0 км), Очниця (35,8 км), Лихобабівка (30,5 км), Хомутець (30,5 км) Рудка (39,8 км), Гремячка (13,8 км), Грунь-Ташань (5,6 км), Аврамівка (22,7 км), Єньківка (18,8 км),</p>	<p>ботанічний заказник «Кут», ландшафтний заказник "Байраківський»</p>	<p>Правий берег р. Псел: лучно-степові угруповання та нагірні діброви на правому корінному березі, тополеві ліси, заплавні луки. Лівий берег: соснові насадження та мішані (сосново-дубові) ліси, заплавні та піщанисті луки, низинні болота, пасовища та сінокоси.</p>
<p>Малі річки Вовнянка 30,6 км), Гнилиця (16,5 км), Саврай (6,3 км), Грунь (39,0 км), Лютецька (20,5 км), Веприк (10,9 км), Рашівка (10,9 км), Ткачеково (22,4 км), Артополот (54,0 км), Сулиця (18,7 км), Будаква (32,1 км), Суха Лохвиця (43,5 км), Глинна (17,3 км), Лаптур (13,2 км), Крива (23,0 км), Очниця (35,8 км), Лихобабівка (30,5 км), Хомутець (30,5 км) Рудка (39,8 км), Гремячка (13,8 км), Грунь-Ташань (5,6 км), Аврамівка (22,7 км), Єньківка (18,8 км),</p>	<p>ландшафтні заказники «Пісоцько-Конькове», «Рашівський», ботанічні заказники «Терновий кущ», «Саранчина Долина», «Русиново-Дубина», гідрологічний заказник «Зозулинцеві луки»</p>	<p>Правий берег р. Псел: широколистяні, тополеві ліси, степові ділянки на правому корінному березі, заболочені смуги, високотравні болота, заплавні луки, пасовища, сінокоси. Лівий берег р. Псел: широколистяні ліси, тополівники, мішані (дубово-соснові), вільхові ліси, штучні соснові насадження, високотравні болота, стариці, затоки, піщані та заплавні луки, пасовища.</p>
<p>Малі річки Вовнянка 30,6 км), Гнилиця (16,5 км), Саврай (6,3 км), Грунь (39,0 км), Лютецька (20,5 км), Веприк (10,9 км), Рашівка (10,9 км), Ткачеково (22,4 км), Артополот (54,0 км), Сулиця (18,7 км), Будаква (32,1 км), Суха Лохвиця (43,5 км), Глинна (17,3 км), Лаптур (13,2 км), Крива (23,0 км), Очниця (35,8 км), Лихобабівка (30,5 км), Хомутець (30,5 км) Рудка (39,8 км), Гремячка (13,8 км), Грунь-Ташань (5,6 км), Аврамівка (22,7 км), Єньківка (18,8 км),</p>	<p>Заповідні урочища «Гай-Займи», «Перевалкове», «Яри-Загатки»</p>	<p>Балкові системи, заплавні широколистяні ліси, тополівники, вербняки, вільшняки, гідрофільні екосистеми (русліві, заплавні), низинні болота, заплавні луки, пасовища, сінокоси, лісокультури, перелоги, посіви багаторічних трав, відпрацьовані торф'яні кар'єри, лісосмуги.</p>
<p>Малі річки Вовнянка 30,6 км), Гнилиця (16,5 км), Саврай (6,3 км), Грунь (39,0 км), Лютецька (20,5 км), Веприк (10,9 км), Рашівка (10,9 км), Ткачеково (22,4 км), Артополот (54,0 км), Сулиця (18,7 км), Будаква (32,1 км), Суха Лохвиця (43,5 км), Глинна (17,3 км), Лаптур (13,2 км), Крива (23,0 км), Очниця (35,8 км), Лихобабівка (30,5 км), Хомутець (30,5 км) Рудка (39,8 км), Гремячка (13,8 км), Грунь-Ташань (5,6 км), Аврамівка (22,7 км), Єньківка (18,8 км),</p>	<p>гідрологічний заказник «Середньосульський», ландшафтний заказник</p>	<p>Правий берег р. Сули: широколистяні, вільхові, тополеві ліси, заплавні</p>

	«Христанівський», гідрологічний заказник «Артополот».	луки, болота, стариці, затоки, пасовища. Лівий берег р. Сули: болота, луки, пасовища .
	Ландшафтний заказник «Ярмаківський», ботанічний заказник «Великий і Малий ліс», ландшафтний заказник «Урочище «Березовий гай»	Заплавні широколистяні ліси – діброви, тополівники, низинні болота, вербняки, заплавні луки, різні типи водойм, пасовища, сіножаті, територія курорту «Миргород»
	гідрологічні заказники: «Хвоцівка», «Головонька», «Єньки», «Комишитовий», «Костюки», заповідні урочища: «Середне», «Заяр'є», «Куторжиха», «Грицеве», «Радьки», «Довжик», «Круча», «Княже», «Громадський плав», «Березняки», «Бовбасівка», «Мелюшки».	заплавні екосистеми вздовж долини малих річок Аврамівка, Єльки, насадження Лубенського лісгоспу Хорольського лісництва (кв. 12-13, 23- 31, 42-43, 46-47, 50-55, 58).
	ландшафтний заказник «Короленкова дача», проектований ботанічний заказник «Виноград», геологічні пам'ятки природи «Бутова гора», «Лиса гора», ландшафтний заказник «Говтва».	Правий берег р. Псел: широколистяні, тополеві, мішані, соснові ліси, солонцюваті луки, заболочені ділянки, пасовища. Лівий берег р. Псел: широколистяні, вільхові, соснові ліси, заплавні, піщані, солонцюваті луки, болота, лісосмуги, пасовища.

Полтавський район

До складу району входить 24 територіальних громад (адміністративний центр м. Полтава), площа району – 10,86 тис.км², населення – 605,82 тис.осіб.

Екокоридори	Ключові території	Елементи буферної зони
Національний: Дніпровський (51,6 км) Регіональні: Псільський (7,4 км) Ворсклянський (201,7 км) Орільський (9,6 км) Місцеві: Коломацький (71,0 км)	РЛП «Диканський».	Правий берег р. Ворскла (луки, тополеві, вербові ліси, пасовища, болота, стариці, лісосмуги).
	ботанічний заказник «Котове», заказники орнітологічний «Будникове», гідрологічні «Озеро Журавлине», «Сухе», «Твань-Кар'єри».	Правий берег р. Ворскли: тополеві ліси, стариці, заболочені ділянки, піщані луки, пасовища.

<p>Говтвянський (24,0 км) Орільський (63,8 км), Мерлівський (28,0 км), Грунський (39,0 км), Грунь-Ташанський (46,1 км), Орчицький (66,0 км)</p>		<p>Уздовж р. Грунь і р. Ташань: піщані, заплавні справжні луки, високо травні болота, лісосмуги, пасовища .</p>
<p>Місцеві (2-3 порядку): Малі річки Говтва Вільхова (85,0 км), Говтва Середня (43,2 км), Гараганка (17 км), Ковжижа (18 км), Говтва Кратова (6,3 км), Мужева Долина (33,3 км), Човнова (24,3 км), Суха Грунь (35,8 км), Веприк (6,1 км), Ланна (37,0 км), Ското Балка (17,0 км), Пісчанка (10 км), Ямна (12 км), росоховата (16,0 км), Хурдиха (7,0 км), Суха Лип'янка (4,2 км), Лип'янка (3 км), Кобелячок (42,1 км), Кустолово (60,0 км), Вовча (15,0 км), Сухий Кобелячок (8,5 км), Котельва (20 км), Орешня (19,3 км), Котелевка (17 км), Мокра Котельва (20 км), Полузір'є (70,0 км), Тагамлик (16,7 км), Маячка (23,0 км), Нехворощанка (8,3 км), Кобелячка (6,4 км), Свинківка (63,0 км), Ладиженка (8,9 км), Говтва Грузька (33,6 км), Бакай (26,4 км), Бузова (14,0 км), Саврай (7,5 км) , Путівка (10,0 км), Олександрівка (14,4 км), Кочубеївка (10,5 км), безіменний водоток біля с. Винюминівка (17,2 км)</p>	<p>Заказники ландшафтні: «Климівський», «Красноперівка», ботанічні: «Климівський», «Капусник».</p>	<p>Правий берег р. Орчик: дубово-соснові насадження, солонцюваті луки, пасовища, заболочені ділянки Лівий берег р. Орчик: солонцюваті луки, пасовища, болота, лісосмуги</p>
	<p>РЛП «Нижньоворсклянський», ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Лучківський», ландшафтний заказник «Перегонівський», ландшафтний заказник « Жукове», гідрологічний заказник «Малорублівський», орнітологічний «Лабурівський».</p>	<p>Правий берег р. Ворскли: система балок із степовою рослинністю, байрачні широколистяні, тополеві, вербові ліси, вільшняки, заболочені ділянки, заплавні луки, пасовища, сінокоси. Лівий берег р. Ворскли: тополеві, мішані (дубово-соснові), вільхові ліси, штучні соснові насадження, високотравні болота, стариці, затоки, піщані та заплавні луки, пасовища, сінокоси, піски на різних стадіях заростання .</p>
	<p>Ковпаківський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, заказники гідрологічний «Любка», ландшафтний «Великий і Малий лиман», заповідне урочище «Колода», «Крупницьке», гідрологічний заказник «Малорублівський», орнітологічний «Лабурівський».</p>	<p>Правий берег р. Ворскли: широколистяні, тополеві ліси, заболочені смуги, заплавні луки, пасовища. Лівий берег р. Ворскли: тополеві, мішані (дубово-соснові), вільхові ліси, штучні соснові насадження, високотравні болота, стариці, затоки, піщані та заплавні луки, пасовища.</p>
	<p>ландшафтний заказник «Новосанжарський», ботанічний заказник «Зачепилівський», загальнозоологічні заказники «Мазанка», «Сьомківщина», ландшафтний заказник «Маячківський».</p>	<p>Правий берег р. Ворскли: парк відпочинку (сmt Н.Санжари), остепнені схили, заплавні луки, високотравні болота, тополеві, широколистяні ліси, стариці, пасовища. Лівий берег р. Ворскла:</p>

		соснові ліси, високотравні болота, затоки, піщані луки.
	Заповідне урочище «Вільшане», заказники ботанічні «Руднянський», «Воронянський», ландшафтний заказник «Кротенківський», ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Вільхівщинський»	Правий берег р. Ворскли: широколистяні ліси, степові ділянки на правому корінному березі, балкові системи, тополеві ліси, заболочені смуги, заплавні луки, пасовища. Лівий берег р. Ворскли: широколистяні ліси, тополеві, мішані (дубово-соснові), вільхові ліси, штучні соснові насадження, високотравні болота, стариці, затоки, піщані та заплавні луки, пасовища, сінокоси
	орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Михнівський», ландшафтні заказники «Щербаки», «Кузьменки», «Гарячківський ліс».	Лівий берег р. Говтва із широколистяними лісами, тополівниками, вербняками, вільшняками, високотравними болотами, старицями, затоками, заплавними луками, пасовищами, сінокосами із ботанічним заказником «Новодиканський». Правий берег: степові ділянки на правому корінному березі, балкові системи, вільшняки, тополівники, вербняки, високотравні та низькотравні болота, заплавні луки, сінокоси, пасовища, лісосмуги.
	заповідне урочище «Кут» та проєктований ландшафтний заказник «Калениківський».	Лівий берег р. Ворскли: тополеві, вербові ліси, вільшняки, штучні соснові насадження, високотравні болота, стариці, затоки, піщані та заплавні луки, пасовища, сінокоси, лісосмуги. Правий берег р. Ворскли: степові ділянки на правому корінному березі, балкові системи, тополеві

		ліси, заболочені смуги, заплавні луки, пасовища.
	ботанічний заказник «Чутівські степи», ландшафтний заказник «Лизняна балка», Гідрологічний «Сторожовий», лісовий «Іскрівський»	Правий берег р. Коломак: солонцюваті луки, високотравні болота, вільхові ліси, штучні насадження та остепнені ділянки на схилах. Лівий берег р. Коломак: заболочені ділянки, солонцюваті луки, пасовища.

Кременчуцький район

До складу району входить 12 територіальних громад (адміністративний центр м. Кременчук), площа району – 6,11 тис.км², населення – 401,22 тис.осіб.

Екокоридори	Ключові території	Елементи буферної зони
<p>Національний: Дніпровський (78,2 км)</p> <p>Регіональні: Псільський (75,5 км) Сулинський (37,6 км)</p> <p>Місцеві: Хорольський (67,0 км), Говтвянський (12 км)</p> <p>Місцеві (2-3 порядку): Малі річки Рудька (34,0 км), Сухий Омельник (37,3 км) Крива Руда (16,0 км) Сухий Кагамлик (47,1 км) Манжелія (29,6 км) Кринка (21,9 км), Сухий Кобелячок (26,5 км), Сухий Кагамлик (40,0 км), Сухий Омельник (19,2 км), Крива Руда (78,2 км), Оболонь (32,75 км), Брусівка (18,8 км), Холодна (8,0 км)</p>	<p>орнітологічний заказник «Святилівський», ландшафтні заказники «Сулинський», «Гора Пивиха», «Псільський», «Заможнянський», ботанічні заказники «Манжеліївський», «Глибочанський», ботанічний заказник «Кут», гідрологічний заказник «Гирло Хоролу».</p>	<p>Лівий берег Кременчуцького водосховища: тополеві, вербові ліси, високотравні болота, стариці, затоки, заплавні луки, пасовища, рибні ставки.</p> <p>Лівий берег р. Сула: тополеві, вербові ліси, стариці, затоки, заплавні луки, пасовища, стариці, затоки, протоки та високотравні болота.</p> <p>Правий берег р. Псел: заплавні широколистяні білотовполеві ліси, заплавні луки, остепнені ділянки.</p> <p>Правий берег р. Хорол: тополеві, вербові ліси, високотравні болота, заплавні луки, пасовища.</p>
	<p>ландшафтні заказники «Пашене», «Псільський», «Хорішки», гідрологічні заказники «Ударник», «Брідок», «Хорунжівський», «Михайликівський», «Попенківський», «Ксендзівський», заповідне урочище «Зелений бір»,</p>	<p>Долина і заплава р.Рудька із гідрологічними заказниками «Ударник», «Хорунжівський», «Михайликівський», територія Радянського лісництва квартали 12-32, 35, 39-49, 56-57: основі насадження тополеві, вербові, мішані ліси на лівому березі р. Псел, піщані, солонцюваті луки, болота, стариці на правому березі р. Псел</p>
	<p>регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні»,</p>	<p>середньовікові насадження сосни звичайної, правий берег</p>

	«Гора Пивиха», ландшафтні заказники «Нижньопсільський», «Заплава Псла»,	Кременчуцького та вздовж Дніпродзержинського водосховища з обох берегів захисні водоохоронні насадження із тополі білої, тополі чорної, верби білої та інших деревно-чагарникових порід.
	ландшафтний заказник «Сулинський», гідрологічний - «Рогозів куток», ландшафтні заказники: «Кривенківський», «Острів», гідрологічні заказники «Лубкове», «Криворудський», ботанічна пам'ятка природи «Заїчинські схили», заповідне урочище «Кононівське».	солончаки, болота (гідрологічні заказники «Солоне», «Гракове»), лісосмуги, штучні насадження Семенівського лісництва (кв. 12-13, 28-29)

Лубенський район

До складу району входить 7 територіальних громад (адміністративний центр м. Лубни), площа району – 5,48 тис.км², населення – 192,75 тис.осіб.

Екокоридори	Ключові території	Елементи буферної зони
<p>Регіональні: Сулинський (74,0 км)</p> <p>Місцеві: Орільський (15,9 км), Оржицький (70,9 км), Удайський (129,0 км)</p> <p>Місцеві (2-3 порядку): Малі річки Сліпорід (78,5 км), Суха Оржиця (41,5 км), Гнила Оржиця, Сулиця (20,3 км), Войниха (33,65 км), Вільшанка (19,3 км), Кремянка (14,5 км), Многа (50,0 км) Тагамлик (46,6 км), Лип'янка (40,0 км), Сухий Тагамлик (28,6 км), Суха Лип'янка (24,4 км), Нехворощанка (13,4 км), Маячка (10,3 км), Ладиженка (12,1 км), Хурдиha (13,0 км), Чугак (10,0 км), Чевельча (30,8 км), Іржавець (31,8 км), Ржавець (18,5 км), Перевод (27,0 км), Оржиця (18,1</p>	Гідрологічний заказник «Пологи»	Болота, солонцюваті луки, пасовища
	ботанічні пам'ятки природи «Морозівська дача», «Мгарська дача», гідрологічний заказник «В'язівський», ландшафтний заказник «Червонобережжя».	по берегах р. Сули: болота, вільхові, тополеві, вербові, широколистяні ліси, болота, заплавні та солонцюваті луки, стариці, лісосмуги, пасовища. Правий берег р. Удай: вільхові, тополеві ліси, болота, луки.
	загальнозоологічний заказник «Руський Орчик», ландшафтний заказник «Усть-Лип'янка».	правий берег р. Оріль (болота, солончакові луки), заплава р. Усть-Лип'янка із заболоченими ділянками, засоленими луками, балкові системи із залишками степів, озера, ставки, лісосмуги.
	гідрологічні заказники «Плехівський», «Великоселецький», «Чутівський», ландшафтний	Лівий берег р. Сула: тополеві, вербові ліси, заплавні луки, пасовища, стариці,

км), Руда (14,0 км), Колбаня (20,0 км)	заказник «Онишківський», гідрологічні заказники «Оржицький», «Яблунівський», «Тимківський», лісовий «Половець», заповідні урочища «Загать», «Кобеляк», «Манілове».	затоки, протоки, та високотравні болота. Лівий та правий берег р. Оржиця: тополеві, вербові ліси, заплавні луки, пасовища, сіножаті та лісосмуги.
	НПП «Пирятинський», ландшафтний заказник «Дейманівський», гідрологічні «Харківецький», «Куквинський», загальнозоологічний «Леляківський», пам'ятка природи лісопарк «Острів Масальський».	болота, луки, широколистяні, тополеві, вільхові, соснові, мішані ліси, пасовища, сінокоси лівого та правого берегів р. Удай
	ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Червонобережжя», ландшафтний заказник «Монастирище», ботанічний заказник «Харсіцька Полона», гідрологічні заказники «Заплава р. Многа», «Піско- Удайський», заповідне урочище «Липова дача».	Правий берег р. Удай: степові ділянки на правому корінному березі, широколистяні, тополеві ліси, балкові системи, заболочені смуги, заплавні луки, пасовища Лівий берег р. Удай: тополеві, мішані (дубово-соснові), вільхові ліси, штучні соснові насадження, високотравні та перехідні болота, стариці, затоки, піщані та заплавні луки, пасовища

4. Відновлювальні території

Миргородський район

До складу району входить 17 територіальних громад (адміністративний центр м. Миргород), площа району – 6,29 тис.км². Ступінь розораності земель – 61,77%; лісистість – 11,60%; показник заповідності – 1,33%.

Оптимізація розбудови РЕМ передбачає:

1. Збільшення площі заповідних територій до 5% від загальної площі району за рахунок максимального заповідання територій уздовж долин (заплав) річок Псел, Хорол, Грунь, Ташань та Говтва.

2. Створення регіонального ландшафтного парку «Гадяцький», створення природно-заповідних об'єктів загальнодержавного значення: ботанічного заказника «Вельбівський» (площею 700 га на території Вельбівської сільської ради та Вельбівського лісництва), ландшафтного заказника «Весело-Мирське», розширення площі ботанічного заказника «Котове» (понад 700 га) та підвищення його статусу до загальнодержавного, створення ландшафтного заказника «Міські Млини» (понад 1000 га), створення ландшафтних заказників «Байраківський», «Матяшівські луки», «Полігон», ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Шишацький» внаслідок об'єднання території Бутової та Лисої гори, розширення площі заказника «Кут», розширення площі ландшафтного заказника «Короленкова дача», проектування регіонального ландшафтного парку ім. В.І. Вернадського (по долині р. Псел (від с. Малий Перевіз до смт Яреськи – на площі близько 10 тис. га)

3. Встановлення та винесення в натуру водоохоронних зон та прибережно-захисних смуг річок Псел, Хорол, Грунь.

4. Збільшення площ лісонасаджень та створення водоохоронних лісових насаджень, відновлення та створення протиерозійних ґрунтозахисних лісосмуг, закріплення лісонасаджень за власниками, збільшення площі заліснення території Ковалівської сільської ради на 48,1 га.

Полтавський район

До складу району входить 24 територіальних громад (адміністративний центр м. Полтава), площа району – 10,86 тис.км². Ступінь розораності земель – 66,22%; лісистість – 9,01%; показник заповідності – 4,29%.

Оптимізація розбудови РЕМ передбачає:

1. Розширення площі РЛП «Диканський», збільшення площі заповідних територій (3-7% від загальної площі району) за рахунок максимального заповідання територій уздовж долин (заплав) річок Орчик, Ворскли, Мерла, Оріль, Усть-Лип'янка, Різничка, Коломак, Свинківка, Псел, Говтва, Вільхова, Полузір'я та балкових систем.

2. Проектування національного природного парку «Диканський», створення регіонального ландшафтного парку «Котелевський» на основі об'єднання існуючих природно-заповідних територій навколо смт Котельва та заплавних комплексів р. Ворскла на площі до 10 тис. га, створення ландшафтних заказників в окол. с. Грякове, с. Вакуленці (600 га), хутора Заборяни (площею 300 га), «Любимівський», «Демидівський» (площею 150 га на території Демидівської сільської ради), «Сухорабівський» (площею 500 га на території Сухорабівської сільської ради), гідрологічного заказника «Андріївський» (площею 150 га на території Демидівської сільської ради), ботанічного заказника «Бузова балка» (площею 50 га на території Малобакаївської та Лобачівської сільських рад), розширення площі ботанічного заказника «Малоперещепинський», орнітологічного заказника загальнодержавного значення «Михнівський» до 600 га, розширення межі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільхівщинський» за рахунок приєднання схилів правого корінного берега р. Коломак, реконструкція та організація парку – пам'ятки садово-паркового мистецтва «Полтавський міський».

3. Встановлення та винесення в натуру водоохоронних зон та прибережно-захисних смуг річок Ворскла, Коломак, Свинківка, Псел, Говтва, Говтва Вільхова, Говтва Грузька, Полузір'я.

Кременчуцький район

До складу району входить 12 територіальних громад (адміністративний центр м. Кременчук), площа району – 6,11 тис.км². Ступінь розораності земель – 55,50%; лісистість – 6,61%; показник заповідності – 7,84%.

Оптимізація розбудови РЕМ передбачає:

1. Збільшення площі заповідних територій (до 5-15 %) від загальної площі району за рахунок максимального заповідання територій уздовж долин (заплав) річок Псел, Сухий Кагамлик, Крива Руда, Ворскла, Говтва, Брідок та Кременчуцького водосховища .

2. Створення НПП «Нижньосульський», НПП «Нижньоворсклянський», НПП «Кременчуцькі плавні» на площі 10000 га (з них 2000 га Кіровоградської області) ландшафтного заказника «Петрівський» місцевого значення на території Петрівської сільської ради на площі 35 га, ботанічних заказників «Шенгурівський» на площі 50 га, «Балка ягідна» на площі 55 га на території Білецьківської сільської ради, гідрологічних заказників місцевого значення «Зарудянсько-Василівський» на площі 65 га на території Василівської сільської ради та 58,2 га на території Бондарівської сільської ради в межах району, «Озеро Солоне» на території с.Книшівка, дендропарку «Омельницький» на площі 5 га на території Омельницької сільської ради, розширення території ландшафтного заказника місцевого значення «Гора Пивиха», ботанічного заказника «Драбинівка» до 120 га.

3. Створення захисних лісових насаджень уздовж Кременчуцького водосховища та захисних лісових культур у заплаві р. Хорол (с. Федорівка і с. Турбаї), реконструкція зелених насаджень на території авіамістечка Кременчуцького льотного коледжу у м. Глобино, парку на території с. Степове.

4. Встановлення та винесення в натуру водоохоронних зон та прибережно-захисних смуг Кременчуцького та Дніпродзержинського водосховищ, річок Сули, Хорол, Ворскла, Оріль, Вовча, Кустолове, Сухий Кобелячок, Псел, Рудька, Крива Руда

Лубенський район

До складу району входить 7 територіальних громад (адміністративний центр м. Лубни), площа району – 5,48 тис.км². Ступінь розораності земель – 65,33%; лісистість – 7,20%; показник заповідності – 2,95%.

Оптимізація розбудови РЕМ передбачає:

1. Збільшення площі заповідних територій (до 4-10 %) від загальної площі району за рахунок максимального заповідання територій вздовж долини річок Сула, Артополот, Гнила Оржиця, Суха Оржиця, Сліпорід, Сула, Удай, Оржиця, Перевод, Аврамівка, Єньки, Многа.

2. Створення НПП «Нижньосульський», НПП за рахунок об'єднання заказників по р. Удай, створення регіонального ландшафтного парку «Лубенський» (площею понад 10 тис.га), ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Христанівський» (на площі понад 1000 га),

ландшафтного заказника «Хитцівський», ботанічного заказника місцевого значення «Городище» на площі 50 га на території Городищинської сільської ради, гідрологічних заказників «Удайський» на площі близько 700 га (суміжно із територією Лубенського району) та «Калайденцівський», розширення площі гідрологічного заказника «Середньосульський» (по долині р. Сула до межі із Сумською обл.)

3. Встановлення та винесення в натуру водоохоронних зон та прибережно-захисних смуг річок Сули, Крива Руда, Хорол, Аврамівка, Удай, Многа та Єньки.

I

Законодавчо-правовими підставами формування регіональних екологічних мереж є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», згідно з яким природні території та об'єкти, які підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України, закони України «Про природно-заповідний фонд України», «Про екологічну мережу України», «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки», «Про планування і забудову території», «Про основи містобудування», «Про землеустрій», «Про Червону книгу України», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про охорону земель», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», а також Земельний кодекс України, Лісовий кодекс України, Водний кодекс України, Наказ Мінприроди України від 13.11.2009 № 604 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення регіональних та місцевих схем екомережі» та інші нормативно-правові акти України.

Базові критерії відбору ділянок для створення структурних елементів екомережі на сьогодні розроблені у методичних рекомендаціях «Формування регіональних схем екомережі». Розроблені наукові та методологічні підходи щодо формування екомережі і перспективні схеми різних рівнів.

Законом України «Про екологічну мережу України» визначено перелік категорій земель, які включаються до структурних елементів екомережі. Це території, що вже мають певний охоронний статус (території та об'єкти природно-заповідного фонду, ліси першої групи, прибережні захисні смуги, рекреаційні території тощо), а також ті, що не охороняються і екстенсивно використовуються (природні сіножаті та пасовища, ліси другої групи тощо). До цього переліку включено і радіоактивно забруднені землі, що не використовуються і підлягають охороні як об'єкти з особливим статусом, а також території з деградованим рослинним покривом, які підлягають ренатуралізації

Основними проблемами розвитку заповідної справи в області є: недостатнє охоплення заповіданням екологічно стійких природних

комплексів; загальний показник заповідності в області 4,96% є нижчим за національний (6,05%) і європейський (12-15%); нерівномірність розвитку заповідної справи в межах області та як наслідок в окремих адміністративних районах – низький відсоток заповідності (1-2% при середньообласному 4,96%); недостатнє сприяння місцевих органів самоврядування розширенню площ ПЗФ на місцевому рівні.

Реальна охорона біологічної та ландшафтної різноманітності залежить, значною мірою, від ефективності поєднання різноманітних форм природоохоронної діяльності в кожному регіоні.

Однією із сучасних тенденцій щодо оптимізації регіональних природно-заповідних мереж є організація територій поліфу національного призначення, де б поєднувалась охорона природної біорізноманітності на фоні широкої природоохоронної освіти і виховання. До таких об'єктів природно-заповідного фонду в Україні належать національні природні та регіональні ландшафтні парки.

Національні природні парки як природоохоронні, культурно-освітні, рекреаційні, науково-дослідні установи загальнодержавного значення створюються з метою збереження, відтворення й ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню і естетичну цінність. На Полтавщині нині, є три перспективних території для створення природних національних парків.

Найповніше критеріям відбору територій для національного природного парку (великий природний регіон, що вміщує одну або більше цілісних екосистем, суттєво не змінених людською діяльністю, де ландшафти, рослинний і тваринний світ мають особливе наукове, освітнє, духовне, рекреаційне та туристичне значення) відповідають два регіональних ландшафтних парки — Нижньоворсклянський та Диканський.

Перспективу розбудови в пониззі р. Ворскла національного парку (на площі до 30 тис. га) визначають найвищі показники ландшафтного та біологічного розмаїття, в тому числі унікальності рослинного і тваринного світу, характерного не тільки для області, а й для Лівобережного Придніпров'я, а також цілісність екосистем. Важливе значення має наявність зонування території та можливість вилучення із господарського користування необхідного відсотка акваторії та суші.

Перспективний Диканський НПП (площею до 15 тис. га) репрезентуватиме ландшафтне та біологічне різноманіття центральної частини Полтавської рівнини. Його розбудова можлива за рахунок приєднання до існуючого регіонального ландшафтного парку (що в межах Диканського району) природних комплексів Опішнянської територіальної громади Полтавського району (масиви широколистяних лісів, приворсклянські луки, болота ботанічного заказника «Котове») та історико-культурних цінностей (відомий центр гончарства).

Перспективною територією для створення НПП вказується пониззя р. Сула (Полтавська обл., Кременчуцький р-н), де нині розташований ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Сулинський» (площа 23 тис. га). Для створення НПП до нього доцільно приєднати ділянки правого корінного берега (Черкаська обл.), а також цінні заплавні комплекси р. Сула, до складу яких входять значні площі заболочених ділянок (правобережних — гідрологічні заказники Великоселецький, Плехівський, Чутівський), лучних, особливо, галофітних (лівобережних — гідрологічні заказники Солоне, Тракове, ур. Драчки-Липняжки та 2 ботанічних пам'ятки природи). Найбільші площі в складі проєктованого НПП займає акваторія Сулинської затоки Кременчуцького водосховища на межі Полтавської та Черкаської областей. Створення Сулинського НПП дозволить регламентувати відлов риби, який потребує в цій місцевості посиленого контролю, шляхом встановлення певних рибало-мисливських ділянок біля конкретних населених пунктів.

Для території Полтавщини, враховуючи її густу населеність та високий ступінь розораності поряд з низькою залісненістю, найефективнішим шляхом є охорона біорізноманітності на ландшафтному рівні. Найкраще цим завданням відповідають об'єкти поліфункціонального призначення — регіональні ландшафтні парки. Ландшафтні парки складають істотний елемент екологічного захисту регіону, який дозволяє зберігати природні цінності і позитивно впливає на сусідні регіони, де загроза середовищу нерідко буває більшою або функціонування екосистем порушене.

Враховуючи, що заплави річок мають найвище ландшафтне та біологічне розмаїття і що вони водночас є природними коридорами, доцільно створювати регіональні ландшафтні парки саме в місцевостях, які охоплюють долини та заплавні тераси найголовніших водних артерій області. При цьому одним із шляхів збереження є розширення площ існуючих невеликих, проте

цінних заповідних територій, або об'єднання територіальне розрізнених різноманітних за статусом заповідних ділянок.

До перспективних РЛП Полтавщини належать Гадяцький, Котелевський, Лубенський, Шишацький.

При формуванні регіональної схеми екологічної мережі Полтавської області було опрацьовано висвітлені у наукових публікаціях наукові розробки та результати досліджень щодо проектування та розбудови РЕМ Полтавської області.

Використані дані проектів створення та організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема проєкт екологічної мережі міста Кременчука затверджений рішенням XXXVII сесії Кременчуцької міської ради VII скликання від 26.06.2019, та Кадастрові картки територій та об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області.

Проаналізовано дані Публічної кадастрової карти, які відповідно до Порядку ведення Державного земельного кадастру затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051 є частиною програмного забезпечення Державного земельного кадастру, за допомогою якої здійснюється надання доступу до відомостей Державного земельного кадастру та оприлюднення у вигляді відкритих даних визначених Законом України «Про Державний земельний кадастр» відомостей.

Використана відкрита інформація сайту Emerald Network in Ukraine про смарагдову мережу на території Полтавської області, її рослинний та тваринний світ.

Розроблення регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області дозволить:

1. Збільшити площу земель природно-заповідного фонду Полтавської області до рівня 8-9%, достатнього для збереження біорізноманіття, близького до притаманного їм природного стану.

2. Сформуванню регіональну екологічну мережу Полтавщини у національній територіальній єдиній системі України та Європи, що дозволить забезпечити можливість природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, та зберегти природні екосистеми, види рослинного і тваринного світу та їх популяції.

3. Впровадити завдання «Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі на 2000-2015 р. р.» в межах території Полтавської області.

4. Провести комплексну оцінку стану території Полтавської області за багатьма природними і соціальними показниками, визначити фактори її збалансованого розвитку та оптимізації використання території.

5. Впровадити диференційовану систему науково обґрунтованого визначення вартісної цінності об'єктів ПЗФ та біорізноманіття із застосуванням екосистемного підходу.

6. Підвищити рівень обізнаності населення з питань формування, збереження та використання екомережі за рахунок застосування засобів масової інформації.

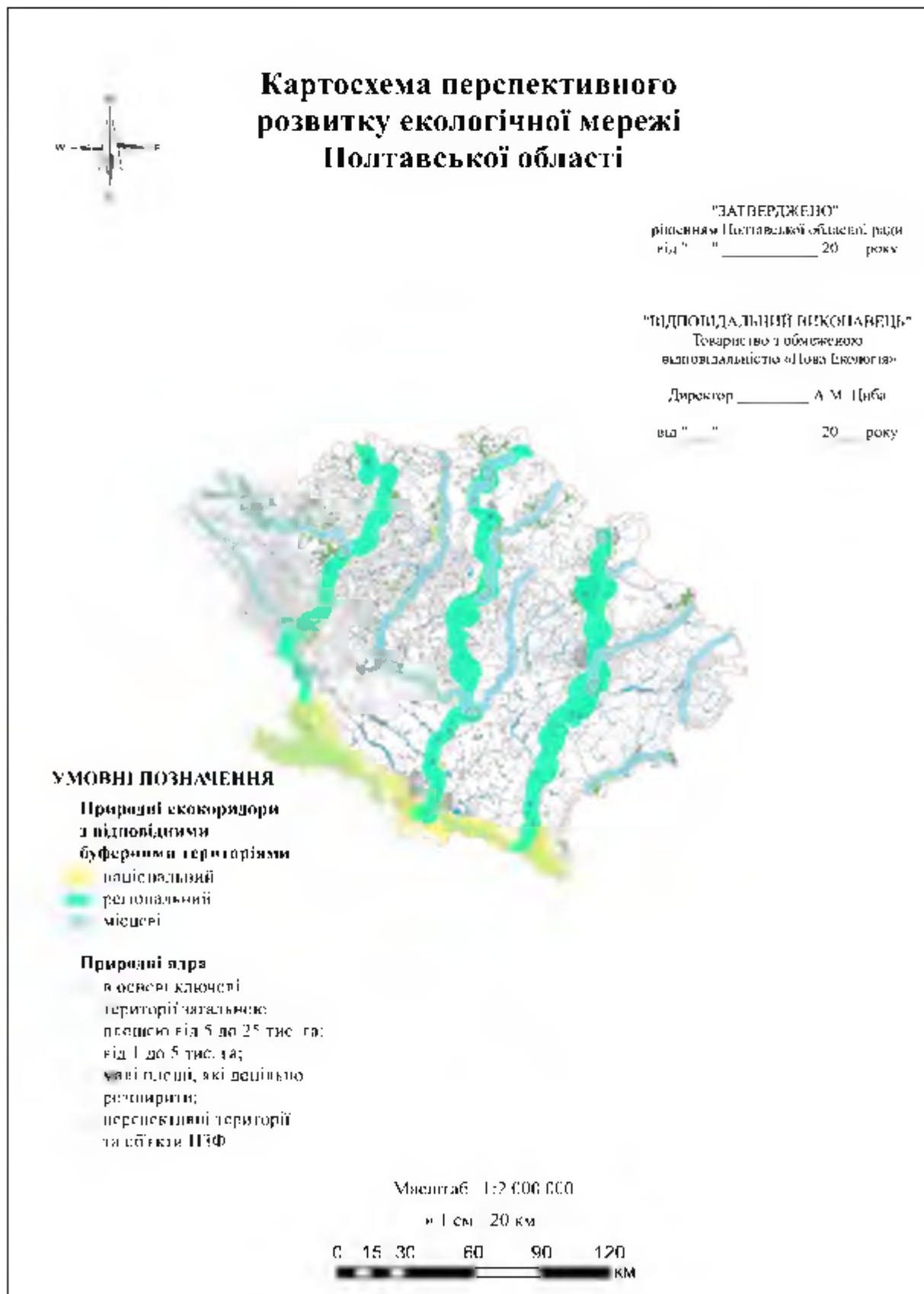
7. Посилити роль державного контролю за використанням та охороною земель за рахунок вдосконалення нормативно-правових актів щодо врегулювання процедури вилучення (викупу) та надання земельних ділянок.

Розроблення регіональної схеми формування екомережі Полтавської області сприятиме раціональному розселення населення, збільшенню його зайнятості і прибутків, створенню комфортних умов проживання, веденню здорового способу життя, збагаченню інтересів населення, підвищенню рівня освіти та національно самоусвідомлення.

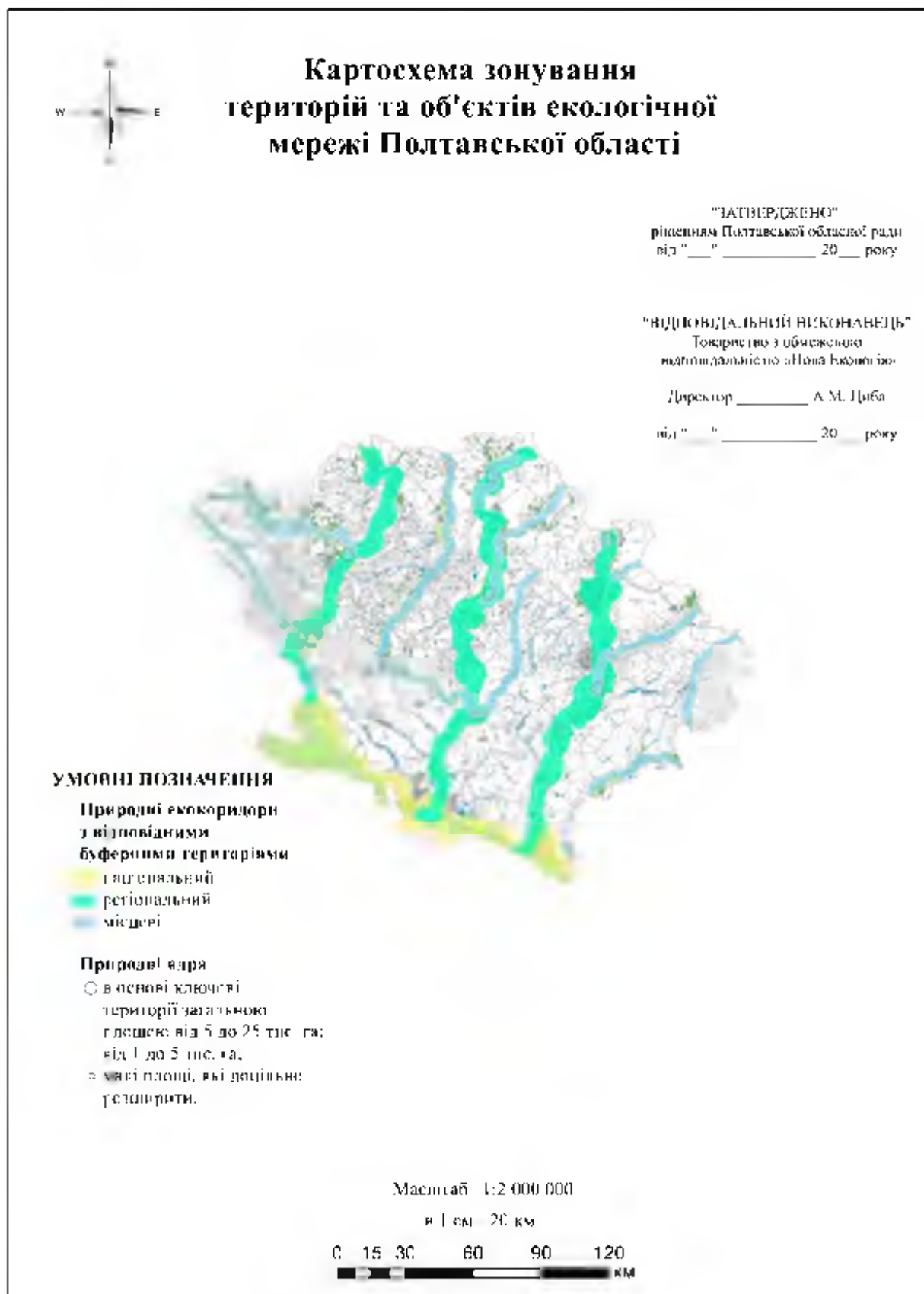
ПЛАНОВО-КАРТОВА ГРАФІЧІЙ МАТЕРІАЛІІІ з елементами екомережі та їх складовими

2. Картохема перспективного розвитку екомережі з відображенням, крім існуючих територій екомережі, територій, що плануються (чи можливі) для включення до екомережі

3. Картохема зонування територій та об'єктів екомережі з відображенням ключових, сполучних, відновлювальних та буферних територій

ДОДАТКИ

1. Лист Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації «Про заходи з формування національної екомережі»;
2. Перелік території та об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області станом на 01.01.2021 (за наявною у Департаменті екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації інформацією та уточненими даними спільно з головою Полтавської обласної організації Українського товариства охорони природи, к.б.н. Смоляр Н.О.);
3. Інформаційна довідка Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації від 10.12.2020 про виконання заходів, які наведені у презентації «Стан та перспективи розвитку природоохоронної діяльності на 2020 рік»;
4. Екологічна інформація про стан смарагдової мережі Полтавської області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Emerald Network in Ukraine (Режим доступу: <https://emerald.eea.europa.eu/>);
2. Daily Ukraine OSM Extracts (Режим доступу: <https://opengeo.intetics.com/osm/pa/>);
3. Агроекологічний атлас Полтавщини. – Серія «Екологічна бібліотека Полтавщини». – Випуск 7. – Полтава: Оріяна, 2009. – 70 с.
4. Андрієнко Т.Л., Прядко О.І. Значення заказника «Червонобережжя» в системі природно-заповідних територій Лівобережного Придніпров'я//Укр.бот.журн. – 1992. – Т.49, №3. – с. 80-84,
5. Андрієнко Т.Л., Байрак О.М., Зялудяк М.І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава, ІВА: «Астрея», 1996. – 184 с.
6. Александров Б.І., Андрющенко Ю.О. та ін. Методики інвентаризації та оцінки сучасного стану біорізноманіття природних комплексів та ландшафтів, необхідних для формування регіональних екологічних мереж /Під заг. ред. В.Д. Сіохіна. - Мелітополь: Бранта, 2007. - 126 с.
7. Андрієнко Т.Л., Онищенко В.А., Клестов М.Л., Прядко О.І., Арап Р.Я. Система категорій природно-заповідного фонду України та питання її оптимізації. / Т.Л. Андрієнко, В.А. Онищенко, М.Л. Клестов, О.І. Прядко, Р.Я. Арап – К.: 2001. – С 6-14, 48-55.
8. Андрієнко-Малюк Т., Вакаренко Л., Гелюта В. та ін. Формування регіональних схем екомережі (методичні рекомендації) / За ред. Ю.Р. ШелягаСосонка. – К.: Фітосоціоцентр, 2004. – 71 с.
9. Байрак О.М. Етапи оптимізації та структура сучасної природно-заповідної мережі Лівобережного Придніпров'я // Заповідна справа в Україні. – Т.4, вип. 1. 1998. – с. 12-15.
10. Байрак О.М. Місце проектованого регіонального ландшафтного парку «Кременчуцькі плавні» в системі природно-заповідних територій Лівобережного Придніпров'я // Захист довкілля від техногенного впливу: Збірник наукових праць. – Кременчук, 1998. – Вип. 2. – с. 21-26.
11. Байрак О.М. Оцінка ботанічної цінності природно-заповідних територій Лівобережного Придніпров'я // Заповідна справа в Україні. – 1999. – Випуск 5 (1). – с. 13-20.

12. Байрак О.М. Принципи, ресурси та шляхи створення екологічної мережі Лівобережного Придніпров'я // Вісник проблем біології і медицини. – Полтава, 1999, №15. – с. 2-9.
13. Байрак О.М. Етапи створення регіональної екологічної мережі Полтавської області // Екологічні проблеми довкілля та шляхи їх вирішення: Зб-к наук. Праць Міжн. Наук.-практ. конф. – Полтава, 2002. – с. 10-11.
14. Байрак О.М. Основні напрямки антропогенних змін степового різноманіття Лівобережного Придніпров'я // Захист довкілля від антропогенного навантаження. – 2002. – Вип. 7 (9). – Харків-Кременчук. – с. 87-92.
15. Байрак О.М. Роль існуючих
16. Байрак О. М. Проектований регіональний ландшафтний парк «Нижньоворсклянський» - еталон біорізноманітності Лівобережного Придніпров'я регіональних ландшафтних парків як навчально-виховних центрів: М-ли Всеукр. наук.-практ. семінару. – Полтава: Верстка, 2002. – с. 38-43.
17. Байрак О.М. Сучасні природоохоронні концепції // Академік В. І. Вернадський і світ у третьому тисячолітті: М-ли Всеукр. студ. наук.-практ. конф. – Полтава, 2003. – с. 109-111.
18. Байрак О. М. Екомережа як форма інтеграції природоохоронної, наукової та освітньо-виховної діяльності // Шляхи інтеграції природоохоронної та освітньо-виховної діяльності: М-ли наук.-практ. семінару. - Полтава: Верстка, 2004. - С. 5-10
19. Байрак О.М. Фіторізноманітність степів Полтавщини та стан їх збереження в регіональній екомережі // Й.К. Пачоський та сучасна ботаніка: М-ли Міжн. наук.-практ. конф. – Херсон, 2004. - С. 77-80.
20. Байрак О.М. Сучасний стан та перспективи функціонування Нижньопсільського біоцентру в системі регіональної екомережі // Біосферно-ноосферні ідеї В. І. Вернадського та еколого-економічні проблеми розвитку регіонів: Тези доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф. (21-23 квітня 2005 р). - Кременчук, КДПУ, 2005. — С. 87.
21. Байрак О.М. Концепція регіональної екомережі // Соціально-економічний розвиток України на початку XXI ст.: М-ли VI Міжн. наук.-практ. конф.- Полтава, 2006. - С 16-18.

22. Байрак О.М. Стан проектування та реалізації концепції екомережі на Полтавщині // Природоохоронний рух на Полтавщині: М-ли Всеукр. наук.-практ. конф. - Полтава: Верстка, 2006. – с. 89-92.
23. Байрак О.М. Еталони степів ХХІ століття: продовження традицій В. В. Докучаєва на Полтавщині - У кн.: В.В. Докучаєв і Полтавщина: факти, документи, бібліографія. Уклад. Самородов В.М., Кигим С.Л. / наук. ред. К.М. Ситник. – Полтава: Верстка, 2007. – с. 154-166.
24. Байрак О.М. Сучасний стан та перспективи розбудови регіональної екомережі Полтавської області // Збірник наукових праць Полтавського педагогічного університету. – Серія «Екологія. Біологічні науки». - Вин.7 (63). – Полтава, 2008. – с. 99-108.
25. Байрак О.М. Напрямки моніторингу зеленої зони м. Полтави як складової регіональної екомережі (Полтава) // Географія та екологія Полтави: М-ли Всеукр. практич. конф. (27 квітня 2008 р., Полтава). — Полтава: Верстка, 2008. – с. 5-6.
26. Байрак О.М. Розробка «Програми розбудови регіональної екологічної мережі Полтавської області на період до 2015 року». // Світ довкілля: Кременчуцький міський екологічний бюлетень. - № 11. – Полтава: Верстка. 2008. – С. 7-12.
27. Байрак О.М. Шляхи збереження ландшафтного і біорізноманіття Полтавщини // До чистих джерел Пирятинського краю: М-ли екол. наук.-практ. конф. Присв. 145-річчю від дня народ. В.І. Вернадського (16 травня 2008 р., с. Березова Рудка). – Полтава: Полтавський літератор. 2008. – с. 29-34
28. Байрак О.М. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини / Байрак О.М., Стецюк Н.О. – Полтава: Верстка, 2005. – 248 с. Ботанічний заказник «Драбинівка» / Байрак О.М., Шевель М.І., Грицай І.А., Криворучко Т.В. та інші. – Полтава: Верстка, 2006. – 172 с.
29. Байрак О.М. Парки Полтавщини: історія, сучасний стан дендрофлори, шляхи збереження і розвитку. Наукове видання / Байрак О.М., Самородов В.М., Панасенко Т.В. – Полтава: Верстка, 2007. – 276 с.
30. Байрак О.М. Конспект флори Полтавщини. Вищі судинні рослини / Байрак О.М., Стецюк Н.О. – Полтава: Верстка, 2008. – 195 с.
31. Байрак О.М., Гапон С.В., Леванець А.А. Безсудинні рослини Лівобережного Лісостепу України. – Полтава: Верстка, 1998. – 160 с.

32. Байрак, О. М. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Придніпровський» і «Криворудський» на Полтавщині: етапи розбудови та особливості дендрофлори : (до 50-річчя від дня створення) / О. М. Байрак // Екологічний вісник. – 2010. – № 5. – С. 30-32.
33. Байрак, О. М. Природно-заповідний фонд Зіньківщини / О. М. Байрак, Н. О. Стецюк, М. В. Слюсар. – Полтава : Верстка, 2005. – Буклет.
34. Байрак, О. М. Природно-заповідний фонд Котелевщини (Полтавська область) / О. М. Байрак, Н. О. Стецюк, З. Д. Гапон. – Полтава : Верстка, 2003. – Буклет.
35. Байрак, О. М. Природно-заповідний фонд Машівського району (Полтавська область) / О. М. Байрак, Т. В. Криворучко, Т. В. Панасенко. – Полтава : Верстка, 2006. – Буклет.
36. Байрак, О. М. Природно-заповідний фонд Семенівщини (Полтавська область) / О. М. Байрак, Т. В. Панасенко. – Полтава : Верстка, 2004. – Буклет.
37. Байрак, О. М. Природно-заповідний фонд Чутівського краю / О. М. Байрак, М. В. Слюсар, Т. В. Криворучко. – Полтава : Верстка, 2005. – Буклет.
38. Байрак, О. М. Проектований Національний природний парк "Нижняворсклянський" / О. М. Байрак, В. В. Попельнюх, Н. М. Стецюк. – Полтава : Верстка, 2006. – Буклет.
39. Байрак, О. М. Регіональна екологічна мережа Полтавської області : ресурси, досвід, перспективи / О. М. Байрак. – Полтава : Верстка, 2007. – Буклет.
40. Байрак, О. Розробка «Програми розбудови регіональної екологічної мережі Полтавської області на період до 2015 року» / О. Байрак // Світ довкілля. – 2008. – Вип. 11. – С.7-12.
41. Бойко, Б. А. Ковпаківський лісопарк : путівник для вчителів, вихователів, юних натуралістів, краєзнавців, широкого загалу шанувальників природи та історії рідного краю / Б. А. Бойко. – Котельва, 2007. – 24 с.
42. Ботанічний заказник «Драбинівка» / за ред. О. М. Байрак. – Полтава : Верстка, 2006. – 172 с.

- 43.Булава Л.М. Географія своєї області. Полтавщина: Додаток до географічного атласу «Моя мала Батьківщина»). – Полтава: Оріяна, 2004. – 28 с.
- 44.Булава Л.М. Географія Полтавської області. Підручник для учнів 8-9 класів. – Полтава: ПОПОПП, 1999. – 56 с.
- 45.Вакаренко Л.П., Дубина Д.В., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Екомережа України: ідеологія створення та шляхи формування // Чорноморський ботан. журнал. -2005. - Т.1, вип.1. - С. 60-65.
- 46.Ващишин М. Я. Юридичні ознаки екологічної мережі як об'єкта правового регулювання / М. Я. Ващишин // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 1.
- 47.Відкриті дані Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. (Режим доступу: <https://data.gov.ua/organization/ministerstvo-ekolohiyi-ta-pryrodnykh-resursiv-ukrayiny>);
- 48.Відкритий ліс [Електронний ресурс]. (Режим доступу: <https://www.openforest.org.ua/181814/>);
- 49.Водно-болотні угіддя України. Довідник / Під ред. Марушевського Г.Б., Жарук І.С. - К.: Чорноморська програма Ветландс Інтер-нешнл, 2006. - 312 с.
- 50.Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. – К. : Авалон, 1998. – 52 с.
- 51.Гальченко, Н. П. Роль регіонального ландшафтного парку «Кременчуцькі плавні» як природного ядра екологічної мережі / Н. Гальченко // Регіональні екологічні мережі України та роль громадськості в їх впровадженні : матеріали Всеукраїнського семінару-практикуму. – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2004. – С. 37-41.
- 52.Геоботанічне районування Української РСР. - К.: Наук. думка, 1977. - 304 с.
- 53.Географічна енциклопедія України. - К.: Укр. енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1993. - Т.3. - С. 75, 94-96; 340-343.
- 54.Гетьман А. П. Мова екологічного законодавства: сучасні проблеми та перспективи розвитку / А. П. Гетьман // Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і

- природокористування в Україні та країнах СНД : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 10–11 вересня 2010 р.). – Луцьк, 2010.
55. Гетьман А. П. Термінологія екологічного законодавства: методологічні засади та перспективи уніфікації / А. П. Гетьман // Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. – Харків, 2008. – Т. 4 : Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права, підрозд. 2.7.
56. Голобородько, Т. «Дендропарк – найдорожча моя дитина» : [про полтавський дендропарк та його засновницю Т. Яценко] / Т. Голобородько // Полтавський вісник. – 2006. – 8 верес. – С.22.
57. Голубець М.А. Біотична різноманітність і наукові підходи до її збереження. – Львів: Ліга-Прес, 2003. – 33 с.
58. Горбань І. М. Про особливо цінні ліси для збереження ландшафтного та біологічного різноманіття / І. М. Горбань, А. Т. Затушевський, В. І. Матейчик // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2009. – № 2 : Біол. науки. – С. 37–41.
59. Гринів Л. С. Екологічна економіка : навч. посіб. / Л. С. Гринів. – Львів : "Магнолія 2006", 2013. – 359 с.
60. Гродзинський М. Д. Ландшафтне різноманіття як компонента сталого розвитку / М. Д. Гродзинський, П. Г. Шищенко // Проблеми сталого розвитку України. – К. : "БМТ", 2001. – С. 243–262.
61. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір Монографія у 2-х т. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет": Т.1 – 2005. – 431 с. Т.2 – 2005. – 503 с.
62. Ґрунти України в розрізі областей [Режим доступу: <http://geomap.land.kiev.ua/obl-0.html>];
63. Дані Державного агентства лісових ресурсів України [Електронний ресурс] (Режим доступу: <https://lk.ukrforest.com/>);
64. Дідух Я.П., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій / Я.П. Дідух, Ю.Р. Шеляг–Сосонко // Укр. ботан. журн., – 2003. – Вип. 60 – №1. – С. 6 - 17.
65. Дніпровський екологічний коридор. - К.: Wetlands International Black Sea Programme, 2008. - 340 с.

66. Екологічна енциклопедія : у 3 т. / редкол. : А. В. Толстоухов (голов. ред.) та ін. – Київ : ТОВ "Центр екологічної освіти та інформації", 2007. – Т. 2: Є–Н.
67. Екологічне право України. Особлива частина [текст] : навч. посіб. / О. М. Шуміло (кер. авт. кол.), В. А. Зуєв, І. В. Бригадир та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 432 с.
68. Екологічний паспорт Полтавської області (2020 рік). – Полтава. Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації. – 2021. – 183 с.
69. Екомережа України та її природні ядра / Ю. Р. Шеляг-Сосонко, В. С. Ткаченко, Т. Л. Андрієнко, Я. І. Мовчан // Укр. ботан. журн. – 2005. – Т. 62, № 2. – С. 142–159.
70. Еталони природи Полтавщини : розповіді про заповідні території / за ред. О. М. Байрак. – Полтава : Верстка, 2003. – 212 с.
71. Євдокимова, І. Заповісти для майбутніх поколінь : [про природно-заповідний фонд Полтавської обл.] / І. Євдокимова // Світ довкілля. – 2009. – Вип. 14. – С. 13.
72. Євдокимова, І. Презентація нових природно-заповідних територій : [національний природний парк «Пирятинський», ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Христанівський», Хорольський ботанічний сад] / І. Євдокимова, О. Густодим // Світ довкілля. – 2009. – Вип. 15. – С. 28-29.
73. Загороднюк І.В., Хоменко В. Фауна України у "Червоній книзі Української РСР" (1980). Біогеографічний аналіз // Ойкумена. – 1995. – N 1– 2. – С. 95–99.
74. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 200-2015 роки». – К., 2000. – 27 с.
75. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки» // Урядовий кур'єр. – № 207. – 8 листопада 2000 року.
76. Закон України "Про екологічну мережу України" від 24.06.2004р. №1864-IV.
77. Закон України Про охорону навколишнього природного середовища. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, № 41, ст. 546, Київ.

78. Закон України Про природно-заповідний фонд України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 34, ст. 502, Київ.
79. Закон України Про ратифікацію Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004, № 32, ст. 383, Київ.
80. Закон України Про статус гірських населених пунктів в Україні. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1995, № 9, ст. 58, Київ.
81. Закон України Про Червону книгу України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, № 30, ст. 201, Київ.
82. Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні / Полянська К.В., Борисенко К.А., Павлачик П. (Paweł Pawlaczyk), Василюк О. В., Марущак О. Ю., Ширяєва Д. В., Куземко А. А., Оскирко О. С. та ін. / під ред. д.б.н. А.Куземко. – Київ, 2017. – 304 с.
83. Заповідна краса Полтавщини / Т. Л. Андрієнко, О. М. Байрак, М. І. Залудяк [та ін.]. – Полтава : Астроя, 1996. – 188 с.
84. Кагало О. О. Розбудова екологічної мережі в Україні: принципи, проблеми, перспективи / О. О. Кагало // Наукові основи збереження біотичної різноманітності : матеріали дев'ятої наук. конф. молодих учених (Львів, 1–2 жовт. 2009 р.) / Ін-т екології Карпат НАН України. – Львів, 2009. – С. 20–36.
85. Кадастрові картки територій та об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області.
86. Кічура А.В., Кічура В.П. Природно-заповідний фонд, як важлива складова формування екологічної мережі. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород: Видавництво УжНУ "Говерла", 2008. – С 141-143.
87. Климат Полтавы / под ред. В.Н. Бабиченко. – Л.: Гидрометеоизд, 1983. – 208 с.
88. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979). – К.: Мінекобезпеки України, 1998. – 76 с.
89. Коржик В. Екологічна мережа чи еколандшафтна мережа і пріоритетна доцільність / Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. Вип. 294. Географія. – Чернівці: Рута, 2006. – С. 42-55.

90. Малюга В. М. Принципи формування екологічної мережі України [Електронний ресурс] / В. М. Малюга, В. Ю. Юхновський // Лісове і садово-паркове господарство. – 2012. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/licgoc_2012_1_10. Статівка О. О. Національна екологічна мережа як об'єкт еколого-правового регулювання: ... ISSN 2414-990X. Problems of legality. 2017. Issue 136 141;
91. Маринич О. М. Фізико-географічне районування України. Масштаб 1:4000 000 / О. М. Маринич, Г. О. Пархоменко, В. М. Пащенко, О. М. Петренко, П. Г. Шищенко // Укр. геогр. журнал – 2003, № 1. – С. 16–22.
92. Мельничук В.П. Участь основних сторін та етапи процесу формування регіональної екомережі України // Дніпровський екологічний коридор. – Київ: Wetlands International Black Sea Programme, 2008. – С. 288-299.
93. Методика формування регіональної екомережі / Грищенко А., Мовчан Я., Шеляг-Сосонко Ю., Іваненко І. та ін. – Київ, 2003. – 60 с.
94. Методичні аспекти впровадження міжнародної програми «Важливі ботанічні території» в Україні / Під заг. ред. Т.Л. Андрієнко, В.А. Онищенко. – Київ, 2008. – 44 с.
95. Методичні рекомендації щодо розроблення регіональних та місцевих схем екомережі від 13.11.2009 № 604;
96. Мигулін О.О. Звірі УРСР / О.О. Мигулін. – Київ, 1938. – 426 с.
97. Микитюк О. ІВА території, важливі для збереження видового різноманіття та кількісного багатства п'яків. – К.: СофтАРТ, 1999. – 324 с.
98. Міждержавні природно-заповідні території України / Під заг. ред. Т.Л. Андрієнко. – К., 1998. – 132 с.
99. Мовчан Я.І. Екомережа України: обґрунтування структури та шляхів втілення // Конвенція про біологічне різноманіття: громадська обізнаність і участь. – К.: Зелена Україна, 1997. – С. 98-110.
100. Мовчан Я.І. Розбудова національної екомережі: поняття, методологія, шляхи втілення // Жива Україна. – 2006. – № 3-4. – С. 1-3.
101. Набір відкритих картографічних даних OpenStreetMap. (Режим доступу: <https://www.openstreetmap.org/>);
102. Наукова цінність та соціально-економічне значення проєктованого національного природного парку «Пирятинський» / В. Л. Шевчик [та ін.] // «Проїшов вже час ліси рубати, прийшов вже час ліси

- садить...» : матеріали науково-практичної конференції, 21 трав. 2009 р., м. Пирятин. – Полтава : Полтавський літератор, 2009. – С. 62-74.
103. Нікітін, Т. Г. ...І стежки праслов'янська в'язь : мандрівка по заповідних місцях Полтавщини : путівник / Т. Г. Нікітін. – Харків : Прапор, 1989. – 165 с.
104. Пащенко В.М. Природничо-географічні засади формування екомережі // Жива Україна. – 2006. – № 3-4. – С. 14-15.
105. Петлін В. М. Екологічні механізми організації природних територіальних систем. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 304 с.
106. Полупан М. І., Соловей В. Б., Величко В. А. Класифікація ґрунтів України / За ред. М. І. Полупана. – К.: Аграрна наука, 2005. – 300 с.
107. Приходько М. М. Екомережа та екобезпека : монографія. – ІваноФранківськ : Фоліант, 2009. – 200 с.
108. Проблеми біорізноманіття на тлі глобальних процесів / Д. Гродзинський, О. Дембновецький, О. Левчук, Ф. Пацюк // Вісн. Нац. акад. наук України. – 2010. – № 12. – С. 13–24.
109. Програма розбудови регіональної екологічної мережі Полтавської області на період до 2015 року / за заг. ред. О.М. Байрак. – Полтава: Верстка, 2009.
110. Полтавський міський парк // Полтавський вісник. – 2009. – 20 лют. – С. 5.
111. Піддубний, І. А. Розбудова екологічної мережі Полтавської області / І. А. Піддубний // «Пройшов вже час ліси рубати, прийшов вже час ліси садить...» : матеріали науково-практичної конференції, 21 трав. 2009 р., м. Пирятин. – Полтава : Полтавський літератор, 2009. – С. 15-22.
112. Природно-заповідний фонд Кобеляцького краю : Кобеляччина заповідна / Н. О. Стецюк [и др.]. – Полтава : Верстка, 2008. – Буклет.
113. Природоохоронний рух на Полтавщині : матеріали науково-практичної конференції (м. Полтава, 8-9 черв. 2006 р.) / ред. О. М. Байрак. – Полтава : Верстка, 2006. – 132 с.
114. Програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної політики з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на період до 2010 року в новій редакції. – Полтава : Полтавський літератор, 2007. – 162 с.

115. Проект екологічної мережі міста Кременчука затверджений рішенням XXXVII сесії Кременчуцької міської ради VII скликання від 26.06.2019.
116. Публічна кадастрова карта України. (Режим доступу: <https://map.land.gov.ua>);
117. Регіональна екомережа Полтавщини / ред. О. М. Байрак. – Полтава : Верстка, 2010. – 214 с.
118. Роль заповідних територій в екологічній освіті і вихованні : матеріали науково-практичного семінару (Біостаніонар ПДПУ, Полтавська обл., Кобеляцький р-н, с. Лучки, 12-14 черв. 2003 р.). – Полтава : Верстка, 2003. – 128 с.
119. Сайт Полтавської обласної державної адміністрації. (Режим доступу: <https://www.adm-pl.gov.ua/>);
120. Стежинами заповідних парків Полтавщини : екскурс в історію та сьогодення / за ред. О. М. Байрак. – Полтава : Верстка, 2009. – 164 с.
121. Стецюк Н. О. Природно-заповідний фонд Решетилівського краю / Н. О. Стецюк М. В. Слюсар, І. А. Грицай. – Полтава : Верстка, 2006. – Буклет.
122. Стецюк Н. О. Сучасна природно-заповідна мережа м. Полтави та перспективи її оптимізації / Н. О. Стецюк, О. М. Густодим // Географія та екологія Полтави : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Полтава, 25 квіт. 2008 р. – Полтава : Верстка, 2008. – С. 7-17.
123. Стецюк Н.О. Созологічна оцінка рослинного світу пониззя р. Ворскла // Заповідна справа в Україні, 1999. - Випуск 5 (1). - С. 31-34.
124. Стецюк Н.О. Рідкісні види флори проектованого регіонального ландшафтного парку «Нижньоворсклянський» // Роль регіональних ландшафтних парків як навчально-виховних центрів: М-ли Всеукр. наук.-практ. семінару. - Полтава. 2002. - С. 58-68.
125. Стецюк Н.О. Рідкісні погранично-ареальні рослини проектованого регіонального ландшафтного «Нижньоворсклянський» (Полтавська область) // Сучасні проблеми інтродукції та збереження біорізноманітності екосистем: М-ли наук.-практ. конф. - Чернівці, 2002. - С. 119 - 122.

126. Стецюк Н.О. Перспективи використання рекреаційних ресурсів регіонального ландшафтного парку «Нижньоворсклянський» // Шляхи інтеграції природоохоронної та освітньо-виховної роботи: М-ли наук.-практ. семінару. - Полтава: Верстка, 2004. - С. 114-118.
127. Стецюк Н.О. Еколого-ценотична та флористична характеристика осередків раритетної фіторізноманітності Гадяцького району // Збірник наукових праць ПДПУ імені В.Г. Короленка. - Серія «Екологія. Біологічні науки». - 2008. - Випуск 5(63).-С. 118-126.
128. Стецюк Н.О. Стан охорони бореальних природних комплексів на Полтавщині // Значення та перспективи стаціонарних досліджень для збереження біорізноманіття: М-ли Міжн. наук. конф. до 50-річчя створення високогірного біологічного стаціонару Інституту екології Карпат «Пожижевська» (23-27 вересня 2008 р.). - Львів, 2008. - с. 391-392.
129. Стецюк Н.О. Збереження бореальних фітосистем у регіональній екологічній мережі (Полтавська область) // Збірник наукових праць ПДПУ імені В.Г. Короленка. – Серія «Екологія. Біологічні науки». - 2009. - Випуск 1. - С. 73-79.
130. Стецюк Н.О., Байрак О.М., Криворучко Т.В., Грицай І.А. Історія створення ботанічних та ландшафтних заказників у Полтавській області // Природоохоронний рух на Полтавщині: М-ли Всеукр. наук. - практ. конф. – Полтава: Верстка, 2006. – с. 48-55.
131. Стецюк Н.О., Байрак О.М., Попельнюх В.В. Перспективи створення Нижньоворсклянського національного природного парку // Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття: М-ли наук. - практ. конф. - Канів, 2003. - С. 34-35.
132. Стецюк Н.О. Байрак О.М., Слюсар М.В. Оцінка біорізноманітності гідрологічних заказників загальнодержавного значення Полтавської області // Заповідна справа в Україні. - 2003. - Т.9, вип.2. - С. 69-72.
133. Стецюк Н.О., Байрак О.М., Шапаренко І.Є. Стан збереження лісів Полтавщини у заповідній та екологічній мережах // Пройшов вже час ліси рубати, прийшла пора ліси садить»: М-ли екол. наук.-практ. конф. (Пирятин, 22 травня). - Полтава: Полтавський літератор, 2009. - С. 34-41.

134. Стецюк Н.О., Беседіна І.С. Характеристика біорізноманітності березових ценозів урочища Заборяни (Полтавська область): фітоценотичні та мікологічні аспекти // Біорізноманіття: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: М-ли Всеукр. наук.-практ. конф. - Полтава, 2004. - С.74-76.
135. Стецюк Н.О., Біляєва Т.Г., Чован О.О., Хмелик Л.В. Урочище «Фесенкові горби» - осередок лучно-степової біорізноманітності Диканського регіонального ландшафтного парку // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України у світлі вчення про ноосферу: М-ли Всеукр. студ. наук. - практ. конф. – Полтава: ПДПУ, 2009. - С. 138-140.
136. Стецюк Н.О., Гапон С.В., Беседіна І.С. До характеристики фіторізноманітності та мікобіоти проектованого регіонального ландшафтного парку «Гадяцький» (Полтавська область) // Сучасні проблеми біології, екології та хімії: Збірка м-лів Міжн. конф. - Запорізький національний технічний університет, 20 березня, 2007. - С. 10-15.
137. Стецюк Н.О., Гостудим О.М. Сучасна природно-заповідна мережа м. Полтави та перспективи її оптимізації // Географія та екологія Полтави: М-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (25 квітня 2008 р.). - Полтава: Верстка, 2008. - С. 7-18.
138. Стецюк Н.О., Захарченко В.В. Перспективи створення ландшафтного заказника «Христанівський» у Лохвицькому районі // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України у світлі вчення про ноосферу: М-ли Всеукр. студ. наук.-практ. конф. - Полтава: ПДПУ, 2009. - С. 191-193.
139. Стецюк Н.О., Кльокта М.О., Кльокта О.М. Наукове обґрунтування розширення меж ботанічного заказника місцевого значення «Котове» (Зіньківський район, Полтавська область) // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України у світлі вчення про ноосферу: М-ли Всеукр. студ. наук.-практ. конф. - Полтава: ПДПУ, 2009. - С. 191-196.
140. Стецюк Н.О., Кушнір Л.Л., Кушнір Л.М. Антропогенна трансформація природних комплексів пониззя р. Ворскли // Захист довкілля від антропогенного навантаження. – Вип. 8(10). – Харків-Кременчук, 2003. - С. 84-93.

141. генного навантаження.[^] Лурова , 0 збереження степової фіторізноманіт- , 56. * (тс цю[^]шетил'івського району (Полтавська область) // Розвиток науко-
142. Стецюк Н.О., Мельник Ю.М. Фіторізноманітність геологічної пам'ятки природи «Бутова гора» (Полтавська область) // Проблеми відтворення охорони біорізноманіття України: М-ли Всеукр. студ. наук.-практ. конф. – Полтава, 2004. - С. 254-256.
143. Стецюк Н.О., Мотузенко О.М., Йосипенко О.М. Перспективи розвитку ботанічної пам'ятки природи «Урочище Триби» Полтавського району // Навколишнє середовище і здоров'я людини: Збірник м-лів II Всеукр. наук.-практ. семінару. - Полтава: ПДПУ, ПП Шевченко, 2008. - С. 64-68.
144. Стецюк Н.О., Півень Т.О., Шаповалова К.Д. Флоросозологічна характеристика урочища Заборяни (Полтавський район) // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України у світлі вчення про ноосферу. М-ли Всеукр. студ. наук.-практ. конф. - Полтава: ПДПУ, 2009. - С. 144-145.
145. Стецюк Н.О., Понельнюх В.В., Слюсар М.В. До питання розбудови екомережі в Полтавській області // Збалансований розвиток України-шлях до здоров'я і добробуту нації: М-ли Всеукр. екологічного конгресу. - Київ: Всеукраїнська екологічна ліга, 2007.
146. Стецюк Н.О., Понельнюх В.В., Слюсар М.В., Шевель М.І. Заповідна Кобеляччина: природно-заповідний фонд Кобеляцького району. Буклет. – Полтава: Верстка, 2008. - 12 с.
147. Стецюк Н.О., Сідько В.В. Фітосозологічна характеристика перспективного заказника «Ковалеве» (Котелевський район, Полтавська область) // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України у світлі вчення про ноосферу: М-ли Всеукр. студ. наук.-практ. конф. - Полтава: ПДПУ, 2009. - С. 196-198.
148. Стецюк Н.О., Слюсар М.В., Грицай І.А., Савченко М.П. Природно-заповідний фонд Решетилівщини. Буклет. - Полтава: Верстка. 2007. – 12 с.
149. Стецюк Н.О., Солоп В.В. Характеристика проєктованого Ворсклянського екологічного коридору у межах Полтавської області //

- Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України: М-ли Всеукр. студ. наук.-практ. конф. - Полтава, 2004. - С. 256-258.
150. Стецюк Н.О., Солоп В. В. Наукове обґрунтування доцільності створення ландшафтного заказника в околицях с. Міські Млини Зінківського району // Розвиток наукової творчості майбутніх вчителів природничих дисциплін: Збірник наукових праць Міжнар. наук.-практ. конф. - Полтава: ПДПУ, 2007. - с. 363-364. г
151. Стецюк Н.О., Сотуга О.В., Ханнанова О.Р. До питання охорони . рідкісних бореальних видів рослин на території Гадяцького району (Полтавська область) // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України: М-ли Всеукр студ. наук.-практ. конф. - Полтава: Астроя. - С. 162-164.
152. Стецюк Н.О., Ханнанова О.Р. Обґрунтування доцільності створення РЛП «Гадяцький» в Полтавській області // Освіта, наука, релігія на захисті довкілля: М-ли Всеукр. студ. наук.-практ. конф. - Київ: Всеукраїнська екологічна ліга. 2008. - С. 56-59.
153. Стецюк Н.О., Ханнанова О.Р. Можливості використання рекреаційних ресурсів проектного регіонального ландшафтного парку «Гадяцький» // Навколишнє середовище і здоров'я людини: Збірник матеріалів II Всеукр. наук. - практич. семінару. - Полтава: ПДПУ, ПП Шевченко, 2009. - С. 59-64.
154. Стецюк Н.О., Ханнанова О.Р. Природні ядра Псільського екологічного коридору як складова регіональної екомережі // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України у світлі вчення про ноосферу: М-ли Всеукр. Студ. Наук. - практич. конф. - Полтава: ПДПУ, 2009. - С. 198-200.
155. Стецюк Н.О., Ханнанова О.Р. Проектований регіональний ландшафтний парк «Гадяцький» у структурі регіональної екологічної мережі (Полтавська область) // Екологічна безпека держави: М-ли Всеукр. наук. - практич. конф. студентів та аспірантів. - Київ: Національний авіаційний університет, 2009. - С. 205-207.
156. Стеценко М.П., Попович С.Ю. Транскордонні природно-заповідні території: концепція, реальність та перспективи створення в Україні // Мат. междунар. семин. "Развитие системы межгосударственных особо

- охраняемых природных территорий", (с. Мартовая, Харьковская обл., 6-9 августа 1996 г.). – К., 1996. – С. 93-97.
157. Стойко С. М. Вчення про біосферу – наукова основа її охорони / С. М. Стойко // Укр. ботан. журн. – 2009. – № 3. – С. 293–306. 189. Стойко С. М. Основи фітосозології та її завдання у збереженні фітогенофонду і фітоценофонду / С. М. Стойко // Укр. ботан. журн. – 2011. – № 3. – С. 331–351.
158. Суєтнов Є. П. Впровадження екосистемного підходу як пріоритетний напрям правового регулювання екологічних відносин в Україні / Є. П. Суєтнов // Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18 листопада 2016 р.); за заг. ред. П. Д. Пилипенка. – Львів, 2016.
159. Топчієв О. Формування екологічної мережі й територіальна організація довкілля / О. Топчієв // Географія та основи економіки в школі. – 2003. – № 5. – С. 42–45.
160. Удосконалена схема фізико-географічного районування України / О. М. Маринич, Г. О. Пархоменко, О. М. Петренко, П. Г. Шищенко // Укр. геогр. журн. – 2003. – № 1. – С. 17–20.
161. Формування регіональних схем екомережі (методичні рекомендації) / Ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. - К.: Фітосоціоцентр, 2004. 71 с.
162. Царик Л. П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація) / Л. П. Царик. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. – 320 с.
163. Червона книга України. Рослинний світ / редкол.: Ю.Р. Шеляг-Сосонко (відп. ред.) та ін. - К.: «Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана», 1996. – Т.2. – 608 с.
164. Червона книга України. Тваринний світ / редкол.: Ю.Р. Шеляг-Сосонко (відп. ред.) та ін. - К.: «Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана», 1994. – Т.2. – 464 с.
165. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.

166. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.
167. Шарлемань М. Птахи УРСР (матеріали до фауни). – К.: Вид-во АН УРСР, 1938. – 266 с.
168. Шевчик В.Л., Подобайло А.В., Сенчило О.О., Миленко В.М. Наукова цінність та соціально-економічне значення проєктованого національного природного парку «Пирятинський» // Пройшов вже час ліси рубати прийшла пора ліси садить: М-ли екол. наук.-практ. конф. (Пирятин, 22 травня) - Полтава: Полтавський літератор, 2009. - С 62-75.
169. Шеляг-Сосонко Ю. Р. Головні риси екомережі України / Ю. Р. Шеляг-Сосонко // Розбудова екомережі України. – Київ, 1999.
170. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Біорізноманітність: значення, методологія, теорія та структура // Український ботанічний журнал. – 2005. – № 6. – С. 759-775.
171. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Дубина Д.В., Мінарченко В.М. Методологія дослідження видової та ценотичної різноманітності екомережі України // Український ботанічний журнал. – 2003. – 60, № 4. – С. 374-380. 225. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Ткаченко В.С., Андрієнко Т.Л., Мовчан Я.І. Екомережа України та її природні ядра // Український ботанічний журнал. – 2005. – № 2. – С. 142-157.
172. Шило, Ю. І парк, і музей під відкритим небом : [про полтавський дендропарк] / Ю. Шило // Полтавський вісник. – 2010. – 21 трав. – С. 4.
173. Полтавська ОДА. Департамент екології та природних ресурсів. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2020 році. – Полтава. – 2021.
174. Схема планування території Полтавської області. Комплексна оцінка території. Охорона навколишнього природного середовища.
175. Розроблення Схеми планування території Полтавської області. Природно-екологічне обґрунтування територіального розвитку регіону. Пояснювальна таблиця. Том III//Розробник: ДП УДНДПМ «Діпромісто імені Ю.М. Білоконя.